

Het gebruik en de beleving van kinderen in hun ruimte,
kindgeografie op het Mencia de Mendoza Lyceum.



Bachelorthesis Geografie, Planologie en Milieu (GPM)
Faculteit der Managementwetenschappen
Radboud Universiteit Nijmegen
Mei 2017

A.J.C. van der Horst

Radboud Universiteit Nijmegen
Faculteit der Managementwetenschappen
Bachelorthesis Geografie, Planologie en Milieu (GPM

Auteur: A.J.C. van der Horst, (Anna), s4302605
Begeleider: Jackie van de Walle

Nijmegen, mei 2017

Aantal woorden hoofdtekst: 24017

Voorwoord

Voor u ligt mijn bachelor scriptie, ter afronding voor mijn bachelor Geografie, Planologie en Milieu aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. De scriptie gaat over het gebruik en de beleving van ruimtes door leerlingen.

Aan dit onderwerp heb ik de afgelopen maanden met veel plezier gewerkt. Dit ging echter niet altijd zonder slag of stoot. Daarom zou ik graag iedereen willen bedanken die mij tijdens deze periode heeft geholpen.

Allereerst wil ik iedereen bedanken die me hebben geholpen bij mijn onderzoek. Met name de directie van het Mencia de Mendoza Lyceum in Breda wil ik bedanken voor het feit dat ik op hun school onderzoek heb mogen doen en voor de tijd die zij voor mij hebben willen vrij maken. Daarnaast wil ik alle medewerkers van de mediatheek van het Mencia de Mendoza Lyceum bedanken, ik heb me altijd erg welkom gevoeld. In het bijzonder wil ik de geïnterviewde leerlingen van het Mencia de Mendoza Lyceum bedanken voor hun tijd en moeite.

Ook wil ik mijn begeleider, Jackie van de Walle, bedanken voor al haar tijd, moeite en geduld tijdens mijn onderzoek. Tijdens het onderzoek heeft zij altijd meegedacht en de nodige opbouwende kritiek geleverd.

Als laatste wil ik mijn familie en vrienden bedanken voor jullie interesse in mijn onderzoek. Ook ben ik jullie erg dankbaar voor alle steun die jullie de afgelopen maanden gegeven hebben.

Anne van der Horst
Nijmegen, maart 2017

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
1.1 projectkader.....	1
1.2 Relevantie	4
1.3 Doel- en vraagstelling	5
1.4 Onderzoeksmodel.....	6
1.5 Casus: Het Mencia de Mendoza Lyceum	7
1.6 Leeswijzer.....	7
2. theoretisch kader	8
2.1 Beleving van ruimte	8
2.2 De drie dimensies van Lefebvre.....	9
2.3 Kinderen en Geografie	10
2.4 Gebruik en beleving van de ruimte.....	10
2.5 Schoolruimtes	12
2.6 Participatie van leerlingen	13
2.7 Vormen van leerlingenparticipatie	14
2.8 Conceptueel model.....	16
3. Methoden.....	17
3.1 Onderzoekstrategie	17
3.1.1 Samenwerken met kinderen	17
3.2 Onderzoeksmaterialen.....	18
3.3 Beantwoording deelvragen.....	19
3.4 Data analyse.....	19
3.4.1 Beleidsdocumenten.....	19
3.4.2 Interviews met deskundigen	20
3.4.3 Interviews	21
3.4.4 Mental Maps	24
3.4.5 Observaties.....	24
3.5. Betrouwbaarheid en validiteit	25
3.5.1 Betrouwbaarheid.....	25
3.5.2 Validiteit	26
4. Analyse	27
4.1 De bedoelde ruimte	27
4.1.1 Mencia de Mendoza Lyceum.....	27
4.1.2 Mediatheek	30

4.1.3 Kunstvleugel	32
4.2 Uiterlijk van de fysieke ruimte	32
4.2.1. Mediatheek	32
4.2.2. Kunstvleugel	36
4.2.2.1 Muziek.....	36
4.2.2.2 Teken en	37
4.3 Gebruik van de ruimte	38
4.3.1 Mediatheek	38
4.3.2 Kunstvleugel	39
4.3.2.1 Muziek.....	39
4.3.2.2 Teken en	40
4.4 Beleving van de ruimte	40
4.4.1 Mediatheek	40
4.4.2 Kunstvleugel	46
4.4.2.1 Muziek.....	46
4.4.2.2 Teken en	48
4.5 Samenvatting van de analyse	49
4.5.1 Conclusie van de analyse over de mediatheek	50
4.5.2 uitkomsten van de analyse over de kunstvleugel	51
5. Conclusie en reflectie	53
5.1. Conclusie.....	53
5.2. Reflectie	55
6. Bronnen	57
7. Bijlages.....	60
7.1. Interviewgide leerlingen	60
7.2 Observatieschema	64
7.3 Observatieprotocol mediatheek 20 januari 2017	65
7.4 Observatieprotocol mediatheek 31 januari 2017.....	71

Samenvatting

Lefebvre schreef in zijn boek “The production of space” (1991) dat een ruimte niet vanuit een perspectief bekeken kan worden. Om een ruimte goed te begrijpen zal een ruimte vanaf verschillende invalshoeken bekeken moeten worden. Een ruimte is niet een object maar een sociaal product die gevormd wordt door de manier waarop mensen omgaan met hun ruimte. Om een ruimte goed te kunnen analyseren maakt Lefebvre (1991) onderscheidt tussen drie verschillende dimensie, namelijk conceived space, perceived space en de lived space. In deze dimensies maakt Lefebvre duidelijk onderscheidt tussen de ideeën van een planner bij het onderwerpen van een ruimte (conceived space), hoe de ruimte eruit ziet en waarneembaar is (perceived space) en de belevingen van de mensen die de ruimte gebruiken (lived space). Deze laatste dimensie wordt vaak onderbelicht. Dit komt doordat er weinig bekend is over deze ruimte en doordat planners weinig van deze ruimte af weten (Lefebvre, 1991). Kinderen kunnen een andere beleving van een ruimte hebben dan volwassenen. De ervaring van de kinderen kunnen anders zijn dan de bedoelingen van de planners. Om deze redenen is er in dit onderzoek gekeken naar hoe leerlingen van een middelbare school specifieke ruimtes binnen een school gebruiken en ervaren. Allereerst is er gekeken naar de conceived space, hoe de ruimte door de directie van een middelbare school bedoeld is. Vervolgens is er gekeken naar de perceived space, hoe waargenomen wordt door de leerlingen en hoe zij de ruimte gebruiken. Als laatste is gekeken naar de lived space. Hier is gekeken naar hoe de leerlingen de ruimte beleven en ervaren.

Vanuit de conceived space kan gezegd worden door de mediatheek van het Mencia de Mendoza Lyceum veel faciliteiten biedt voor de leerlingen. Deze faciliteiten zijn ook uitzonderlijk bedoeld voor de leerlingen van de school. De voorzieningen die de mediatheek biedt hebben invloed op het gebruik en de beleving van de leerlingen.

In de perceived space is gekeken naar de waarneembare ruimte en het gebruik van de ruimte. Uit de omschrijving van de leerlingen kwam naar voren dat de leerlingen gebruik maken van de mediatheek. Ze gebruiken de mediatheek met name om te leren of om groepsopdrachten te doen. Ook lenen ze boeken in de mediatheek en maken ze van de mogelijkheid gebruik om te printen. Echter leren de leerlingen ook op andere plekken binnen de school of thuis omdat ze dat fijner vinden dan in de mediatheek. De muziek- en tekenlokalen worden ook de leerlingen gebruik. Met name in de onderbouw gebruikten de leerlingen de lokalen. De lokalen worden vooral gebruik voor theorie- en praktijklessen. Voor muziek wordt er ook buiten de lessen om wel eens geoefend voor een opdracht. Dit gebeurt zowel in het lokaal als in een oefenruimte. Ook van de tekenlokalen wordt wel eens gebruik gemaakt als de leerlingen hun opdrachten niet afkrijgen. Echter maken enkele leerlingen hun tekenopdrachten ook thuis af omdat ze daar thuis ook de faciliteiten voor hebben.

Als laatste werd de lived space behandeld. De ervaring en beleving van de ruimtes binnen de school werden met de leerlingen besproken. Ook hebben de leerlingen een mental map getekend. De mediatheek wordt beleefd als een rustige plek. Voor sommige leerlingen is de mediatheek echter wel te rustig en hangt er een te serieuze sfeer. Om deze redenen gaan sommige leerlingen liever ergens anders in de school leren. De leerlingen hopen dat in de nieuwe situatie de sfeer iets gezelliger wordt waardoor ze liever gaan (samen)werken in de mediatheek. De leerlingen beleven de muzieklokalen als oud en donker. Hierdoor ontstaat ook een donkere sfeer die niet bevorderlijk is voor de concentratie. De oefenruimtes van de muzieklokalen mogen groter, echter zijn er wel voldoende oefenruimtes beschikbaar. De tekenlokalen worden als rommelig ervaren. Dit is niet altijd

even storend geven de leerlingen aan, toch zouden ze het fijn vinden als de leraren op zouden ruimen. De tekenlokalen worden als gezellige lokalen omschreven. Als verbeterpunt zouden er betere faciliteit mogen komen waardoor het werken in de tekenlokalen bevorderd wordt. Voor zowel de tekenlokalen als de muziekllokalen geldt dat de sfeer die er hangt te maken heeft met het gebruik van de ruimte. Praktijklessen worden meestal positiever omschreven.

1. Inleiding

1.1 projectkader

De samenleving maakt een verandering door. De kinderen van tegenwoordig groeien steeds sneller op en worden steeds sneller volwassen. Mede door modernisering vervagen de grenzen tussen de volwassencultuur en de kindercultuur (Gill, 2008, p. 136). Deze veranderingen hebben ook invloed op (middelbare) scholen. Door digitalisering is het veel eenvoudiger om overal en altijd aan informatie te komen. Hierdoor verandert de betekenis van een school als unieke locatie om kennis op te doen. Scholen zullen op deze verandering moeten inspelen door mee te groeien als onderwijs instantie (van Dam et al., 2010, p. 5-7). Ook de overheid is zich bewust van deze verandering en vindt het daarom van belang dat scholen mee ontwikkelen in de samenleving (Rijksbouwmeester, 2009, p. 15). De veranderingen die de overheid beoogd te halen komen meestal tot uiting in vernieuwde wet- en regelgeving (Carlebur, 2015, p. 6).

Scholen zijn de afgelopen jaren veranderd. Waar in het vroegere onderwijs het verwerven van kennis voorop stond ligt nu de prioriteit bij het ontplooiën van leerprocessen. Leerlingen moeten efficiënt en effectief leren omgaan met kennis (Steijns en Koutamanis, 2005). Het gaat om de manier waarop informatie gevonden wordt en hoe dit kan leiden tot een bepaalde uitkomst (Beckers, 2012, p.88). Het onderwijs verandert doordat er meer gebruik wordt gemaakt van digitale middelen. Deze verandering heeft complexe gevolgen voor de leeromgeving (Steijns en Koutamanis, 2005). Nu is de vraag of de traditionele schoolgebouwen de vernieuwingen in het onderwijs wel kunnen bijbenen. Kan het traditionele schoolgebouw nog goed genoeg faciliteren of moet er toch een verandering worden doorgevoerd (Fouquet, 2005, p.8)?

Schoolgebouwen zijn een van de minst veranderde bouwtypen in de afgelopen jaren (Hertzberger, 2008). Dit komt doordat schoolgebouwen een duidelijke praktische functie hadden. Het was niet nodig om in de traditionele onderwijsvorm het gebouw aan te passen. Tegenwoordig is het onderwijs echter aan het vernieuwen en zullen de schoolgebouwen ook moeten vernieuwen (Beckers, 2012, p.92). Gebouwen zijn star en inflexibel, terwijl organisaties zoals een school sociaal en veranderlijk zijn. Het is lastig om voor een dergelijk veranderlijk aspect een goed sluitende huisvesting te vinden (Beckers, 2012, p. 87). Het is namelijk lastig om flexibel te bouwen. Een gebouw moet effectief zijn en het beoogde doel bereiken. Ook moet het efficiënt zijn en het doel bereiken met zo min mogelijk middelen (Gijsbers, 2013).

Er zijn verschillende invalshoeken met betrekking tot het bouwen van een schoolgebouw. Zo kijkt de overheid voornamelijk naar het gezondheidsklimaat van een school (Rijksbouwmeester, 2009, p.12). Een school moet echter vanuit meerdere perspectieven bekeken worden. Als eerste is er de functionaliteit van het gebouw waar naar gekeken moet worden. Waar schoolgebouwen vroeger het traditioneel onderwijs moesten dienen, zullen ze nu moeten overgaan naar een ander concept. Steijns en Koutamanis (2005) vinden dat er gestreefd moet worden naar een functionele en flexibele school. Er moet een belevingswereld op school ontstaan waarin zelfwerkzaamheid voorop staat. Traditionele lokalen moeten vervangen worden door open werkplekken waar leerlingen op hun eigen tempo en niveau kunnen werken. Er zijn tegenwoordig al enkele schoolgebouwen die zijn voortgekomen uit deze ideeën. Deze gebouwen worden gekenmerkt door de afwezigheid van traditionele klaslokalen en door de aanwezigheid van een huiselijke omgeving (ontmoetingsruimte), stilteruimtes en werkruimtes (Beckers, 2012, p.95).

Een ander aspect waar naar gekeken moet worden is het belevingsperspectief. De sfeer is een belangrijk aspect van hoe een school beleefd wordt. De sfeer wordt deels bepaald door de uiterlijke kenmerken van een school. Denk hierbij aan netheid en kleurgebruik. Met de netheid wordt voornamelijk gedoeld op de rustige en ordelijke uitstraling van een school (van Dam et al., 2010, p. 25).

Dit belevingsperspectief sluit aan op het grote sociale aspect waarvoor een school dient. Naast de hoofdfunctie van lesgevende instantie wordt een school ook gezien als een ontmoetingsplek waar sociale processen afspelen. Ook in al deze processen moet een gebouw kunnen faciliteren (Meire, 2011). Het is lastig om te achterhalen wat voor sociale processen zich afspelen op een school. Nog moeilijker is het om in te spelen op deze processen (van Dam et al., 2010, p.38). Het veranderingsproces dat een school ondergaat mag niet onderschat worden. Er moet genoeg tijd genomen worden om de doelen te overleggen en te bespreken. De belangrijkste motieven voor de veranderingen van het schoolgebouw moeten duidelijk uiteengezet worden en ook moet het effectief aansluiten bij de processen die in het gebouw afspelen (van Dam et al., 2010, pp. 35-36).

Het is lastig om te kijken of de (school)ruimte zoals die bedoeld is ook zo gebruikt wordt. Lefebvre (1991) erkent de frictie die hiertussen bestaat. Hij stelt dan ook dat een ruimte of plek niet vanuit één kant bekeken kan worden. Dit komt omdat ruimtes sociale producten zijn en niet enkel objecten zijn. Mensen maken een ruimte, dit doen ze doordat ze er waarden aanhechten en betekenis aan geven. Lefebvre (1991) analyseert een ruimte door onderscheid te maken tussen drie verschillende dimensies. Allereerst de conceived space, in deze dimensie wordt gekeken hoe een planner een ruimte ontwerpt en met welke idee. In de tweede dimensie, de perceived space, wordt gekeken naar hoe de ruimte eruit ziet. Als laatste worden in de lived space de ervaringen van de gebruikers van de ruimte bekeken. Aan de lived space wordt door planners minder aandacht besteed, doordat zij van deze dimensie weinig afweten.

Dit geldt ook voor scholen. Er bestaat frictie tussen de ideeën die planners hebben bij de inrichting van een school en de manier waarop deze ideeën uiteindelijk eruit komen te zien en ervaren worden door de gebruikers. Door samen met de gebruikers te kijken naar de behoeften en functies van een school, voorkom je dat een school te veel functies krijgt en dat er een mismatch bestaat tussen de schoolgebouwen en de onderwijsprocessen (Beckers, 2012, p.96).

Naast de mogelijkheid tot mismatch is de sfeer en uitstraling van een onderwijsruimte bepalend voor een keuze voor een bepaalde onderwijsinstelling. Dit geldt zowel voor de leerling als voor de docenten die een school kiezen als werkomgeving (van Enkevort & Beckers, 2012).

Both (2010, p.2) maakt een onderscheid tussen de meetkundige en de beleefde ruimte. Hij stelt dat beiden van belang zijn voor een schoolgebouw. De beleefde ruimte is een ruimte die een stemming of gedrag oproept. Aan ruimtes worden verschillende ervaringen toegekend zoals 'uitnodigend', 'vriendelijk, of 'kil'. Deze ervaringen bepalen of een kind zich wel of niet veilig genoeg voelt om zich te uiten. De kwaliteit van de ruimte heeft invloed op de mate waarin kinderen zichzelf leren kennen en verder ontwikkelen. Het vormgeven van een ruimte is nog niet zo eenvoudig. Bij het creëren van een goede ruimte bestaan verschillende spanningsvelden. Als eerste is er het spanningsveld tussen vertrouwdheid versus progressie (nieuwheid). Daarnaast is er ook nog de strijd tussen eenvoud en overzichtelijkheid met complexiteit en openheid (Both, 2010, p.2-4).

Bij scholen zijn de gebruikers voornamelijk de leerlingen. Het is dan ook van belang dat er bij het creëren van een nieuwe schoolruimte voldoende aandacht wordt besteed aan de ervaringen van de gebruikers. Het is belangrijk dat leerlingen in het secundair onderwijs inspraak krijgen op

schoolniveau. Het bevordert de betrokkenheid van leerlingen bij een school. Dit beiden hebben als gevolg dat leerlingen een beter gevoel van welbevinding krijgen over hun eigen school. Niet alleen de welbevinding verbetert dan maar ook de tevredenheid over hun school neemt toe (Engels en Aelterman, 2002, p 6).

In de volgende alinea's zal worden ingegaan op hoe er kan worden ingespeeld op de kloof tussen de bedoelingen van planners en hoe de gebruikers er daadwerkelijk mee omgaan. Hoe kunnen planners beter inspelen op de behoeften van de gebruikers? De gebruikers zijn leerlingen, er zal dan ook gekeken worden naar de communicatie en omgang tussen planners en leerlingen.

In de "theory of communicative rationality" benadrukt Habermas (1981) het belang van taal. Menselijke handelingen worden beschreven door taal. Deze taal waarmee aspecten in het leven omschreven worden wordt door de meeste mensen begrepen. Om miscommunicatie te voorkomen is het belangrijk dat specifieke betekenissen en expressies hetzelfde worden begrepen door alle mensen. Het bereik van een gemeenschappelijk begrip is erg belangrijk (Ivkovic, 2013). Als mensen de taal begrijpen kunnen zij deelnemen aan een publiek dialoog. Of mensen kunnen deelnemen aan een publiek dialoog is echter wel afhankelijk van enkele aspecten. De communicatietechnieken zijn hierin erg belangrijk. Deze technieken bestaan uit de taalvorm (verbale communicatie, gebaren, etc.) en de eigen vaardigheden van de mens zelf (Habermas, 1981). Een ander aspect dat invloed heeft op een publiek dialoog is macht. Degene met de meeste macht zal een sterke positie hebben in de dialoog (Inglis, 2012, p. 76).

De eigen opgedane vaardigheden van leerlingen van een (middelbare) school zullen waarschijnlijk minder ver ontwikkeld zijn dan de vaardigheden van volwassenen. Hierdoor wordt het lastig om de bedoelingen van leerlingen te achterhalen. Ook is het belangrijk te realiseren dat de machtsverhouding tussen leerlingen en de andere volwassenen die deelnemen aan een publiek dialoog uit verhouding is.

Ondanks dat het moeilijk is om kinderen te betrekken bij de planning is het wel belangrijk dat er rekening met hun mening wordt gehouden. Er wordt tenslotte een omgeving gecreëerd waarin het kind een van de hoofdgebruikers is (Ward, 1978). Decennia geleden hadden planners nog geen idee van de beleving van het kind. Kinderen werden alleen betrokken als er recreatieve ruimtes werden gecreëerd (Freeman en Aitken-Rose, 2005). Volgens Freeman en Aitken-Rose (2005) worden kinderen, net als volwassenen, beïnvloed door hun omgeving. Kinderen leven en gebruiken een ruimte net zoveel als volwassenen. Daarom is het van belang dat zij worden meegenomen in de planningsprocessen van ruimtes (Freeman en Tranter, 2011). Hart (1979) gaat verder in op de beleving van kinderen. Volgens Hart (1979) creëren kinderen hun eigen ruimtes en bouwen daar hun eigen netwerken op. Deze eigen invulling die kinderen aan ruimtes geven staat los van de volwassen interpretatie. Door middel van wandelingen met kinderen door de betreffende ruimtes kon Hart (1979) een gedetailleerd beeld krijgen van hoe de patronen van kinderen tot stand komen en hoe ze worden ervaren.

Scholen zijn zich ervan bewust dat het belangrijk is om leerlingen te betrekken in processen die zich afspelen in hun omgeving (Sol en Stokking, 2008). Op scholen zijn er verschillende manieren waarop leerlingen kunnen participeren op schoolniveau. Dit gaat over onderwerpen op zowel onderwijskundig, sociaal als ruimtelijk gebied. Er zijn twee hoofdverdelingen waarin leerlingen kunnen participeren, dit kan op een formele en op een informele manier. Formele leerlingenparticipatie is de zichtbare participatie die op school aanwezig is en expliciet door de school is ingesteld. Een voorbeeld van formele leerlingenparticipatie is een leerlingenraad. Het nadeel van

deze vorm van leerlingenparticipatie is dat het maar een kleine groep leerlingen betreft. Verder zijn het momentopnames.

Met de informele leerlingenparticipatie wordt de mate waarin de leerlingen betrokken worden bij het schoolklimaat bedoeld. Dus of er naar leerlingen geluisterd wordt, ze vrijuit kunnen spreken, ze gemakkelijk naar de directie kunnen stappen, etc. Het is lastig om deze twee vormen van leerlingenparticipatie los van elkaar te zien (de Groof et al., 2001).

Het betrekken van leerlingen bij ontwikkelingen in het onderwijs is erg leerzaam voor de leerlingen zelf. Het helpt leerlingen zichzelf verder te ontwikkelen en bewuster na te laten denken over de zaken waarbij zij direct betrokken zijn. Ook voor docenten is leerlingenparticipatie een leerzame ontwikkeling. Binnen een school zien docenten zaken toch anders dan leerlingen. Het mee krijgen van meningen van leerlingen kan positieve uitwerkingen en invloeden hebben op het onderwijs (McIntyre et al., 2005)

Deze thesisstudie gaat in op hoe leerlingen een bijdrage kunnen leveren bij het creëren van nieuwe ruimten op hun school. Voor dit onderzoek is er gekozen om gebruik te maken van een casus. De casus die in dit onderzoek gehanteerd wordt is het Mencia de Mendoza Lyceum in Breda. Dit een havo-vwo school die aankomend jaar een verbouwing gaat doormaken. Door met de leerlingen zorgvuldig te kijken naar de huidige situatie is het mogelijk om voor de nieuwe situatie enkele verbeterpunten te implementeren en alle goede punten te behouden.

1.2 Relevantie

Het onderzoek heeft een wetenschappelijke en een maatschappelijke relevantie. Allereerst zal er worden ingegaan op de maatschappelijke relevantie, daarna zal de wetenschappelijke relevantie besproken worden.

Maatschappelijke relevantie

De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek is dat er meer kennis wordt opgedaan over leerlingen hun ruimte gebruiken en beleven in school. Uit verschillende onderzoeken (Hart, 1979; Ward, 1978) worden kinderen in het algemeen te weinig betrokken als het gaat om de ruimtes die door hun gebruikt en beleefd worden. Een school is voornamelijk een ruimte die gebruikt wordt door haar leerlingen. Daarom is het van belang dat het duidelijk wordt hoe leerlingen de ruimtes gebruiken en hoe deze beleefd worden. Dit is van belang, omdat scholen moeten worden aangepast op de veranderende samenleving.

In het projectkader is naar voren gekomen dat het belangrijk is dat leerlingen mee kunnen denken over ruimtes waarvan zij gebruik maken. In dit onderzoek zal er samen met de leerlingen gekeken worden naar een goede invulling van de ruimte van het Mencia de Mendoza Lyceum. De huidige ruimtes zullen met de leerlingen besproken worden aan de hand van de theorie van Lefebvre (1981). Uit deze analyse kunnen sterke en zwakke punten van de huidige ruimtes in het gebouw in beeld gebracht worden. Deze kunnen vervolgens worden meegenomen bij de vernieuwing van het schoolgebouw.

Op deze manier zal worden getracht de toekomst van scholen te laten functioneren over een lange termijn. Hierbij wordt expliciet gekeken naar schoolgebouwen en hoe deze goed aansluiten op de huidige onderwijsbehoeftes en op die van de toekomst. Er wordt geprobeerd met behulp van dit onderzoek een duurzaam schoolgebouw te creëren.

Wetenschappelijke relevantie

De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek heeft vooral betrekking op de toepassing van de drie dimensies van Lefebvre (1991) op een schoolgebouw. De theorie van Lefebvre is veel toegepast in verschillende onderzoeken (Postma, 2009). Echter is het zo dat er nooit een toepassing van de verschillende dimensies van Lefebvre geweest op schoolgebouwen.

Tevens kan er door dit onderzoek meer informatie worden ingewonnen over in welke mate kinderen kunnen bijdrage aan het medeplannen van hun eigen ruimte. Vooral in het middelbaar onderwijs is hier een kennisgebrek. Verschillende onderzoeken, zoals van Bas (2008) laten zien dat er veel participatie is met de leerlingen in het basisonderwijs. Er zijn echter nauwelijks onderzoeken gedaan naar de participatie van leerlingen in het middelbaar onderwijs. Ook zijn er soortgelijke belevingsonderzoeken gericht op campussen (van Enkevort, Beckers 2012). Van Enkevort en Beckers (2012) deden onderzoek naar de beleving op campussen en in welke mate de studenten de keuze van docenten beïnvloeden. Onderzoek naar de beleving op middelbare scholen door middel van leerlingenparticipatie is nauwelijks gedaan. In het onderzoek van Sol en Stokking (2008) wordt gekeken naar hoe leerlingenparticipatie kan bijdragen aan het onderwijs, maar er wordt in dit onderzoek geen link gelegd tussen de leerlingenparticipatie en de schoolruimtes. In het onderzoek van Smit et al. (2005) wordt de ontwikkeling van leerlingenparticipatie in een ander perspectief geplaatst en worden aanbevelingen gedaan over in welke mate leerlingenparticipatie goed bruikbaar is. Ook in dit onderzoek wordt leerlingenparticipatie niet toegepast op een concrete casus.

Leerlingenparticipatie in combinatie met de theorie van Lefebvre kan nieuwe kennis opleveren over belevingen van schoolgebouwen en de mate waarin leerlingen kunnen bijdragen aan verdere ontwikkelingen binnen schoolgebouwen. Er wordt in dit onderzoek bijgedragen aan theorievorming omdat er nog nauwelijks onderzoek gedaan is naar de beleving van leerlingen op middelbare scholen.

1.3 Doel- en vraagstelling

In het projectkader staat beschreven dat de maatschappij verandert. Een verandering in de maatschappij zal met zich meebrengen dat de betekenis van een school wijzigt, en zo ook het onderwijs zal moeten veranderen. Voor een veranderd onderwijs is het ook van belang dat een schoolgebouw de benodigde functies kan faciliteren. Doordat veel schoolgebouwen nog onvoldoende kunnen faciliteren, is het van belang dat scholen evalueren met de behoeftigheden.

Het doel van het onderzoek luidt daarom als volgt:

Het doel van het onderzoek is om inzicht te geven in het huidige gebruik en beleving van de ruimtes binnen een middelbare school.

Voor het onderzoek wordt er gebruik gemaakt van een casus, namelijk het Mencia de Mendoza Lyceum in Breda. Door de leerlingen te betrekken bij het herinrichten van bepaalde ruimtes binnen de school zal worden getracht om een goede aansluiting te vinden tussen de behoeften en de faciliteiten. Uit het doel komt de volgende hoofdvraag naar voren:

Op welke manier gebruiken en beleven leerlingen ruimtes binnen hun middelbare school?

De hoofdvraag zal aan de hand van de theorie van Lefebvre worden uiteengezet in de conceived space, de perceived space en de lived space. Deze zullen dan ook leidend zijn voor de deelvragen.

Deelvragen

1. *Hoe zijn de ruimtes binnen de school door de planners bedoeld?*

Dit onderzoek gaat over de beleving van ruimtes. De analyse zal worden gemaakt aan de hand van de theorie van Lefebvre. Met deze eerste vraag wordt getracht de eerste dimensie in Lefebvre's theorie te analyseren: conceived space.

2. *Hoe ziet de fysieke ruimte eruit door de ogen van de leerlingen?*

In deze deelvraag wordt gekeken naar de tweede dimensie van de theorie van Lefebvre. Hier wordt ingegaan op de perceived space. Er wordt gekeken hoe leerlingen de ruimte van de school waarnemen.

3. *Hoe wordt de ruimte gebruikt door de leerlingen?*

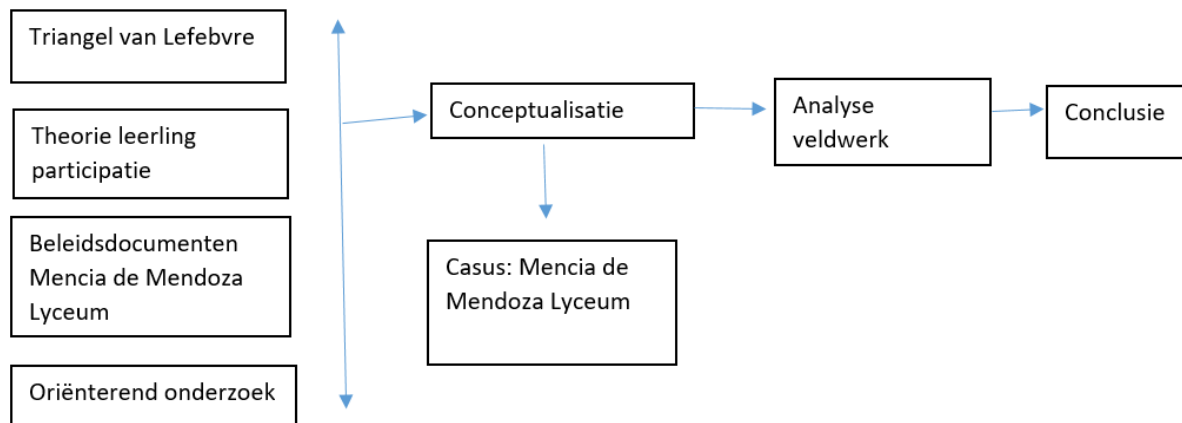
In deze vraag wordt gekeken naar het tweede deel van de perceived space. In deze deelvraag wordt gekeken hoe leerlingen hun ruimtes gebruiken en welke processen zich binnen de ruimte afspelen.

4. *Hoe beleven leerlingen de ruimte?*

In deze vraag wordt er ingegaan op de ervaring van de ruimte die afkomstig is van de lived space in theorie van Lefebvre.

1.4 Onderzoeksmodel

Voor de beantwoording van de hoofdvraag (en deelvragen) is het onderzoek opgebouwd uit verschillende elementen. Deze elementen zijn schematisch weergegeven in het onderstaande onderzoeksmodel.



Figuur 1, onderzoeksmodel, bron: eigen werk.

Het onderzoek begint met een oriënterend onderzoek. In deze fase wordt er vanuit verschillende invalshoeken informatie opgedaan over het onderwerp. Een specifieke theorie die hier naar boven komt is de theorie van Lefebvre waar vanuit drie ruimtes gekeken wordt naar een concrete ruimte. Deze theorie in combinatie met theorieën over leerlingenparticipatie en beleidsdocumenten leiden naar de conceptualisatie. Hierin wordt de casus verder uitgewerkt. Vervolgens wordt er veldwerk gedaan met betrekking tot de casus. Zo zullen er verschillende empirische onderzoeken worden

gedaan zoals interviews met leerlingen en deskundigen. Als laatste zal uit de analyse van deze uitkomsten een conclusie worden getrokken.

1.5 Casus: Het Mencia de Mendoza Lyceum

In dit onderzoek is gekozen op een specifieke casus verder uit te diepen. Er is gekozen voor het Mencia Mendoza Lyceum in Breda. Op basis van deze casus wordt getracht een antwoord te vinden op de hoofd- en deelvragen.

Het Mencia de Mendoza Lyceum is een middelbare school gelegen in de Bredaase wijk Ruitersbos. De school biedt havo, vwo, gymnasium en tweetalig onderwijs (tto) aan haar leerlingen. Verder zal de school in de korte toekomst een verbouwing ondergaan waarbij er zowel binnen het gebouw als aan de buitenkant van het gebouw het een en ander gaat veranderen. Door onderzoek te doen naar de huidige situatie kunnen eventuele verbeterpunten geïmplementeerd worden en kunnen goede zaken behouden worden.

1.6 Leeswijzer

In de leeswijzer zal worden vermeld hoe het onderzoek is opgebouwd en in welke hoofdstukken welke informatie besproken wordt.

In hoofdstuk 1 zijn de inleiding, de aanleiding, relevantie en doel- en vraagstelling besproken. In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader gegeven. In het theoretisch kader worden de voor dit onderzoek relevante theorieën en concepten behandeld. Deze relevante theorieën en concepten zijn nodig voor de beantwoording van de hoofdvraag en geven daarnaast structuur aan het onderzoek. In hoofdstuk 3 komen de onderzoeksmethoden aan bod. In hoofdstuk 4 worden de resultaten uit het onderzoek geanalyseerd en worden de belangrijkste bevindingen beschreven. In hoofdstuk 5 zullen de conclusie en reflectie van het onderzoek besproken worden. De conclusie is gebaseerd op de bevindingen uit hoofdstuk 4. In de reflectie zal op het onderzoek gereflecteerd worden. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar het onderzoek inhoudelijk maar ook naar de manier waarop het onderzoek is uitgevoerd. Als laatste volgen de literatuurlijst en de bijlages.

2. theoretisch kader

In dit hoofdstuk komt een kritische literatuurstudie aan bod waarin er gekeken wordt naar wat er al is geschreven over beleving en gebruik van ruimte. Daarnaast zal er ook gekeken worden naar artikelen over schoolgebouwen en artikelen waarin kinder- en leerlingenparticipatie besproken worden.

2.1 Beleving van ruimte

Soja (1996) ontwikkelde de third space theorie. In deze theorie komen de subjectiviteit en de objectiviteit van een plaats samen. In deze ruimte kan menselijk handelen begrepen worden en kan er een kritieke bewustwording plaatsvinden. De third space kan het best begrepen worden als er eerst wordt gekeken naar de first en second space. De first space is de ruimte die wordt gezien als je van bovenaf op een ruimte neerkijkt. Het is te vergelijken met een kaart, het geeft een breed en rationeel perspectief. De second space is de conceptualisering van de first space. De second space is de omschrijving die een mens aan een ruimte zou geven. In de third space wordt er gekeken naar hoe mensen betekenis geven aan een ruimte. In de theorie van Soja (1996) is de third space niet los te zien van de first en second space. De third space kan gezien worden als een ruimte waarin alles samenkomt.

De third space theorie van Soja (1996) lijkt veel op de driedeling van Lefebvre (1991). De triangel van Lefebvre bestaat uit de conceived space, perceived space en lived space. Met de conceived space wordt de ruimte bedoeld die door de planners is ontworpen. In de perceived space vinden de processen plaats, deze menselijke handelingen zijn waarneembaar. In de lived space zit de beleving van de ruimte (Lefebvre, 1991). Echter zit er wel degelijk een verschil tussen de third space en de dimensies van Lefebvre. Zo stelt Soja (1996) dat in de third space alles samenkomt, de first en second space komen samen in de third space. Soja (1996, in Postma, 2009) stelt dat er hiërarchie in de theorie van Lefebvre zit, de lived spaces zou aldus Soja de belangrijkste dimensie zijn. In theorie van Lefebvre (1991) worden de drie verschillende dimensies echt los van elkaar gezien. De lived space is geen samenkomst van de conceived en perceived space. Daarnaast stelt Lefebvre alle dimensies gelijk aan elkaar. In Lefebvre's theorie worden de dimensies gezien als losse aspecten. Ook wordt elke dimensie door Lefebvre als even belangrijk gezien. Om deze twee redenen is de theorie van Lefebvre (1991) bruikbaar voor dit onderzoek dan die van Soja (1996).

Het is wel goed om in gedachte te houden dat de lived space gezien kan worden als een tegenhanger van de andere twee spaces. Deze dimensie geeft meestal een andere afspiegeling van de ruimte dan dat bedoeld is (Soja, 1991, in Postma, 2009).

In het onderzoek van Postma (2009) wordt de theorie van Lefebvre (1991) toegepast op de herinrichting van een kerk. Hierin wordt de ruimte beschreven als nooit abstract of neutraal. Een ruimte wordt mede gecreëerd door tegenstellingen. Mensen hebben allemaal hun eigen visies en meningen over ruimtes dit kan leiden tot discussies. Daarom is een ruimte niet los te zien van discussie en strijd (Lefebvre, 1991, in Postma, 2009). Uit het onderzoek van Postma blijkt onder andere dat de theorie van Lefebvre (1991) toepasbaar is op kleine ruimtelijke problematiek.

De Certeau (1984) wijst in zijn onderzoek op het feit dat eigenlijke praktijk in de planning vaak vergeten wordt. Planners kunnen de tastbare zaken zoals wandelroutes wel in kaart brengen, maar ruimtelijke praktijken, zoals de indrukken van de ruimte, niet goed weergeven. Doordat deze praktijken niet tastbaar zijn voor onderzoekers worden ze vaak vergeten. Volgens Certeau (1984) kan

je aan de praktijken en verhalen van een ruimte functies toekennen. Allereerst geven verhalen een fundament aan een ruimte. Ten tweede ontwikkelen verhalen grenzen aan een ruimte. Mensen kunnen daarna op hun beurt weer relaties toekennen aan deze ruimtes (Certeau, 1984, in Postma, 2009). Het onderzoek van Lefebvre (1991) is een uitdieping van het onderzoek van de Certeau (1984).

2.2 De drie dimensies van Lefebvre

Lefebvre (1991, in Lengkeek, 2002) formuleert dat de productie van de ruimte meer is dan een plek. Hij is van mening dat het tegelijkertijd ook de productie is van de representaties van ruimte (conceived space), ruimtelijke praktijken (perceived space) en ruimte voor representaties (lived space). De drie ruimtes zijn veranderlijk, tegenstrijdig en bieden perspectief of betekenissen van een ruimte.

Hieronder wordt deze triade uiteengezet:

Conceived space

Gottdiener (1993, p. 131) beschrijft in zijn publicatie dat de “representation of space”, oftewel de conceived space, een conceptueel model is. Dit conceptueel model is gericht op de spatial practice. De conceived space is een blauwdruk gemaakt door instituties zoals planners, wetenschappers en architecten (Butler, 2009, p. 10). Het doel van deze dimensie is het beheersen en ordenen van de werkelijkheid waarbij de hoofdfocus ligt op de structuur. Doordat de ruimte in deze dimensie gecreëerd wordt door machtige instituties, wordt deze ook wel de ruimte van de macht en de dominantie genoemd (Lengkeek, 2002). Macht en dominantie komen tot uiting door de verschillende teksten, jargons en codes. De abstracten worden door Lefebvre (1991, in Merrifield, 1993, p. 523) gezien als een ideologie binnen een vakgebied.

Healey (2007) geeft in haar boek haar eigen vertaling aan de dimensies van de triangel van Lefebvre. Zo vertaalt zij de conceived space als een ruimte waarbinnen intellectuele concepten geproduceerd worden en geanalyseerd worden voor administratieve doeleinde. Haar vertaling komt dus deels overeen met de interpretatie van Gottdiener (1993).

Perceived space

De perceived space kan gezien worden als een representatie van een ruimte. Het is de fysieke omgeving die door mensen gebruikt wordt. In de spatial practice bevindt zich de externe en materiële ruimte waarin mensen handelen (Gottdiener, 1993, p.131). Het is een ruimte waarin een sociaal ritme en collectieve patronen gelegen zijn (Butler, 2009, p.10). De perceived space is een waarneembare ruimte. In deze dimensie is de ruimte meetbaar en tastbaar. Het kan worden geanalyseerd door te kijken naar processen die zich binnen deze ruimte afspelen (Lengkeek, 2002). Volgens Lefebvre (1991, in Merrifield, 1993) zijn deze processen namelijk “geheime” handelingen in de maatschappij die ontcijferd dienen te worden.

De perceived space wordt door Healey (2007) vertaalt als een geroutineerde materiële betrokkenheid met de ruimte en de ervaring die opgedaan worden tijdens het bewegen rondom een stedelijk gebied. Zij stelt dus dat mensen een verbondenheid creëren met hun omgeving als zij handelen in een bepaalde ruimte. In haar vertaling heeft Healey zich gericht op het stedelijk gebied. Deze focus komt doordat het stedelijk gebied haar onderzoeksruimte is.

Lived space

In de derde dimensie wordt er ingegaan op de relatie die mensen hebben met hun omgeving. Deze dimensie wordt ook wel de space of representation genoemd (Gottdiener, 1993, p. 131). In de ruimte voor representatie speelt het alledaagse leven af. Deze ruimte is overladen met betekenissen, waarden, kwaliteit en identiteit. Het is een vrije ruimte die tegelijkertijd ook erg vastligt door dominante structuren van bovenaf (Lengkeek, 2002). De complexe codes, jargons en teksten sturen de mensen in hun dagelijks leven en worden ook meegenomen en gevormd door de mensen (Lefebvre, 1991, in Merrifield, 1993). In deze ruimte speelt zich ook de discussie af tegen de dominante structuren (Lengkeek, 2002).

De vertaling die Healey (2007) geeft over de lived space is gericht op de culturele indrukken van een plaats en de kwaliteiten en betekenissen die een ruimte heeft. Healey (2007) is van mening dat er in de conceived space te weinig rekening wordt gehouden met de lived space. Planners zouden de lived space mee moeten nemen in hun blauwdrukken.

2.3 Kinderen en Geografie

Vanaf de jaren '90 kwam kind geografie voor het eerst op gang. Onderzoekers zoals Ward (1978) beschreef de kind geografie in zijn boek '*Child in the City*'. Het boek is vooral gericht op het gedrag dat kinderen hebben in een bepaalde ruimte, het ruimtelijke gedrag. Er wordt gekeken naar hoe kinderen de ruimte gebruiken. Kind geografie kijkt naar het gedrag dat kinderen in hun leefomgeving vertonen.

Maar welke ruimtes gebruiken kinderen die naar de middelbare school gaan? Meire en Vleugels (2004) onderscheiden drie ruimtes waar kinderen en jongeren leven. De eerste ruimte is het ecologisch centrum. Dit is alles in huis bijvoorbeeld een slaapkamer. De tweede ruimte is de ecologische nabijheid. Hier worden alle ruimtes die in de buurt van het huis liggen bedoeld waar kinderen en jongeren regelmatig komen, zoals de straat, wijk en school. De laatste is de ecologische periferie. Dit is de ruimte waar kinderen en jongeren wel eens komen. Uit het onderzoek van Groof (2004, pp. 5-6) blijkt dat kinderen en jongeren het liefst in de ecologische nabijheid verblijven. Met name over de wijk zijn de jongeren meestal erg tevreden. Dit sluit deels aan bij Dorsselaer et al. (2007, p 27) die van mening zijn dat de school een belangrijke rol speelt in het leven van jongeren. Dat komt doordat ze daar veel tijd door brengen en het is een omgeving waar ze zich ontwikkelen.

Uit onderzoek van Childress (2004) blijkt dat jongeren beperkt zijn in het manipuleren van hun eigen ruimte. Kinderen missen de macht die volwassenen wel hebben om een eigen ruimte te creëren. Ze zijn nog niet in staat om een ruimte van zichzelf te maken en zullen daarom altijd gebruik maken van andermans ruimte. Dit is terug te zien thuis en op scholen. Doordat jongeren geen eigen ruimte hebben, gebruiken ze ruimtes van anderen en geven hier hun eigen betekenis aan. Deze kunnen anders zijn dan de gebruiken en betekenissen die de "eigenaren" hebben met hun ruimtes.

2.4 Gebruik en beleving van de ruimte

Gebruik en beleving zijn belangrijke aspecten als het gaat om een passende ruimte. Er zijn verschillende kenmerken en vormen van gebruik en van beleving.

Gebruik van de ruimte

Er zijn verschillende manieren waarop iemand een ruimte kan gebruiken. Ruimtes kunnen gebruikt worden als doorgang, om van A naar B te gaan. Ook kunnen ruimtes plekken zijn voor recreatie, plekken om mensen te ontmoeten. Gehl (2006) maakt onderscheidt tussen drie verschillende keuzes

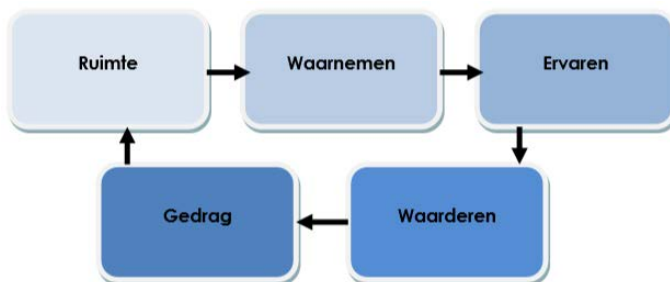
van ruimtegebruik. Het gaat om noodzakelijk of optioneel gebruik, gezamenlijk of individueel gebruik en verblijven of passeren in een ruimte.

- Het noodzakelijke gebruik: dit is doelgericht gebruik. Mensen moeten een ruimte gebruiken om hun doel te bereiken. Ongeacht hoe de ruimte eruit ziet moeten zij de ruimte gebruiken. Onder dit gebruik vallen de lopende activiteiten.
- Het optionele / recreatieve gebruik: Deze vorm van een ruimte gebruik hangt, in tegenstelling tot het noodzakelijke gebruik, wel sterk af van de kwaliteit van de ruimte. Bij het optionele / recreatieve gebruik kiezen mensen zelf of ze wel of niet de ruimte gaan gebruiken. Het is niet noodzakelijk want er is sprake van keuzevrijheid. Een voorbeeld hiervan is op het terras zitten of winkelen.
- Het sociale gebruik: Hierbij is het gebruik van de ruimte afhankelijk van wie er nog meer de ruimte gebruiken. De aanwezigheid van andere mensen, de tijdsduur en het type activiteit zijn belangrijk bij deze vorm van gebruik. In de ruimte kan er gekozen worden om in gezelschap iets te ondernemen of om als individu de ruimte te gebruiken. Het sociale gebruik is de optelsom van het noodzakelijk gebruik en het optioneel gebruik. Het zijn spontane gebruiken.

Naast deze driedeling spelen ook andere factoren een rol zoals de leeftijd van de personen die een ruimte gebruiken. Een ouder persoon gebruikt de ruimte anders dan een kind. Daarnaast is de functie van de ruimte belangrijk. Mensen worden gestuurd de ruimte te gebruiken waarvoor die bedoeld is. Dit hoeft overigens niet te betekenen dat de ruimtes alleen gebruikt worden waarvoor ze in eerste instantie bedoeld worden (Gans, 1968).

Beleving van de ruimte

Een beleving is moeilijk te meten. Het bestaat uit verschillende factoren die wisselend van aard zijn. De factoren zijn mede bepalend hoe mensen over een bepaalde ruimte denken (Buijs & van Kralingen, 2003). Buijs en van Kralingen (2003) geven in hun onderzoek een definitie aan beleving: *“De psychologische ervaring wanneer een bepaalde omgeving wordt waargenomen.”*. In de onderstaande figuur hebben Buijs & Kralingen (2003) een schematische weergave gegeven van hun definitie.



Figuur 2, beleving. Bron: Buijs & van Kralingen, 2003

Figuur 2 laat de relatie tussen de ruimte en de mens zien. De (fysieke) ruimte is datgene wat wordt waargenomen. Ruimtes worden waargenomen door mensen. De waarnemingen roepen bepaalde herinneringen en ervaring op. De herinneringen en ervaringen zijn per persoon verschillend en zijn dus subjectief. Ook de context waarin deze herinneringen en ervaringen geplaatst worden zijn per persoon anders. Aan de ervaringen en herinneringen worden waarden toegekend. Persoonlijke voorkeuren spelen bij de waardering een grote rol. Hoe mensen zich vervolgens gaan gedragen is een

gevolg van de ervaringen en waarden die zij toekennen aan de ruimte. Hoe mensen zich gedragen wordt uiteindelijk weer onderdeel van de fysieke ruimte.

Sense of place

Sense of place is een concept dat in verschillende studies gebruikt wordt. Onder andere bij sociologie, antropologie en landschapsarchitectuur worden verschillende definities van sense of place toegepast (Cross, 2001). Ook voor de sociale geografie is sense of place een belangrijk concept. Ruimtelijke beleving en gebruik komen samen in sense of place. Hiermee wordt de betekenis die een ruimte voor een mens kan hebben bedoeld. Deze wordt gevormd door menselijk handelen en door de ervaringen en herinneringen die een ruimte bij mensen oproept (Knox & Marston, 2014, pp. 33-35).

Cresswell (2014, pp. 12-14) stelt dat de sense of place de gevoelens en emoties zijn die een plaats bij een mens losmaken. Deze komen tot stand door de locatie en het lokaal. De locatie is een absoluut punt in de ruimte, een coördinaat. Het lokaal is de materiële setting waarin sociale relaties zich afspelen. Deze twee begrippen zijn samen met gevoel de basis voor sense of place. Daarnaast geeft Cresswell (2014, pp. 12-14) een plaats drie kenmerken. Een plaats is materieel, heeft betekenis en wordt gebruikt. Deze drie elementen staan met elkaar in verband en maken een plaats.

Jorgensen & Stedman (2001, pp.233-234) beschrijven in hun paper dat sense of place een multidimensionaal construct is. Het is een opvatting over de relatie tussen een mens en de plaats; het zijn gevoelens ten opzichte van een plaats en het specifieke gedrag dat alleen op een plaats tot uiting komt en niet bij alternatieve plaatsen. Jorgensen & Stedman (2001, in Thompson, 2016, p.284) baseren hun construct van sense of place op drie gerelateerde concepten. Het eerste concept is place attachment. Place attachment slaat op de relatie die bestaat tussen de mens en zijn ruimte (Relph, 1978). Het tweede concept is place identity. Dit is de mate waarin een plaats wordt gezien om zichzelf te definiëren. Het derde concept is place dependence. Dit is de mate waarin een plaats behoeften oproept. Deze behoeften uiten zich in gedrag. Jorgensen & Stedman (2001, in Thompson, 2016, p. 284) zien sense of place als een voortvloeiing uit place attachment, place identity en place dependence.

Een gerelateerd begrip van sense of place is topophilia (Cross, 2001). Topophilia is de band tussen mensen en hun plaats of omgeving. De gecreëerde banden kunnen variëren van intensiteit. Ook kan de wijze waarop de band tussen mensen en plaats wordt omschreven verschillen. De manier waarop mensen met hun omgeving interacteren heeft te maken met deze band (Tuan, 1974.)

2.5 Schoolruimtes

Een belangrijk kenmerk van vastgoed is het feit dat het niet in staat is veranderingen op te vangen. Zodra behoeften veranderen zijn gebouwen vaak niet meer in staat te faciliteren. Dit leidt tot leegbouw en sloop. Dit geldt ook voor schoolgebouwen. Er is een grote wens naar schoolgebouwen die kunnen mee bewegen met de maatschappelijke verandering, als vastgoed met een hoog adaptief vermogen (Carlebur, 2015, p.6).

Geraedts en Remoy (2013) beschrijven vastgoed met een hoog adaptief vermogen als volgt: *"Adaptief vermogen omvat alle eigenschappen die het mogelijk maken dat het gebouw op een duurzame en economisch rendabele wijze zijn functionaliteit behoudt gedurende zijn technische levensduur, bij veranderde behoefte en omstandigheden."*

2.6 Participatie van leerlingen

Het onderzoek van Sol en Stokking (2008) is gericht op de participatie van leerlingen. In dit onderzoek werd de vraag gesteld of leerlingenparticipatie daadwerkelijk bijdraagt aan de kwaliteit van het onderwijs en daarmee het leren van de leerlingen. In het onderzoek komen verschillende vormen van leerlingenparticipatie aan bod. Er bestaat een tweedeling tussen informele en formele participatie. Ook de onderwerpen waarop de participatie betrekking heeft speelt een rol. In het onderzoek van Sol en Stokking (2008) worden zes verschillende vormen leerlingenparticipatie besproken:

1. De formele vorm van leerlingenparticipatie. Deze is gericht op onderwerpen die gericht zijn op niet-directe inhoud van het onderwijs, maar heeft juist betrekking op organisatorische en materiële zaken.
2. De enquêtes worden meestal schoolbreed afgenomen. Enquêtes bespreken veelal zaken die, net als de formele leerlingenparticipatie, niet direct met het onderwijs zelf te maken hebben.
3. De beoordeling van individuele docenten. Deze vorm uit zich in bijvoorbeeld een sollicitatiecommissie of enquêtes die per docenten dienen te worden ingevuld.
4. Het informele contact tussen leerling en docent is gericht op vakinhoudelijke zaken.
5. De participatie in commissies. Is gericht op leerlingen die lid zijn van een commissie. Deze leerlingen werken mee aan activiteiten die vanuit de school georganiseerd worden.
6. De onderlinge begeleiding. Leerlingen begeleiden elkaar, leerlingmentoren of tutoren genoemd.

De theorie van Sol en Stokking (2008) biedt een groot scala aan verschillende vormen van leerlingenparticipatie. Er ontbreekt echter een vorm van leerlingenparticipatie waarin één leerling wordt gesproken over een bepaald onderwerp. De indeling van Sol en Stokking (2008) is star en het is moeilijk om een mix van verschillende vormen te gebruiken. Een andere indeling van leerlingenparticipatie wordt gegeven door Smit et al. (2005, p.24). In hun onderzoek wordt de indeling van leerlingenparticipatie gebruikt zoals figuur 3.

Activiteiten/ Niveau	Opdrachten uitvoeren en meehelpen	Meedenken	Meebeslissen	Initiatief nemen/ leiding geven
Individueel Niveau				
Klas- c.q. groepsniveau				
School- en bestuursniveau				

Figuur 3, vormen van leerlingenparticipatie. Bron: Smit et al., 2005

Smit et al. (2005) maken in hun onderzoek onderscheidt tussen vier verschillende vormen van participatie: opdrachten uitvoeren en meehelpen, meedenken, meebeslissen en initiatief nemen / leiding geven (zie figuur 3). Deze vier vormen kunnen afspelen op drie verschillende niveaus binnen school: op individuele niveau, klas- of groepsniveau en school- en bestuurlijk niveau (Smit et al., 2005, p.24). De verdeling van leerlingenparticipatie in het onderzoek van Smit et al. (2005) is bruikbaar doordat het een veelheid van participatiemogelijkheden dekt. Tevens is het ook bruikbaar

doordat een bepaalde mate van participatie op verschillende niveaus kan afspelen. De verdeling is flexibeler en de onderzoeker is vrijer om een eigen interpretatie aan de eigen vormen te geven.

2.7 Vormen van leerlingenparticipatie

In het onderzoek van de Groof et al. (2001) wordt leerlingenparticipatie in twee vormen opgesplitst. Het gaat hierbij om de tweedeling tussen formele en informele manier van leerlingenparticipatie. De formele leerlingenparticipatie is de door de school ingestelde vorm van leerlingenparticipatie, zoals een leerlingenraad. De Groof et al. (2001) ziet de formele vorm van participatie als een harde vorm van democratie. Informele leerlingenparticipatie is gericht op de mate waarin een leerling betrokken wordt bij het schoolklimaat. Hierbij wordt vooral gekeken naar hoe vrij de omgang tussen leerling en directie / docenten is (de Groof et al., 2001). Deze vorm wordt beschouwd als de zachtere vorm van democratie. In het onderzoek van de Groof et al. (2001) wordt beschreven dat de formele participatie op de meeste scholen in Vlaanderen goed aanwezig is. Groof et al. (2001) vinden daarom vooral het onderzoeken van de informele participatie interessant.

Het onderzoek van het Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs (VVKSO)(2005, p.7) voegt aan deze tweedeling een derde variant toe. Zij kennen naast de formele en informele vorm leerlingenparticipatie ook de semi-formele participatie.

Informele participatie

De informele leerlingenparticipatie verwijst naar de betrokkenheidsklimaat van een school. Dit zijn de minder zichtbare processen die zich binnen een school afspelen. De processen zijn lastig meetbaar en niet vast te leggen in formules, procedures en activiteiten. Met informele participatie wordt vooral gekeken naar de bereidheid van een school om te luisteren naar haar leerlingen en openheid uit te stralen. De lijn tussen leerlingen en directie is kort en er bevindt zich op de lijn weinig weerstand die de leerlingen ervan kan weerhouden om naar de directie toe te stappen. Ditzelfde geldt ook voor de lijn tussen leerlingen en leerkrachten. Deze kenmerken van informele leerlingenparticipatie spelen zich op alle niveaus binnen een school af, zowel op bestuurs- als op klasniveau (VVKSO, 2005, p. 7).

Informele participatie is lastig te beïnvloeden of te sturen. Het is echter wel een nuttig verschijnsel om toe te passen bij evaluaties en andere functioneren (VVKSO, 2005, p. 7). Tussen de definitie van VVKSO (2005) en de definitie van de Groof et al. (2001) zit relatief weinig verschil. Waar de Groof et al. (2001) het summier houdt, is VVKSO (2005) uitgebreider. De uitgebreide versie van VVKSO (2005) geeft een goed beeld van wat informele participatie precies inhoudt. Het houdt minder ruimte open voor onduidelijkheden en geeft een goede sturing van het begrip.

Formele participatie

De formele participatie is de vorm van participatie die duidelijk zichtbaar is op een school en ingesteld is door de school zelf (VVKSO, 2005, p. 7). In het onderzoek van VVKSO (2005) worden vervolgens verschillende voorbeelden van formele participatie benoemd. Hierbij wordt expliciet benoemd dat deze vaak worden georganiseerd door de leerlingenraad maar dat juist de nadruk van het onderzoek ligt op de leerlingen die geen lid zijn van de leerlingenraad. Er moet de mogelijkheid zijn voor leerlingen die geen lid willen worden van de leerlingenraad om zich toch in te zetten voor de school en inspraak te hebben.

De eerste mogelijkheid tot leerlingenparticipatie is dat er de mogelijkheid voor leerlingen is om mee te overleggen, problemen aan te pakken en voorstellen uit te werken. Dit kan door

bijvoorbeeld deel te nemen aan een werkgroep, verbetergroep of klankbordgroep. De werkgroep is vooral gericht op het uitwerken van concrete ideeën en voorstellen van de school. Dit kan bijvoorbeeld het herinrichten van een speelplaats zijn. De werkgroepen kunnen verschillende samenstellingen hebben. Zo kan een werkgroep bestaan uit alleen maar leerlingen en een begeleider of uit een gemengde groep van zowel leerlingen als leraren (VVSKO, 2005, p.8). De verbetergroep werkt hetzelfde als de werkgroep en heeft ook dezelfde bezettingsmogelijkheden. De verbetergroep werkt vanuit een probleem, bijvoorbeeld huiswerk, toetsen en pesterijen. De klankbordgroep geeft hun mening over de uitgewerkte plannen van bijvoorbeeld de directie, het bestuur of een werkgroep. Alle belanghebbende van een bepaald idee mogen hun mening geven en kunnen eventueel advies geven over het plan.

De tweede mogelijkheid tot formele participatie is het verzamelen van voorstellen en ideeën. Dit kan door middel van een enquête, een (elektronische) ideeënbus of een open forum. Een (elektronische) ideeënbus is een bus die ergens in de school wordt gezet of op de website van de school wordt geplaatst waar leerlingen hun meningen, ideeën en adviezen in kunnen stoppen. Het open forum kan enkele keren per jaar georganiseerd worden in bijvoorbeeld een pauze waar leerlingen vrijwillig aan deel kunnen nemen en hun mening kunnen geven (VVSKO, 2005, p. 8-9).

De laatste mogelijkheid binnen de formele participatie is het bevragen van leerlingen over een concreet thema. Dit kan door middel van een klasmoment, schoolreferendum of een klassenbezoek. Bij het klasmoment is het de bedoeling dat de klasvertegenwoordigers op een bepaald moment met de leerlingen praten over de agendapunten die bijvoorbeeld de leerlingenraad heeft aangedragen. Tijdens dit klasmoment worden de punten besproken. De klasvertegenwoordigers spelen de uitkomsten van het klasmoment door aan de leerlingenraad zodat de raad deze kunnen meenemen. Bij belangrijke zaken kan een school ervoor kiezen om een schoolreferendum te houden. Hierbij mogen leerlingen zich uitspreken over een specifiek afgebakend onderwerp. Het klassenbezoek lijkt op het klasmoment alleen komt bij het klassenbezoek een lid van de leerlingenraad langs bij de klassen om de mening van de leerlingen te peilen. De informatie wordt vervolgens teruggekoppeld naar de gehele leerlingenraad (VVSKO, 2005, p.9). De Groof et al. (2001) kennen dezelfde definitie toe als VVSKO (2005). VVSKO (2005) biedt daarentegen een uitsplitsing over de verschillende vormen die binnen de formele participatie mogelijk zijn.

Semi-formele participatie

Bij semi-formele participatie is de leerlingenparticipatie meestal geen specifiek doel. De vorm van participatie komt onbedoeld tot stand uit verschillende schoolactiviteiten. De activiteiten beperken zich niet tot het actief meedoen van de leerlingen maar worden uitgebreid waar leerlingen activiteiten mede organiseren. Door dit mede organiseren wordt de betrokkenheid van leerlingen verhoogd (VVSKO, 2005, p.10).

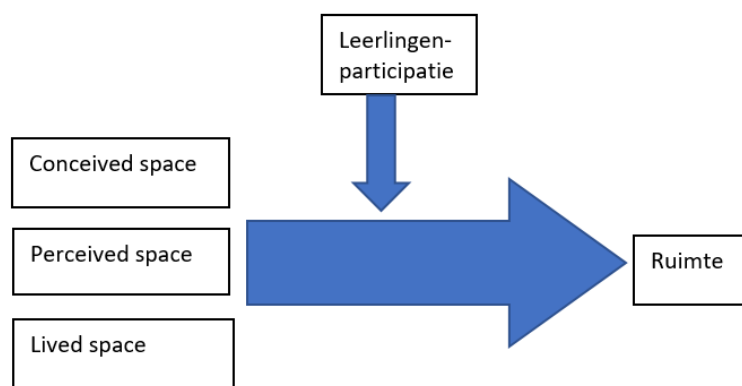
De definitiebeschrijving en verdere uitwerking van de verschillende vormen van participatie onder leerlingen wordt door VVSKO (2005) uitgebreider gedaan dan door de Groof et al. (2001). De extra informatie en onderverdeling die VVSKO (2005) geeft is handig voor dit onderzoek. Er kan op meerdere vormen van leerlingenparticipatie worden ingegaan. De toevoeging die VVSKO (2005) geeft over de semi-formele participatie is een extra eyeopener die tijdens onderzoek in het achterhoofd gehouden moeten worden. Toch zal er voornamelijk gebruik gemaakt worden van de verdelingen binnen de informele en de formele participatie.

2.8 Conceptueel model

In het conceptueel model worden de belangrijkste begrippen en concepten uit het theoretisch kader samengebracht in een model. In dit model worden de relaties tussen de begrippen en concepten naar voren gebracht.

In het conceptueel model van dit onderzoek worden de drie dimensies van Lefebvre toegepast op de casus, namelijk Mencia de Mendoza Lyceum. De conceived space is het (ruimtelijk) beleid wat er voor de school geschreven is. Hierbij wordt dus gekeken naar de fysieke omgeving en hoe de omgeving bedoeld is door planners en mensen van de directie. De perceived space is de ruimte hoe die door de leerlingen van het Mencia gebruikt wordt en hoe deze processen waarneembaar zijn. De lived space is de beleving van de ruimte door de leerlingen van het Mencia.

De drie dimensies van Lefebvre worden naast elkaar gelegd om een compleet beeld te krijgen van de ruimtes binnen de middelbare school. Door vormen van leerlingenparticipatie toe te passen wordt er geprobeerd alle dimensies samen te laten komen.



Figuur 4, conceptueel model.

3. Methoden

In het hoofdstuk Methoden wordt de methodologie besproken die in dit onderzoek gebruikt wordt. Er zal gestructureerd besproken worden op welke wijze de informatie verzameld wordt en hoe deze verder verwerkt wordt.

In paragraaf 3.1 wordt de onderzoekstrategie benoemd. Er wordt hier verantwoord welke onderzoeksmethode er gekozen is. In paragraaf 3.2 komen de onderzoeksmaterialen aan bod. In paragraaf 3.3 wordt de data-analyse besproken, er wordt verantwoord waar de informatie vandaan komt en hoe deze verwerkt is.

3.1 Onderzoekstrategie

In dit onderzoek is gebruikt gemaakt van kwalitatieve methoden. In dit onderzoek is het namelijk van belang dat er verdiepende gesprekken gevoerd zullen worden met leerlingen van het Mencia. Er is vooral gekeken naar nauwkeurige en diepgaande mening en beleving van de leerlingen in specifieke cases. Dit is het beste te bereiken door middel van kwalitatief onderzoek (Verschuren & Doorewaard, 2007). Daarbij komt dat er in dit onderzoek wordt samengewerkt met kinderen. Het toepassen van kwalitatieve methoden in dit onderzoek is mede door die reden doeltreffender. Hier zal in paragraaf 3.1.1. verder op ingegaan worden.

Dit is een adviserend onderzoek, wat betekent dat er wordt gekeken naar de veranderingen in de casus. Er zal een advies worden gegeven in welke mate bepaalde handelingen en veranderingen wenselijk zijn. Mede hierom is er gekozen om in dit onderzoek gebruik te maken van een case study (Creswell, 2012). Er is gekozen voor een onderzoek dat zich verdiept in plaats van verbreed. Er wordt getracht een diepgaand inzicht te verkrijgen in de processen die zich afspelen in de specifieke casus. De casus waarop de case study wordt toegepast is een open waarneembare plek waar de data goed achterhaald kan worden. Een ander kenmerk van een case study is dat er verschillende vormen van dataverzameling worden toegepast. Naast een literatuurstudie zullen er ook andere vormen van informatieverzameling plaatsvinden. Hier zal in de volgende paragraaf verder op worden ingegaan. Verder is het bij een case study van belang dichtbij de natuurlijke omgeving van de casus te blijven en alles informatie als een geheel op te nemen. Binnen de case study is er gekozen voor een enkelvoudige case study. Bij een enkelvoudige case study wordt een diepgaand gekeken naar een enkele casus (Verschuren & Doorewaard, 2007).

Naast de bepaling van het type onderzoek en de invulling van het onderzoek zijn er bronnen verzameld en geanalyseerd. Er zijn verschillende wetenschappelijke bronnen en beleidsdocumenten achterhaald en bekeken. Bij het bekijken van de bronnen is kritisch gekeken naar de relevantie van de bron en de achterliggende reden waarmee in bron is opgesteld (Creswell, 2012). De bronnen en beleidsdocumenten zijn terug te vinden in paragraaf 3.4.1.

3.1.1 Samenwerken met kinderen

In dit onderzoek wordt er samengewerkt met kinderen. Cele (2006) is van mening dat als er ruimte ontwikkeld wordt voor kinderen dat het van belang is om te weten hoe kinderen hun ruimte beleven. Meestal gebeurt dit in de vorm van een vragenlijst of enquêtes die vaak te moeilijk zijn voor kinderen.

Er is dan sprake van een communicatiekloof tussen onderzoeker en kind (Harden et al., 2000). Cele (2006) zegt dat de kloof niet zo moeilijk te overbruggen is. Kinderen communiceren namelijk net als volwassen niet alleen verbaal, maar ook met lichaamstaal, gezichtsuitdrukkingen en gedragingen.

Rond de jaren '70 kwam de eerste omwenteling in de studie naar kinderen. Waar kinderen eerst nog werden gezien als een studie object werden ze later gezien als een subject waar je op een actieve manier mee kan samenwerken. Children's participation komt pas echt onder de aandacht van de planners rond 1990s. Men is van mening dat de ideeën van jonge mensen, kinderen, van belang zijn om een duurzame ontwikkeling te waarborgen. Hierbij rees de vraag hoe je de kinderparticipatie kan toepassen (Cele, 2006, p.11-12). Hoe benader je kinderen en hoe zorg je dat je op een gelijk niveau communiceert?

Om te kijken hoe kinderen hun ruimte beleven heeft Cele (2006) vier methoden ontwikkeld die kunnen worden toegepast: interviews, "wandelingen", foto's en tekenen. Door middel van deze vier methoden kan je kinderen van alle leeftijden hun mening en ervaring laten uiten over een plaats (Cele, 2006, p. 9-10). In het onderzoek van Cele (2006, p.10) wordt er gekeken naar de bovengenoemde vier verschillende methoden en hoe je deze moet toepassen op kinderen. Cele bekijkt de methodes kritisch en beoordeelt welke methoden het beste resultaat opleveren.

In dit onderzoek zal er gebruik gemaakt worden van 'mixed methods' strategie (Verschuren & Doorewaard, 2007). Dit betekent dat er verschillende vormen van methoden worden toegepast om zo een diepere uitkomst te achterhalen. Ook is het toepassen van verschillende kwalitatieve methoden op een casus waar kinderen bij betrokken zijn bevorderlijk voor de resultaten. De verschillende methoden die toegepast worden zijn de methoden van Cele (2006). Interviews en tekenen zijn traditionele methodes en foto's en "wandelingen" zijn nieuwere methodes die misschien wel nieuwe inzichten kunnen geven (Cele, 2006, p.12). Het enige nadeel wat de 'mixed methods' strategie heeft is dat het tijdsintensief is (Verschuren & Doorewaard, 2007)

Hart (1997) deelt kinderen op in verschillende leeftijdsgroepen. Kinderen van 8 jaar en jonger noemt hij *young children*. Kinderen tussen de 8 en 12 jaar plaatst hij in de categorie *middle childhood*. De derde en laatste categorie is de *teenagers* of *adolescenten*, hierin vallen kinderen van 13 jaar en ouder. In dit onderzoek wordt er gewerkt met kinderen uit voornamelijk deze laatste categorie. Kinderen die naar de middelbare school gaan zijn ongeveer 12 à 13 jaar oud. Vandaar dat er in dit onderzoek voornamelijk wordt gewerkt met *teenagers*.

3.2 Onderzoeksmaterialen

Voor deze case study is gezocht naar een passende casus. Bij de casus was het van belang dat het ging om een middelbare school waar in een kort tijdsbestek een verandering zou plaatsvinden. Zo kan de in dit onderzoek vergaarde informatie als advies worden meegegeven aan de school. Ook was het van belang dat de school openstond voor leerlingenparticipatie. Er is gekozen voor het Mencia de Mendoza Lyceum in Breda omdat deze school aan deze voorwaarden voldoet. Verder beschikt de school over een open leefklimaat (T. Dams, persoonlijke communicatie, 19 december 2016).

In het Mencia de Mendoza zal in de zomer van 2017 begonnen worden met verbouwen. Vooral bij de mediatheek werd er gezocht naar mogelijkheden om de ruimte beter te laten aansluiten op de wensen van de leerlingen. Daarom is gekozen verder in te gaan op deze specifieke ruimte. De tweede specifieke ruimte die in dit onderzoek apart behandeld wordt is de kunstvleugel. In deze vleugel zullen twee muzieklokalen, twee tekenenlokalen, één technieklokaal, een atelier en verschillende oefenruimtes voor muziek gerealiseerd worden. Omdat deze vleugel een nieuw concept is en er nog geen beleidsdocumenten over de vleugel bestaan, is het interessant om in dit onderzoek ook naar die vleugel te kijken. Tijdens de interviews zullen vragen gesteld worden over de ruimtes waarin muziek en tekenen gegeven worden. Er wordt niet in gegaan op het vak techniek

omdat techniek alleen nog maar in het eerste jaar gegeven wordt en er aanwijzingen zijn dat het vak misschien verdwijnt.

Vanwege de beperkte tijd die er beschikbaar is voor het onderzoek is er gekozen om maar één cases te doen. Daarnaast was het ook niet mogelijk om in Breda nog andere middelbare scholen te onderzoeken die zouden gaan verbouwen. Het Mencia de Mendoza Lyceum is namelijk de laatste middelbare school die gaat verbouwen in Breda.

3.3 Beantwoording deelvragen

In dit onderzoek komen drie deelvragen aan bod. Elke deelvraag wordt aan de hand van verschillende methoden beantwoord. Deze methoden worden in paragraaf 3.4 verder besproken.

De deelvragen worden beantwoord door middel van:

1. Hoe zijn de ruimtes binnen de school door planners bedoeld?
 - Beleidsdocumenten
 - Interview met deskundigen
2. Hoe ziet de fysieke ruimte eruit door de ogen van de leerlingen?
 - Interviews
3. Hoe wordt de ruimte gebruikt door de leerlingen?
 - Interviews
 - Observeren
4. Hoe beleven leerlingen de ruimte?
 - Interview
 - Mental maps

3.4 Data analyse

In deze paragraaf wordt een analyse gemaakt van de verkregen data. Eerst wordt er besproken welke methoden er gebruikt zijn en waarom, vervolgens zal er worden uitgelegd hoe de methoden zijn toegepast tijdens het onderzoek en als laatste wordt de analyse van de data besproken.

3.4.1 Beleidsdocumenten

Voor dit onderzoek worden verschillende documenten geanalyseerd. Hierbij is gekeken naar de beschikbaarheid van de documenten. Zo is er gebruik gemaakt van het Strategisch Huisvestigingsplan 2008-2018 (Kwartiermakers, 2008). Hierin wordt beschreven wat de plannen van BuildingBreda zijn over de schoolgebouwen in het voortgezet onderwijs. Per school(gebouw) zijn doelen en plannen uitgewerkt.

In het Visiedocument huisvesting (2011) wordt er concreter ingegaan op de veranderingen die op het Mencia de Mendoza Lyceum gaan plaatsvinden. Er wordt in dit visiedocument vooral gekeken naar welke vakkensecties komen en welke vleugels behouden zullen worden.

Een andere bron waar gebruik van is gemaakt is het beleidsplan over de Mediatheek (Werkgroep Nieuwe Mediatheek, 2016). In dit document staat waardevolle informatie over de nieuwe plannen die er zijn voor de Mediatheek. Hierin worden de nieuwe doelen bekend gemaakt. Ook wordt er beschreven voor wie de mediatheek bedoeld is, voor welke activiteiten de mediatheek gebruik wordt en wat de noodzaak is van het hebben van een mediatheek. Ook staat er concreet vermeld waarvoor de mediatheek gebruikt dient te worden en welk uiterlijk de mediatheek moet gaan uitstralen.

Door middel van deze bronnen is te achterhalen met welke doelen de school gaat verbouwen. De motivatie voor de veranderingen zijn goed te volgen in deze documenten. Ook is het goed te achterhalen welke ideeën de planners hebben bij de verandering.

Werkwijze

De (beleids)documenten die worden gebruikt in dit onderzoek zijn:

- De website van BuildingBreda
- De website van het Mencia de Mendoza
- Beleidsplan van de Mediatheek
- Strategische Huisvestigingsplan (2008-2018)
- Visiedocument huisvesting

De documenten zijn geselecteerd op relevantie en beschikbaarheid. De informatie die uit de documenten zijn gehaald waren relevant maar hadden nog extra toelichting nodig. Daarom is gekozen om naast (beleids)documenten ook gebruik te maken van interviews met deskundigen.

Analyse

De bij werkwijze benoemde documenten zijn geanalyseerd. Tijdens de analyse is gekeken naar de relevantie en toepasbaarheid van de data om de deelvraag te kunnen beantwoorden. Uit de documenten is een selectie gemaakt van bruikbare data.

De data is als eerste geanalyseerd om de onderzoeker informatie te geven over de casus. Er was op de site van de school na weinig informatie te vinden over de verbouwing van de school. Na een gesprek met de rector en de plaatsvervangend rector zijn documenten meegegeven. Na het doornemen van deze documenten kon er een goed beeld geschetst worden van de precieze plannen en konden de interviews (met deskundigen), rondwandelingen en mental maps in een context worden geplaatst.

3.4.2 Interviews met deskundigen

Voor dit onderzoek zijn 4 interviews gehouden met deskundigen. Er is een interview gehouden met Dhr. Hadders, de rector van het Mencia de Mendoza Lyceum. Met hem is gesproken om een kennis op te doen over de school en een globaal idee te krijgen van de verbouwing die halverwege 2017 zal plaatsvinden.

Het tweede interview was met Dhr. Dams, de plaatsvervangend rector van het Mencia de Mendoza. Dhr. Dams is nauw betrokken bij de verbouwing van het Mencia de Mendoza. Tijdens het gesprek met Dhr. Dams is specifieker ingegaan op de concrete veranderingen binnen de school en de opbouw van de betrokkenen bij de verbouwing.

Het derde interview is gehouden met mw. Neefs, een medewerkster van de mediatheek. Zij is betrokken bij de werkgroep die heeft meegeschreven aan het beleidsplan van de mediatheek. Met haar is gesproken over enkele zaken uit het beleidsplan die extra toelichting nodig hadden.

Het vierde interview is gehouden met mw. van Kuijk, zij is hoofdmedewerker van de mediatheek. Net als mw. Neefs zit zij in de werkgroep die het beleidsplan van de mediatheek meegeschreven heeft. Met haar is gesproken over enkele praktische zaken van de mediatheek. Ook heeft zij toelichting gegeven over dingen die zich binnen de mediatheek afspelen.

De vier interviews waren ongestructureerde interviews. Hiermee wordt bedoeld dat er geen gebruik is gemaakt van een interviewgide (Plochg & van Zwieten, 2006, p.82). Ter voorbereiding van de interviews zijn enkele steekwoorden opgeschreven die de richting van het interview bepaalde.

Doordat elk interview niet gebonden was aan een interviewguide was er de mogelijkheid dieper op bepaalde zaken in te gaan en was er aan de geïnterviewde veel vrijheid om dingen te vertellen die hij/zij belangrijk vonden.

Er is bewust gekozen voor deze vrije opzet van interviews. Het doel van de interviews is het achterhalen van zoveel mogelijk kennis. Door de interviews vrij te houden kon er veel informatie achterhaalt worden en kon op basis van deze informatie gerichtere keuzes worden gemaakt in het belang van het onderzoek. Ook waren de interviews met de deskundigen een voorbereiding op de case study met de leerlingen. De deskundigen konden mij namelijk achtergrondinformatie geven over de leerlingen en de school.

Deze interviews met deskundigen zijn nodig voor dit onderzoek aangezien er weinig (beleids)documenten te vinden zijn over deze specifieke casus. De kennis die opgedaan kan worden uit de documenten is te summier. Het is daarom noodzakelijk informatie op te doen uit interviews met mensen die kennis hebben over het onderwerp.

Werkwijze

Voor het eerste interview is contact gelegd met Dhr. Hadders. Er is een afspraak gepland. Dit gesprek heeft plaatsgevonden op 23 september 2016. Dhr. Hadders verwees mij voor meer informatie over de verbouwing door naar Dhr. Dams. Vervolgens is er met Dhr. Dams mail contact geweest waaruit een afspraak gepland is. Het gesprek met Dhr. Dams was op 19 december 2016.

Het interview met mw. Neefs en mw. van Kuijk is geregeld via Dhr. Hadders. Dhr. Hadders heeft mij het mailadres gegeven van mw. van Kuijk. Na wat mailcontact met mw. van Kuijk is er een afspraak gepland met zowel mw. van Kuijk als mw. Neefs. Mw. Neefs is gesproken op 19 januari 2017 en mw. van Kuijk is gesproken op 20 januari 2017. De interviews zijn vrij snel na het interview uitgewerkt. De uitgewerkte interviews zijn naar de geïnterviewden gemaild met de vraag of ze deze wilden nalezen op (on)juistheden. Dhr. Dams, mw. van Kuijk en mw. Neefs hebben enkele nuances aangegeven in de uitwerkingen.

Analyse

De interviews zijn na afname zo snel mogelijk uitgewerkt op papier. Er is gekozen om geen geluidsopnames te maken tijdens de interviews met deskundigen. Aangezien de onderzoeker zelf leerling is geweest op het Mencia de Mendoza Lyceum was er gekozen voor een informele setting waar geluidsopnames niet bij pasten. De thema's zijn uit de interviews met de deskundigen tot stand gekomen.

De belangrijkste zaken die in de interviews besproken werden zijn uitgewerkt door de onderzoeker. Vervolgens zijn de uitgewerkte interviews opgestuurd naar de geïnterviewde deskundigen zodat zij deze uitwerkingen konden nalezen en eventuele aanvullingen konden geven. De kennis die is opgedaan uit de interviews zijn verder doorgevoerd in de interviews, rondwandelingen en mental maps. De extra informatie helpt met het beantwoorden van de deelvraag.

3.4.3 Interviews

In dit onderzoek zijn 8 interviews gehouden om te achterhalen hoe leerlingen hun ruimte gebruiken en beleven.

Er is gekozen voor semi-gestructureerde interviews. Er zijn thema's op papier gezet met daaronder enkele vragen die de leidraad vormen voor het interview. Doordat niet alle vragen tot in precisie zijn uitgewerkt, blijft er ruimte over voor de geïnterviewde om in zijn of haar eigen woorden antwoord te geven op de vraag. Wel moest de interviewer zorgen voor een sturing van het interview anders kon er informatie gegeven worden die niet nodig is voor het onderzoek (Plochg & van Zwieten, 2006, p.82).

De volgende onderwerpen zijn in de interviews aangehaald:

- *Persoonlijke kenmerken*: naam, leeftijd, schoolniveau (havo of vwo), schooljaar en bij bovenbouw studenten is ook naar het profiel en keuzevakken gevraagd.
- *Mediatheek*: fysiek uiterlijk van de mediatheek, gebruik van de mediatheek en beleving van de mediatheek. Bij de beleving is doorgevraagd over verbeterpunten en zaken die behouden moeten worden voor de nieuwe situatie.
- *Kunstvleugel*: uitleg over de kunstvleugel. Vervolgens is de informatie voor de kunstvleugel gehaald uit de volgende twee thema's.
- *Muziek*: fysiek uiterlijk van de muziekl lokalen, gebruik van de muziekl lokalen (en oefenruimtes) en de beleving van de muziekl lokalen (en oefenruimtes). Bij de beleving is doorgevraagd over verbeterpunten en zaken die behouden moeten worden voor de nieuwe situatie.
- *Tekenen*: fysiek uiterlijk van de tekenl lokalen, gebruik van de tekenl lokalen en beleving van de tekenl lokalen. Bij de beleving is doorgevraagd over verbeterpunten en zaken die behouden moeten worden voor de nieuwe situatie.

Hierbij zijn "mediatheek", "kunstvleugel", "muziek" en "tekenen" de onderwerpen en de gegevens erachter zijn de thema's die per onderdeel behandeld werden.

In het onderzoek van Cele (2008) onderzoekt zij het gebruik en de beleving van kinderen in een ruimte. Zij maakt bij haar onderzoek onderscheid tussen positieve en negatieve belevingen. In dit huidige onderzoek is gekozen om de beleving te meten door te vragen naar de sfeer van bepaalde ruimte en te vragen naar verbeterpunten en punten die behouden moeten worden. In deze bepalingen zitten de positieve en negatieve belevingen verkapt. Er gekozen om in dit onderzoek meer te vragen van de geïnterviewden dan alleen positieve en negatieve beleving omdat de leerlingen ouder zijn dan de kinderen in het onderzoek van Cele (2008). In bijlage 1 staat de interviewgide.

Werkwijze

Om de leerlingen van het Mencia de Mendoza Lyceum in Breda te benaderen zijn verschillende contacten gelegd. Allereerst was geprobeerd leerlingen willekeurig op de school aan te spreken en te kijken of ze ergens die dag tijd hadden voor een interview. Al snel bleek dat de leerlingen erg terughoudend waren. Vervolgens is er besloten om, met goedkeuring van de rector, contact te leggen met de docenten. Van verschillende docenten mocht ik een leerling per lesuur uit de klas halen om ze te interviewen. Het enige nadeel hieraan was dat de docenten bepaalde welke leerling de klas uit mocht en dus geïnterviewd zou worden. Meestal vroeg de docent wie interesse had om een aantal vragen te beantwoorden. Opvallend was dat vooral de meisjes erg enthousiast waren. De jongens boden veel weerstand en werden daarom meestal niet uitgekozen door de docenten. Er zijn uiteindelijk zeven meisjes en één jongen geïnterviewd. Daarnaast zitten alle geïnterviewden op het VWO. Er is dus sprake van een dubbele bias, voornamelijk vrouwen en alleen maar VWO-leerlingen. Tijdens de uitwerking en analyse van de interviews zal dit meegenomen worden.

Uiteindelijk zijn er 8 aantal leerlingen geïnterviewd. De interviews zijn verspreid over verschillende ochtenden en middagen. In figuur 5 staan de persoonlijke kenmerken van de leerlingen verzameld.

Naam	Leeftijd	Geslacht	Opleidingsniveau
Tom	17	Man	6 VWO-tto
Fien	17	Vrouw	6 VWO-tto
Nina	16	Vrouw	4 VWO
Fleur	16	Vrouw	5 VWO
Fay	16	Vrouw	5 VWO
Sam	14	Vrouw	2 VWO
Annemei	13	Vrouw	1 VWO
Benthe	15	Vrouw	4 VWO

Figuur 5, gegevens geïnterviewde leerlingen.

De interviews zijn individueel afgenomen, per interview was er steeds slechts één leerling geïnterviewd. Er is gekozen voor individuele interviews zodat leerlingen elkaar niet zouden beïnvloeden. Op deze manier werd geprobeerd de leerlingen kritisch te houden en werd meeliftgedrag niet mogelijk gemaakt.

De interviews hebben plaatsgevonden op verschillende locaties binnen de school. Enkele interviews zijn afgenomen bij de picknicktafels, in de aula en in de kantine. Ook zijn er interviews afgenomen in het kantoortje van de mediatheek. Dit was een rustige locatie waar de leerlingen tijdens het interview ongestoord konden vertellen. Het kantoortje was niet elke dag dat er geïnterviewd werd beschikbaar waardoor er uitgeweken moest worden naar andere locaties.

De leerlingen werden vanuit de klas begeleid naar de interviewlocatie. Tijdens deze wandeling werd er al kennis gemaakt met de leerlingen. De basisgegevens werden hier al besproken en zijn daarom niet nogmaals bij het interview besproken. De interviews duurde circa 30 minuten per interview en werden opgenomen. Na elk interview is aan de leerlingen gevraagd of ze de nieuwe map van de mediatheek wilde invullen met alles wat zij belangrijk vonden. Het intekenen van deze map duurde circa 10 minuten. De leerlingen waren ongeveer 40 minuten uit de les. De leerling kon uit de klas gehaald worden en in hetzelfde lesuur nog terug begeleid worden naar de les. Zo ontstond er geen haast onder het interview of bij het tekenen.

Analyse

Nadat de interviews met de leerlingen gedaan waren zijn de geluidsopnames zo snel mogelijk uitgewerkt. De transcripten werden vervolgens geanalyseerd. Aangezien de interviews redelijk kort waren (circa 20 à 30 minuten) en de antwoorden van de leerlingen meestal niet lang waren is er gekozen om geen gebruik te maken van analyseprogramma's zoals bijvoorbeeld Atlas.ti. Een analyseprogramma zoals Atlas.ti zou niet bijdragen aan een verheldering van de transcripten omdat de antwoorden kort waren waardoor de transcripten al overzichtelijk genoeg waren.

Tijdens de analyse van de transcripten is gekozen om antwoorden per thema van de onderwerpen te markeren. Er is dus bijvoorbeeld bij het onderwerp "mediatheek" gekeken naar de thema's 'uiterlijk', 'gebruik' en 'beleving'. De thema's kregen allemaal een eigen markeerkleur waardoor het duidelijk werd welk stuk markering bij welk thema hoorde.

3.4.4 Mental Maps

In dit onderzoek wordt ook gebruik gemaakt van mental maps. Tijdens het interview hebben de leerlingen mental maps getekend. Deze geven inzicht in de beleving van een ruimte. Leerlingen kunnen door het tekenen van een ruimte op een creatieve manier hun beleving van een ruimte uiten. Mental maps kunnen nieuw inzicht geven. De schaal, oriëntatie en projectie van ruimtes kunnen uniek perspectief opleveren (Halseth & Doddridge, 2000). Dit komt doordat mental maps duidelijk maken wat de maker van de mental map belangrijk vindt in zijn of haar omgeving. Met name leerlingen geven een persoonlijke weergave van hun werkelijkheid. De mental maps met persoonlijke representatie van de leerlingen geeft niet alleen de beleving weer maar zegt ook iets over het gebruik van de ruimte. Fysieke voorwerpen die veel gebruikt worden zullen ook duidelijker getekend worden en waarschijnlijk groter zijn ten opzichte van de andere objecten (Flowerdew & Martin, 2005).

Werkwijze

De mental maps zijn getekend door de leerlingen die ook geïnterviewd zijn. Na ieder interview is aan de leerlingen gevraagd of zij de map van de nieuwe mediatheek wilden intekenen. Hierbij mochten de leerlingen alles in de tekening zetten wat zij belangrijk vinden in de mediatheek. Ook mochten de leerlingen creatief zijn, out of the box denken werd aangemoedigd. Alles mocht getekend worden, ongeacht of het realiseerbaar was. Tijdens het tekenen is geprobeerd zo min mogelijk sturing te geven om de leerlingen niet te manipuleren. Ondanks dat de leerlingen weinig sturing hebben gekregen, hebben de tekeningen allemaal overeenkomsten.

Analyse

Bij de analyse van de tekeningen is gekeken naar wat de leerlingen getekend hebben en welke locatie ze bepaalden zaken in de ruimte hebben gegeven. Bij de analyse is ook gelet op zaken als de schaal en symbolen.

3.4.5 Observaties

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van observaties. Het doel van observeren is het achterhalen van hoe het er in de onderzoeksetting aan toe gaat. Tijdens observaties wordt er geprobeerd zo systematisch, zorgvuldig en aandachtig mogelijk informatie op te doen van de gedragingen die van belang zijn voor het onderzoek. Voor de observatie stelt de onderzoeker zich meestal enkele vragen (Plochg & van Zwieten, 2006, p.83).

Door observaties kan er goed achterhaald worden hoe de ruimtes binnen de school concreet gebruikt worden. Het is daarom een belangrijke methode om toe te passen in dit onderzoek zodat de deelvraag beantwoord kan worden. Uit de interviews en observaties kan voldoende kennis opgedaan worden over het gebruik van de ruimte om de deelvraag te beantwoorden.

De nadruk bij de observaties zal gelegd worden op hoe de leerlingen verschillende ruimtes gebruiken. Ook zal er gekeken worden naar de uitstraling van de ruimte. De informatie zal gecombineerd worden met de antwoorden van de leerlingen uit interviews. Hierdoor ontstaat er een combinatie tussen verschillende informatiebronnen.

De gegevens uit de observaties worden vastgelegd in een observatieprotocol. In het observatieprotocol worden de veldnotities uitgewerkt. Deze veldnotities bestaan uit zowel korte geheugensteuntjes als gedetailleerde aantekeningen. Hierdoor kan een observatieprotocol uit verschillende soorten teksten bestaan (Plochg & van Zwieten, 2006, p.84).

Voor dit onderzoek zijn observaties gehouden in de mediatheek. Dit is van belang voor het onderzoek omdat door de observaties een beter beeld geschetst kan worden over de mediatheek. Ook zijn de bevindingen uit de observaties meegenomen bij het opstellen van een interviewgide.

Werkwijze

Voor de observaties is een observatieschema opgesteld. Deze is gebaseerd op de theorie van Plochg & van Zwieten (2006) en op zaken die besproken zijn tijdens de interviews met deskundigen. In de observatie wordt de nadruk gelegd op de fysieke ruimte. Er wordt gekeken naar hoe de ruimte eruit ziet en hoe de leerlingen de ruimte gebruiken. Dit is gedaan aan de hand van een observatieschema (zie bijlage 2).

Er is twee keer geobserveerd in de mediatheek. Er is gekozen om op verschillende tijden en verschillende dagen te observeren om zo een compleet mogelijke indruk te krijgen van hoe het er dagelijks aan toe gaat op school.

Op vrijdag 20 januari 2017 is er voor het eerst geobserveerd van 9u45 tot en met 11u30. Er is gekozen om een ochtend te observeren op het Mencia om zo mee te krijgen hoe het er 's ochtends aan toe gaat in de Mediatheek. Ook valt in dit tijdbestek de kleine pauze. Uit de interviews met deskundigen is de kleine pauze regelmatig besproken. Voor het onderzoek is het interessant om deze kleine pauze te observeren en te kijken in hoeverre de observering overeenkomt met de interviews met deskundigen en de interviews met leerlingen. De tweede observatie heeft plaatsgevonden op dinsdag 31 januari 2017 van 11u20 tot en met 13u35. Er is gekozen om naast een observatie tijdens de kleine pauze ook te observeren tijdens de grote pauze. Dat is bij de tweede observatie gedaan.

Analyse

De resultaten van de twee observaties zijn vastgelegd in een observatieprotocol. Hierin zijn de belangrijkste waarneming opgeschreven ook zijn hier foto's toegevoegd (bijlage 3 en 4). De analyse van de observaties zijn terug te vinden in hoofdstuk 4.

3.5. Betrouwbaarheid en validiteit

Voor een goed onderzoek is een hoge betrouwbaarheid en validiteit belangrijk (Verschuren & Doorewaard, 2007). In hoeverre dit onderzoek aan een hoge betrouwbaarheid en validiteit voldoet wordt in paragraaf 3.5.1 en paragraaf 3.5.2 besproken.

3.5.1 Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid in een onderzoek geeft de mate aan waarin iemand anders, onder dezelfde omstandigheden, dezelfde onderzoeksgegevens vindt. Om deze kans te vergoten is het belangrijk dat de stappen die tijdens het onderzoek gezet worden goed te controleren en na te lezen zijn. In een case study kan dit door de interviews goed voor te bereiden en het interview te houden aan de hand van een interviewgide (Yin, 2003).

In dit onderzoek zijn de interviews met de deskundigen niet gehouden met van een interviewgide. Wel zijn er onderwerpen op papier gezet zodat het interview richting zou krijgen. Er is bewust gekozen om geen gebruik te maken van interviewguides tijdens de interviews met de deskundigen. Hier is voor gekozen omdat gehoopt werd dat er uit de interviews met de deskundigen nieuwe informatie zou komen waar de onderzoeker nog niet aan gedacht had. Dit kan alleen tot stand komen als de interviews nog niet te veel gestuurd zijn.

Op basis van de interviews met de deskundigen en de documenten is een interviewgide opgesteld voor de interviews met de leerlingen. De interviews met de leerlingen zijn opgenomen en vervolgens getranscribeerd. Hierdoor is er na te lezen wat er precies besproken is.

3.5.2 Validiteit

In het artikel van Yin (2003) zijn er drie verschillende soorten validiteiten: interne validiteit, externe validiteit en construct validiteit. De verschillende soorten validiteiten worden hieronder besproken. Ook wordt er verteld op welke manier er in dit onderzoek rekening is gehouden met welke soorten validiteiten.

Interne validiteit

Interne validiteit houdt in dat de informatie die wordt opgedaan tijdens het onderzoek betrekking moet hebben op alle andere informatie. Alle informatie moet met elkaar in verband staan. Het is daarnaast belangrijk om niet alle informatie die opgedaan wordt uit interviews voor waarheid aan te nemen. Het daarom belangrijk om de gegevens opgedaan uit de interviews naast andere informatie te leggen en te kijken of deze informatie overeenkomt (Yin, 2003).

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van meerdere methoden. Er zijn interviews gehouden met zowel deskundigen als leerlingen. Deze interviews kunnen onderling vergeleken worden. Ook kunnen de interviews afzonderlijk van elkaar vergeleken worden met relevante documenten. In dit onderzoek wordt ook gebruik gemaakt van andere methoden zoals rondwandelen, observeren en het tekenen van mental map. De uitkomsten van de toegepaste methoden kunnen naast elkaar gelegd worden waardoor er snel duidelijk wordt welke informatie wel of niet overeenkomt met elkaar. Er is in dit onderzoek, door het gebruik van verschillende methoden, rekening gehouden met de interne validiteit.

Externe validiteit

De externe validiteit heeft betrekking op de mate waarin de resultaten van het onderzoek te generaliseren zijn. Bij kwantitatief onderzoek is de generaliseerbaarheid van een onderzoek statistisch terug te zien. Bij kwalitatief onderzoek gaat dat niet zo gemakkelijk omdat er geen steekproef binnen de populatie gehouden kan worden. Daarom is het belangrijk dat de informatie die wordt opgedaan tijdens het onderzoek wordt vergeleken met bestaande theorieën (Yin, 2003).

In dit onderzoek wordt de opgedane kennis vergeleken met (beleids)documenten en theorieën die over het onderwerp al bestaan. Op deze manier wordt geprobeerd aan de externe validiteit zoals Yin (2003) beschrijft te voldoen.

Construct validiteit

Construct validiteit refereert naar de mate waarin concepten die in het onderzoek worden toegepast worden geoperationaliseerd. De verschillende concepten dienen te worden uitgediept. Ook moeten die duidelijk gedefinieerd worden. Vervolgens moeten de concepten aan elkaar gekoppeld worden en moet er beschreven worden hoe de concepten getoetst gaan worden. Dit is de basis van een goede dataverzameling (Yin, 2003)

In dit onderzoek is door middel van een theoretisch kader voldaan aan een goede dataverzameling. In het theoretisch kader zijn de, voor dit onderzoek, bruikbare concepten uitgewerkt en aan elkaar gelinkt.

4. Analyse

In dit hoofdstuk worden de gevonden data geanalyseerd. Het hoofdstuk is opgedeeld in vijf paragrafen waarvan de eerste vier antwoord geven op een van de deelvragen. De vijfde paragraaf geeft een korte samenvatting.

De eerste paragraaf zal in gaan op de conceived space. Er zal worden besproken hoe beleidsmakers en deskundigen ruimtes op het Mencia de Mendoza bedoeld hebben. In deze paragraaf zal antwoord gegeven worden op de deelvraag: *Hoe zijn de ruimtes binnen de school door de planners bedoeld?*

De tweede paragraaf zal gaan over het uiterlijk van de ruimtes, de perceived space. In deze paragraaf wordt naar voren gebracht hoe de ruimtes eruit zien door de ogen van de leerlingen van de school. In deze paragraaf zal antwoord gegeven worden op de deelvraag: *Hoe ziet de fysieke ruimte eruit door de ogen van de leerlingen?*

In de derde paragraaf wordt het tweede deel van de perceived space behandeld. Er wordt in deze paragraaf gekeken naar hoe de leerlingen hun ruimtes gebruiken en welke processen zich in de ruimte afspelen. Er zal dan ook antwoord gegeven worden op de deelvraag: *Hoe wordt de ruimte door de leerlingen gebruikt?*

In de vierde paragraaf wordt de lived space behandeld. Er wordt gekeken naar hoe leerlingen ruimtes ervaren. Door te kijken naar welke ruimtes de leerlingen prettig en niet prettig vinden kan de (positieve en negatieve) beleving achterhaald worden. In deze paragraaf zal antwoord worden gegeven op de vierde deelvraag, namelijk: *Hoe beleven leerlingen de ruimte?*

De vijfde paragraaf geeft een samenvatting van alle analyses uit de daarvoor besproken paragrafen. Tevens zal een conclusie gegeven worden en de hoofdvraag in hoofdstuk 5 beantwoord kan worden.

4.1 De bedoelde ruimte

In deze paragraaf wordt de conceived space besproken. Dit houdt in dat de ruimtes besproken worden zoals ze door de planners bedoeld zijn. In het geval van het Mencia worden de ruimtes besproken aan de hand van (beleids)documenten en interviews met deskundigen.

De eerste specifieke ruimte die besproken wordt is de Mediatheek. De volgende ruimte die wordt besproken is de kunstvleugel. Per ruimte worden de gegevens uiteengezet en vervolgens zal per ruimte antwoord gegeven worden op de deelvraag: *Hoe zijn de ruimtes binnen de school door de planners bedoeld?*

4.1.1 Mencia de Mendoza Lyceum

De afgelopen jaren is de rol van middelbare scholen veranderd. Scholen hebben naast hun functie als onderwijsinstelling ook een sociale rol gekregen. Ze dragen sociaaleconomische waarden uit naar hun regio waarin de school zich bevindt.

Tegenwoordig zijn scholen veel autonomer geworden. Dit houdt in dat scholen minder sturing van hogere overheden krijgen, meer eigen verantwoordelijkheid hebben en zelf de risico's dragen (De kwartiermakers, 2008, p. 11). Hierbij moet echter wel de kanttekening gemaakt worden dat het handelen van school wel verantwoord moet worden tegenover haar stakeholders. De laatste verandering die de school heeft doorgemaakt is dat de school ook gezien wordt als opvoeder. Een school draagt niet alleen bij aan het meegeven van maatschappelijke normen en waarden, ook besteden zij aandacht aan een gezonde levenswijze en beweging (De kwartiermakers, 2008, p. 11).

In het Strategisch huisvestigingsplan 2008-2018 (De kwartiermakers, 2008) wordt de rol van middelbare scholen in Breda met betrekking tot de verandering in de maatschappij beschreven. In Breda proberen scholen samen te werken om zoveel mogelijk te kunnen inspringen op de huidige veranderingen. Ook proberen ze zo onder andere de economische risico's te verkleinen (De kwartiermakers, 2008, p. 12-13). Nu is de vraag wat de rol van huisvesting is in deze veranderingen.

Allereerst is onderwijshuisvesting een van de basisvoorwaarden voor het geven van onderwijs. Hoe beter de huisvesting is ingericht op het onderwijs, hoe beter het onderwijs gegeven kan worden. Daarom zal een huisvesting moeten voldoen aan alle wet- en regelgeving.

Op basis van de uitkomsten uit eerder gedaan onderzoek is in Breda besloten om een coöperatie op te richten voor onderwijshuisvesting. Het uiteindelijke doel van de coöperatie is: *“Het leveren van kwalitatief goede huisvesting aan de scholen in het voortgezet onderwijs om daarmee de onderwijsdoelen van de scholen te helpen realiseren en daarmee tevens de kwaliteit van het onderwijs zoveel mogelijk te dienen”* (De kwartiermakers, 2008, p.12-15).

Een belangrijke reden voor een nieuwe huisvesting van de scholen van Breda is de verandering in vraag. Scholen hebben een maatschappelijke functie, want vooral leerlingen hebben verwachtingen bij een school. Aangezien deze groep veranderd is, is het van belang dat de scholen ook mee veranderen (Gill, 2008). De nieuwe generatie leerlingen kijkt anders tegen verschillende zaken aan, kan veel meer handelingen tegelijkertijd en kan gemakkelijker schakelen. Gepaard met dit gaat het feit dat leerlingen graag zelfstandig willen zijn en een eigen verantwoordelijkheid willen dragen. Ook willen ze hierbij gebruik maken van de moderne media (De kwartiermakers, 2008, p.9).

Niet alleen voor leerlingen is een goede school van belang. Ook het bedrijfsleven heeft baat bij goed onderwijs. Scholen leveren namelijk toekomstige werknemers. Hierbij is het van belang dat ook hoogbegaafde kinderen uitgedaagd worden. Verder zijn ook de normen en waarden veranderd. Dit wordt mede verklaard doordat kinderen een gestructureerde omgeving missen waar eenduidige normen en waarden geleden. Als laatste is er de afgelopen jaren steeds meer aandacht gegeven aan kinderen met een beperking. Het is belangrijk dat ook voor deze kinderen passend onderwijs beschikbaar is (De kwartiermakers, 2008, p. 9).

Building Breda is een coöperatieve vereniging die samenwerkt met de 12 middelbare scholen in Breda. Het doel van de vereniging is het uitvoeren van een doorcentralisatie van de onderwijshuisvestingsmiddelen. Het uitgangspunt van het plan is dat de basisvoorziening van de onderwijshuisvesting op orde moet zijn. Hierin moet een stevige basis gecreëerd worden met heldere accenten per school. Hierbij legt het Mencia de Mendoza Lyceum het accent op internationalisering, wat is terug te zien in de International School Breda (ISB). Door middel van adequate onderwijshuisvesting hoopt men het probleem van niet goed aansluitende onderwijsgebouwen op te lossen om zo de onderwijskundige koers verdere vorm te geven (Building Breda, 2016).

In de volgende alinea's wordt specifiek ingegaan op de situatie van het Mencia de Mendoza Lyceum. In deze thesis zal onderzoek gedaan worden op deze middelbare school.

Situatie op het Mencia de Mendoza Lyceum

In het strategisch huisvestigingsplan wordt duidelijk dat het Mencia gekozen heeft voor het internationale profiel. Dit kwam al tot uiting in de tweetalig onderwijs (tto) afdeling van de school, maar ook de aansluiting bij Europa als Leeromgeving Op Scholen (ELOS) en de oprichting van de internationale school geven de richting van de school weer. Het is hierbij wel belangrijk te realiseren

dat het Mencia bovenal een middelbare school is voor havo en vwo leerlingen (De kwartiermakers, 2008, p.62-63).

De huidige gebouwensituatie van het Mencia bestaat uit verschillende delen. Het eerste deel is de A-vleugel. Dit gebouw komt uit de jaren '50. Vervolgens is er de B-vleugel: een aangebouwde vleugel uit de jaren '80. Dan is er de C-vleugel. Dit is een nieuwe vleugel die nu ongeveer tien jaar oud is. In deze vleugel bevinden zich de bètavakken. Er zijn ook een aantal noodlokalen, die beter bekend waren als de N-gebouwen. Deze zijn enkele weken na de publicatie van Visiedocument gesloopt. Als laatste is er de E-vleugel. Dit is een los gebouw waar een gymzaal, een technieklokaal en een tekenlokaal zich bevinden. Met uitzondering van de C-vleugel zijn bijna alle lokalen uitsluitend goed voor normale klassikale groepslessen met maximaal 30 leerlingen. Er bevinden zich geen zalen voor grote groepen en geen kleine zaaltjes voor groepswork of een individuele leerling. Wel zijn er een talenlab en een mediatheek waar de leerlingen kunnen samenwerken of iets voor zichzelf kunnen doen. Er mag worden gesteld dat de lokalen van het Mencia zijn ingericht op het traditionele onderwijs (Visiedocument huisvesting, 2011, p. 3-4).

Bij de verbouwing zal rekening worden gehouden met de stijl waarin de A- en B-vleugel gebouwd zijn. Dit houdt in dat er veel strakke lijnen in de nieuwe uitstraling van de school zullen komen (T. Dams, persoonlijke communicatie, 19 december 2016). Enkele concrete verandering zijn:

- De mediatheek zal verplaatsen van B1 naar A2. Op huidige locatie van de mediatheek zullen vijf lokalen gerealiseerd gaan worden.
- A0 zijn nu lokalen. Na de verbouwing komen hier kantoren, spreekkamers, kamer voor de conciërge en een ruimte voor opslag.
- Op A1 bevinden zich nu vijf lokalen. Hier worden vier lokalen van gemaakt.
- In de kelder bevindt zich nu een muzieklokaal met oefenruimtes. Hier zal in de nieuwe situatie het informatica lokaal komen.
- C0 is nu fietsenstalling. Hier zal na de verbouwing een kunstvleugel gerealiseerd worden. Hier zullen twee muzieklokalen, twee tekenlokalen en een technieklokaal worden geplaatst. Ook zullen hier oefenruimtes komen voor muziek en een atelier voor tekenen.
- Tussen de B-vleugel en de C-vleugel zal op de eerste en tweede verdieping een auditorium komen. In het auditorium komt een grote zaal met daar omheen zes lokalen. Het auditorium en de lokalen er omheen heten dan de F-vleugel.

Het is de bedoeling dat elke vleugel zijn eigen afdeling krijgt. In de A-vleugel komen alle basisvakken zoals aardrijkskunde, geschiedenis en economie. In de B-vleugel komen de talen. In de C-vleugel komen de bètavakken, zoals natuurkunde, scheikunde en biologie. In de F-vleugel wordt wiskunde gegeven en het auditorium kan gebruikt worden voor bijvoorbeeld theater of lezingen (T. Dams, persoonlijke communicatie, 19 december 2016).



Figuur 6, plattegrond van het Mencia de Mendoza Lyceum in de huidige situatie. Bron: Munnik, 2009.

4.1.2 Mediatheek

De mediatheek van het Mencia de Mendoza Lyceum zal van locatie verhuizen binnen het schoolgebouw. De locatie van de mediatheek zal van B1 naar A2 gaan. Het was de bedoeling dat de mediatheek een centrale plek binnen de school zou krijgen. Dit is niet mogelijk, omdat er geen centrale ruimte beschikbaar is (Werkgroep Nieuwe Mediatheek, 2016, p.10).

Omtrent de nieuwe situatie van de mediatheek is er een beleidsplan geschreven. In dit beleidsplan wordt beschreven voor wie de mediatheek is, door wie deze gebruikt wordt, waarom er een mediatheek nodig is, welke activiteiten er in de mediatheek plaatsvinden en waar de nieuwe mediatheek moet komen. Het beleidsplan is samengesteld door het adviesbureau Marleen Wijnen, de plaatsvervangend rector en werknemers van de mediatheek (Werkgroep Nieuwe Mediatheek, 2016).

Het doel van de mediatheek is het ondersteunen van het onderwijs. De school ziet de mediatheek als een belangrijke voorziening. Dat de mediatheek van waarde is voor de school blijkt uit de voorwaarden, bijvoorbeeld dat de mediatheek een volwaardig onderdeel van de schoolorganisatie is. Ook sluit de mediatheek aan op het internationale karakter dat de school wil uitstralen (Werkgroep Nieuwe Mediatheek, 2016).

Fysieke uitstraling

Naast de veranderingen zijn er ook zaken die de werkgroep wil behouden en zou willen uitbreiden in de nieuwe situatie. De werkgroep wil dat de mediatheek laagdrempelig blijft voor de leerlingen. Dit is al zo, maar kan verbeterd worden door een sfeervolle inrichting. Op deze manier kan de mediatheek als fijne rustige omgeving behouden blijven (E. van Kuijk, persoonlijke communicatie, 20 januari

2017). Er zijn nog weinig concrete ideeën over hoe de nieuwe ruimte eruit moet komen te zien. Mw. Neefs (persoonlijke communicatie, 19 januari 2016) vindt het belangrijk dat er een huiskamer uitstraling komt.

Gebruik

In het beleidsplan van de mediatheek staat beschreven waarvoor de mediatheek gebruikt wordt (Werkgroep Nieuwe Mediatheek, 2016, p.12). De mediatheek wordt voor de volgende zaken gebruikt:

- Leerlingen komen in de mediatheek voor zelfstudie of om samen te werken aan een groepsopdracht. Dit kan zowel tijdens de lessen als daar buiten. Hierbij kunnen de leerlingen gebruik maken van een computer;
- Als de computerlokalen bezet zijn, wordt er soms door een klas gebruik gemaakt van de computers. De docent is hierbij aanwezig;
- Lezingen van schrijvers worden hier gehouden;
- Tentoonstellingen vinden hier soms plaats;
- De stilteruimte wordt in de toetsweek gebruikt voor de dyslectische leerlingen;
- Boeken, rekenmachines, DVD's, etc. worden er uitgeleend en kantoorartikelen worden er verkocht;
- Andere bijeenkomsten zoals diploma-uitreikingen en vergaderingen vinden hier weleens plaats.

Samen met mevrouw Neefs (persoonlijke communicatie, 19 januari 2017) is er naar dit lijstje gekeken. Waar het nodig was zijn er aanvulling en opmerking geplaatst. Zo worden de computers veel gebruikt voor samenwerkingsopdrachten of om iets te printen. De computers worden ook gebruikt voor zaken waarvoor ze niet bedoeld zijn. Ook gebruiken leerlingen de mediatheek om boeken en tijdschriften te lezen. Als opmerking bij het lijstje met gebruiken vertelde mevrouw Neefs (persoonlijke communicatie, 19 januari 2017) dat sommige activiteiten zoals diploma-uitreikingen van het Delf-examen en het Goethe-examen waarschijnlijk in de nieuwe situatie in het auditorium gehouden zullen worden.

Veranderingen en verbeteringen

De afgelopen jaren heeft de mediatheek, op de huidige locatie, al kleine veranderingen doorgemaakt. Zo zijn de stilteruimte en samenwerkingsruimte omgewisseld. Vroeger bevond de samenwerkingsruimte zich achteraan links, in de kleine ruimte. Tegenwoordig bevindt zich daar de stilteruimte. De samenwerkingsruimte is de grote ruimte geworden.

Er zijn enkele redenen waarom deze ruimtes omgewisseld zijn. Allereerst was het lastig toezicht te houden op de samenwerkingsruimte die moeilijk te zien was vanuit de balie. Daarnaast was het lastig om de grote ruimte stil te houden. In de grote ruimte bevindt zich de balie. Aan de balie kunnen computers geleend worden, maar ook boeken, DVD's en ander studiegerei kunnen hier geleend en teruggebracht worden. Ook liepen de leerlingen regelmatig heen en weer (naar binnen en buiten, naar de balie of naar de printer). Deze activiteiten gaan gepaard met geluid. Dit was niet prettig voor de leerlingen die in stilte wilden werken (L. Neefs, persoonlijke communicatie, 20 januari 2017).

Een nadeel aan de wisseling van de ruimtes is dat leerlingen soms te veel geluid maken waardoor het chaotisch wordt. Vooral in de pauzes ziet de mediatheek er soms uit als een kantine of aula volgens mw. Neefs. Dit terwijl de mediatheek een rustig thuishaven zou moeten zijn. Met name

in de pauzes moet de mediatheek een vertrouwde plek zijn voor bijvoorbeeld leerlingen die zich niet prettig voelen in de aula of kantine (E. van Kuijk, persoonlijke communicatie, 19 januari 2017). In de nieuwe situatie is er voor gekozen om van een kleine ruimte de stilteruimte te maken en de grote ruimte te gebruiken als samenwerkingsruimte.

De werkgroep wil dat de uitleen bij de mediatheek blijft. Er moet een gericht aanbod aan boeken aanwezig zijn in de mediatheek, zowel fysiek als digitaal (Werkgroep Nieuwe Mediatheek, 2016, p. 10). De mediatheek moet faciliteren in de gebruiken van de leerlingen. Dit betekent dat er de juiste studiematerialen aanwezig moeten zijn. Dit ziet de werkgroep als een van de kerntaken van de mediatheek (Werkgroep Nieuwe Mediatheek, 2016, p.11). Naast boeken en andere materialen uitlenen heeft mediatheek nog andere kerntaken namelijk het verschaffen van informatie, het bieden van studieruimte, het vormen van een goede collectie aan boeken, DVD, etc. en het verkopen van kantoorartikelen (Werkgroep Nieuwe Mediatheek, 2016, p.11).

De mediatheek moet faciliterend zijn voor de leerlingen die “own device” mee willen nemen. Op dit moment nemen enkele leerlingen hun eigen laptops mee. In de toekomst moeten dit er meer worden. De mediatheek moet daarom over voldoende oplaadplekken beschikken zodat leerlingen gemakkelijk met hun “own device” gaan werken (T. Dams, persoonlijke communicatie, 19 december 2016).

4.1.3 Kunstvleugel

Voor de nieuwe kunstvleugel zijn geen beleidsplannen gemaakt. Er is alleen bekend dat de nieuwe kunstvleugel op C0 komt. Nu bevindt zich op C0 de huidige fietsenstalling. De kunstvleugel zal bestaan uit twee muzieklokalen, twee tekenlokalen en een technieklokaal. Voor muziek komen er oefenruimtes bij de lokalen en voor tekenen zal er een atelier gerealiseerd worden.

4.2 Uiterlijk van de fysieke ruimte

In deze paragraaf wordt het eerste deel van de perceived space van Lefebvre (1991) behandeld. Het eerste deel van de perceived space gaat in op het uiterlijk van een ruimte. Er zal worden ingegaan op wat er zichtbaar is in de ruimte. In deze paragraaf zal antwoord gegeven worden op de tweede deelvraag: *Hoe ziet de fysieke ruimte eruit door de ogen van de leerlingen?* Eerst wordt de fysieke ruimte van de mediatheek omschreven en vervolgens zullen de kunstvakken besproken worden.

4.2.1. Mediatheek

Om een duidelijk beeld te krijgen van de fysieke ruimte van de mediatheek zijn er observaties en interviews met de leerlingen gehouden. Eerst worden de bevindingen uit eigen observatie besproken. Om de fysieke ruimte duidelijker te schetsen zijn er foto's aan de observatie toegevoegd. Vervolgens worden de bevindingen uit de interviews met de leerlingen besproken.

Beschrijving uit eigen observatie

Bij binnenkomst van de mediatheek staan twee detectiepoortjes (foto 2). Aan de rechter kant staan boekenkasten waarin de boeken staan die je kan lenen (foto 3). Vanuit de balie kunnen de medewerkers de boekenkasten zien (foto 4). Rechts bevindt zich de balie (foto 5). Aan de linkerkant bevinden zich tegen de muur tafels met computers. Naast de computers bevinden zich verschillende kasten. Ook is er een kast waar tijdschriften in uitgestald staan. Voorbij de balie staan verschillende tafels in het midden van de mediatheek (foto 1 en foto 10). Tegen de muren staan tafels met

computers. Aan de rechterkant voorbij de balie zijn twee lounge sets te vinden. De stoelen zijn gedateerd maar zien er wel comfortabel uit (foto 7, foto 11 en foto 12). Achteraan links bevindt zich de stilte ruimte (foto 6). Aan de raamkant staan tafels met daarop computers verder staan er allemaal kleine tafels (kunnen maximaal 2 leerlingen aan zitten) die in het midden van de ruimte staan. Tegen de muur staan grote tafels, waar vroeger waarschijnlijk ook computers hebben gestaan. Dit is te zien aan de gaten in de tafels die naar alle waarschijnlijkheid bedoeld zijn voor de bedrading van de computers (foto 8 en foto 9) . Aan de muren in de stilte ruimte hangen verschillende filmposters. De posters zijn van educatieve en recreatieve films. Aan de muren van de samenwerkingsruimte hangen ook verschillende posters van voornamelijk films. Ook staan er verschillende vazen met nepbloemen. De kleuren van de nepbloemen zijn verschoten.



Foto 1: Tafeltjes achteraan in het midden(10u40)



Foto 2: Mediatheek bij binnenkomst (11u10)



Foto 3: Boekenkasten en uitleen en inleverbalie (11u10)



Foto 4: Boekenkasten (11u10)



Foto 5: Balie (11u10)



Foto 6: Voorbij de balie. Linksachter de stilteruimte en links losse tafeltjes om aan te werken (11u10)



Foto 7: Grote lees tafel (links) en bij het raam de lounge zitjes waar jongeren hangen (11u10)



Foto 8: Stilte ruimte, twee grote tafels en kleine tafels in het midden (11u10)



Foto 9: Stilte ruimte (11u10)



Foto 10: Tafeltjes achteraan in het midden (11u30)



Foto 11: Lounge set (1) bij de internationaliseringshoek (11u30)



Foto 12: Lounge set (2) (11u30)

Figuur 7 Impressie van de mediatheek (alle foto's), eigen materiaal, 20 januari 2017

Beschrijving uit de interviews

De mediatheek werd door de meeste geïnterviewde leerlingen op dezelfde wijze omschreven en is als volgt: bij binnenkomst is er aan de rechterkant een bibliotheek. De boeken staan in de kasten gesorteerd per taal. Links tegen de muur staan computers. Tegen alle buitenste muren staan tafels met computers. Rechts is de balie. Achter de balie bevindt zich een ruimte die niet bij de mediatheek hoort. Achter de balie zit altijd een medewerker bij wie je boeken kan verlengen en lenen, computers kan huren en vragen kan stellen. Voorbij de balie staan rode stoelen; hier kan in gelezen worden. Ook is er nog een hoekje met tijdschriften waar leerlingen kunnen lezen. In het midden van de mediatheek staan palen en tafels waaraan je kan leren en overleggen. Linksachter is de stilleruimte. In de stilleruimte staan computers en in het midden staan lege tafels. In de stilleruimte wordt niet gepraat. Verder wordt de mediatheek omschreven als een grote ruimte in de B1 met aan de muren posters van boeken en films. Eén van de geïnterviewde is niet vaak in de mediatheek geweest. Dit was te merken aan het feit dat ze de oude situering van de stilte- en samenwerkingsruimte omschreef.

4.2.2. Kunstvleugel

In de kunstvleugel zullen twee muzieklokalen en twee tekenlokalen komen. Voor muziek zullen er oefenruimtes gecreëerd worden en voor tekenen zal er een atelier komen. Tijdens de interviews zijn muziek en tekenen apart behandeld. Daarom worden de lokalen apart geanalyseerd.

4.2.2.1 Muziek

In de huidige situatie zijn er twee muzieklokalen: de kapel en een lokaal in A-1 die tijdens de interviews de kelder is genoemd. Per lokaal hebben de leerlingen een omschrijving van de ruimte gegeven.

Kapel

Voor de kapel bevindt zich een hal. In de hal staat aan de rechterkant een oude piano. Doordat de kapel met een hal aan het Mencia vastzit, ligt het afgelegen van de school. Hierdoor heeft niemand last van het geluid. De kapel is een grote vierkante ruimte met een hoog plafond, waardoor het nog groter lijkt. De muren zijn van steen en bovenin zijn er glas-in-loodramen. Tegen de muren staan piano's en keyboards. In het midden van de ruimte staan tafels en stoelen. Deze staan meestal in

groepjes, behalve bij toetsen, want dan staan ze uit elkaar. Voor de tafels is een verhoging waar het bord staat. Ook het bureau en de bureaustoel van de docent staan op deze verhoging. Naast het bureau staat aan de linkerkant een drumstel. Achterin de ruimte bevinden zich verschillende muziekinstrumenten.

De oefenruimtes van de kapel zitten niet bij het lokaal maar bevinden zich bij de kluisjes. De oefenruimtes zijn niet heel groot (ongeveer twee bij twee). In de ruimtes staat altijd een keyboard. Bij de kapel bevinden zich twee kleine oefenruimtes en één wat grotere ruimte.

Kelder (A-1)

Het lokaal bevindt zich onder de grond en heeft kleine raampjes. Het lokaal heeft een langwerpige vorm. Het heeft een laag plafond, waardoor de ruimte kleiner aanvoelt. De tafels in lokaal staan in rijen. Voor de klas staat het bureau van de docent met het bord. Naast dit bureau staat een microfoon. Achterin het lokaal staan keyboards. In het lokaal staan ook muziekinstrumenten. Achterin het lokaal bevindt zich een gang met drie oefenruimtes en het kantoortje van meneer Luijckx. In de oefenruimtes staan twee of drie keyboards. Eén oefenruimte heeft een drumstel met koptelefoon.

4.2.2.2 Tekenen

In de huidige situatie zijn er drie tekenlokalen. Het eerst lokaal is in de E-vleugel. In dit lokaal geeft Stijn de Wilde les. Het tweede lokaal is het lokaal in de B2. Hier geeft Kitty Oerlemans les. Het laatste lokaal bevindt zich in A0. Joep Jansen geeft hier les. Volgens de leerlingen is de invloed van de docenten op de ruimtes groot. De leerlingen kennen de lokalen toe aan een bepaalde leraar, die met de voornaam wordt aangesproken. Daarom wordt in deze thesis ook gebruik gemaakt van de namen van de docenten om duidelijk te maken over welk lokaal het gaat. Per lokaal wordt een beschrijving gegeven van de ruimte.

Lokaal in de E-vleugel (Stijns lokaal)

Het lokaal van Stijn bevindt zich onder de grond. Bij binnenkomst staan links en rechts veel spullen. Dit zijn voornamelijk schilderijen en andere werken van de leerlingen. Aan de rechter wand bevindt zich een wasbak. Hier staan de tekenspullen. Aan de linkerkant is het lokaal. Hier staan de tafels in vier groepen. Achteraan staan het bureau van de leraar en een bord. Aan de muren hangen allemaal tekeningen en werken die de leerlingen gemaakt hebben. Het is een rommelig lokaal.

Lokaal in de B2 (Kitty's lokaal)

Het lokaal van Kitty bevindt zich op de tweede verdieping aan het einde van de gang. In het lokaal staan twee groepen met tafels. Haaks op de tafels staan het bureau van de docent en een krijtbord. Aan de rechterkant van het lokaal hangen de wasbakken. Hier staan de verf, een droogrek en een grote kast. Links van de wasbakken is een klein kamertje met een computer. Het lokaal heeft grote ramen waardoor het erg licht is. In het lokaal hangen minder tekeningen aan de muur dan bij het lokaal van Stijn. Ook is het lokaal minder rommelig dan het lokaal van Stijn.

Lokaal in de A0 (Joeps lokaal)

Het lokaal van Joep is een redelijk groot lokaal. Rechts in het midden staat het bureau van de docent met een beamer. Rechts tegen de muur staan kasten met materialen. Links achteraan staan kasten

met papier. De tafels in het lokaal staan in groepjes. Deze bestaan uit acht of vier tafels per groepje. Tegen de achterwand van het lokaal is de wasbak. Verder is er ook in dit lokaal veel troep.

4.3 Gebruik van de ruimte

In deze paragraaf wordt het tweede deel van de perceived space van Lefebvre (1991) behandeld. Er zal antwoord gegeven worden op de derde deelvraag: *Hoe wordt de ruimte door de leerlingen gebruikt?* Er wordt gekeken naar het gebruik van de verschillende ruimtes binnen de school. Op basis van de interviews en observaties is geprobeerd te achterhalen waarvoor leerlingen ruimtes gebruiken. De observatieprotocollen zijn terug te vinden in bijlage 3 en 4.

Net als in de voorgaande paragrafen wordt eerst het gebruik van de mediatheek besproken. Daarna wordt het gebruik van de vakken muziek en tekenen besproken.

4.3.1 Mediatheek

Gebruik

Uit de interviews met de leerlingen kwam naar voren dat de mediatheek regelmatig gebruikt werd voor bepaalde activiteiten. De meest voorkomende activiteiten zijn:

- Printen;
- Boeken lenen (voornamelijk voor de talen);
- Computer huren;
- Leren en huiswerk maken.

De computers worden zowel individueel als voor groepsopdrachten gebruikt. Bij groepsopdrachten werken de leerlingen samen aan projecten. De leerlingen geven hierbij aan dat er meestal voldoende computers beschikbaar zijn.

De huidige bovenbouw leerlingen geven aan dat ze wel eens gebruik maakten van de mediatheek als plek om te leren toen ze nog in de onderbouw zaten. Deze leerlingen maken, nu ze in de bovenbouw zitten, geen gebruik meer van de mediatheek als leerplek. De redenen hiervoor worden bij 'geen gebruik' besproken.

De mediatheek wordt gebruikt door leerlingen die snel afgeleid worden. In de mediatheek kunnen de leerlingen geconcentreerd werken en zijn ze productiever. Als leerlingen echt moet leren, doen ze dat in de mediatheek. Het is leerlingafhankelijk of ze het liefste in de stillerimte zitten, waar weinig afleiding is of in de samenwerkingsruimte werken, waar het een beetje rumoerig is.

Geen gebruik

Uit de interviews bleek dat leerlingen de mediatheek voor bepaalde activiteiten niet gebruikten:

- Leren;
- Printen;
- Films lenen.

Ondanks dat sommige leerlingen aangaven wel in de mediatheek te leren, vertelden ook veel leerlingen dat ze niet in de mediatheek leren. De meesten leren liever thuis. Thuis is het ook rustig en de mediatheek biedt niets extra's dan dat ze thuis hebben. Ook gaven de leerlingen de voorkeur aan het studeren op andere plekken in de school. Enkele voorbeelden hiervan zijn de aula en de picknicktafels. Deze ruimtes zijn minder stil en serieus dan de mediatheek en geven meer vrijheid. Bij de picknicktafels en aula wordt niet op de leerlingen gelet en de leerlingen kunnen eten en drinken.

Met name de picknicktafels worden als een fijne samenwerkingsplek ervaren. Het is er rustig, maar geeft wel de mogelijkheid tot gezellig samenwerken.

Als laatste gaven de leerlingen aan zelden hun eigen laptop mee te nemen naar school. Het meenemen van hun laptop (own device) is volgens de leerlingen niet vaak nodig. Docenten vragen er niet naar en in de mediatheek zijn voldoende computers en laptops beschikbaar. Ook zijn er te weinig oplaadpunten aanwezig in de mediatheek die het gebruik van een laptop aantrekkelijk maken. Als laatste gaven de leerlingen ook aan dat een laptop zwaar is om mee te nemen en dat het bezwaarlijk is om er extra goed op te moeten letten.

4.3.2 Kunstvleugel

Net als in de eerste paragraaf van dit hoofdstuk worden de vakken muziek en tekenen apart behandeld. Allereerst wordt er besproken waarvoor de muziekl lokalen gebruikt worden en daarna wordt het gebruik van de tekenl lokalen besproken.

4.3.2.1 Muziek

De muziekl lokalen en de oefenruimtes worden zowel tijdens de lessen als buiten de lessen gebruikt. Allereerst wordt het gebruik tijdens de les besproken en daarna het gebruik buiten de lessen om.

Gebruik tijdens de les

Tijdens de les werden de muziekl lokalen en oefenruimtes gebruikt voor:

- Muziekles;
- Muziekopdrachten oefenen.

De muzieklessen vinden plaats in de lokalen. De lessen kunnen zowel theoretisch als praktisch van aard zijn. Theorielessen betekenen vaak dat de docent iets voorspeelt, de leerlingen moeten luisteren en vervolgens moeten de leerlingen opschrijven wat ze gehoord hebben. Een leerling beschreef dit als de basis van muziek. In de praktijklessen mocht er gewerkt worden aan muziekopdrachten. Bij de muziekopdrachten kon er geoefend worden in het lokaal en ook in de oefenruimtes. Meestal werd er piano gespeeld bij de muziekopdrachten en heel soms werd er ook gezongen. De muziekopdrachten moesten meestal in groepjes gedaan worden. De grootte van de groepjes varieerden van twee tot vier personen. Deze praktische opdrachten werden tijdens de les beoordeeld door de docent. Volgens een leerling was er tijdens de les meer dan genoeg tijd om te werken aan de opdrachten.

Gebruik buiten de les

Buiten de lessen om werden de muziekl lokalen en oefenruimtes gebruikt voor:

- Muziekopdrachten oefenen;
- Bandrepetities;
- Audities voor de ZEP;
- ZEP decors maken.

Als de leerlingen in de les niet genoeg geoefend hadden voor hun muziekopdracht, moesten ze dit buiten de les doen. Hoe vaak de leerlingen buiten de les oefenden verschilt per leerling sterk. Een leerling oefent wekelijks buiten de les om voor muziek, terwijl een ander hooguit één keer in de maand oefent.

Naast het oefenen voor muziekopdrachten oefenen sommige leerlingen ook voor zichzelf. Een van de geïnterviewde leerlingen moest invallen in een band en heeft toen met de band ook

gebruik gemaakt van de faciliteiten op school. Als de band niet compleet was of bepaalde muzikanten aan iets specifiek wilden werken, waren de kleine oefenruimtes prima. Als de band wel compleet was, was het alleen mogelijk om in de grote oefenruimte of in het lokaal te repeteren.

Ook werden de muzieklokalen gebruikt voor ZEP-audities. De ZEP-week is een creatieve en culturele week op het Mencia. Overdag zijn er verschillende activiteiten en 's avonds zijn er voorstellingen waar leerlingen kunnen optreden. Voor de verschillende acts moet auditie gedaan worden. Dit gebeurt in de muzieklokalen.

Naast muziek gerelateerde zaken worden de ruimtes achter het muzieklokaal in de kelder ook voor andere dingen gebruikt. Zo vertelde een van de leerlingen dat zij bij een van de ruimtes achter de kelder gewerkt had aan het maken van een ZEP decor.

4.3.2.2 Tekenen

In de onderbouw krijgen de leerlingen meestal een blokuur tekenen. Dit betekent dat ze twee tekenlessen achter elkaar hebben. In het eerste uur wordt meestal de tekenopdracht uitgelegd. In het tweede uur kunnen de leerlingen aan de slag met de opdracht.

De leerlingen krijgen meerdere lesuren de tijd om de opdracht af te maken. Als de opdracht dan niet af is, wordt het huiswerk. Het verschilt per leerling of ze de opdrachten afkregen in de les of mee kregen als huiswerk. Ook verschilt het per leerling of ze dit huiswerk afmaakte op school of thuis.

Doordat de leerlingen eigen tekenmaterialen hebben, kunnen ze de opdracht ook thuis afmaken. De meeste leerlingen maken hun opdrachten toch liever op school af. Op school de tekening afmaken heeft enkele voordelen, namelijk: het is gezelliger, ze hoeven hun spullen niet mee naar huis te nemen en er is een docent in het lokaal die kan helpen. Het afmaken van de tekeningen gebeurt meestal in de pauzes. Dit komt mede doordat de onderbouw leerlingen geen tussenuren hebben.

Een van de geïnterviewde leerlingen heeft tekenen gekozen als keuzevak in haar profiel. Zij maakt regelmatig gebruik van het lokaal van Joep in de tussenuren.

Een andere bovenbouw leerling, die tekenen niet in het profiel, heeft komt toch af en toe nog in het tekenlokaal van Joep. In tussenuren gaat hij wel eens een vriend helpen of huiswerk maken voor een ander vak.

4.4 Beleving van de ruimte

In deze paragraaf wordt de lived space van Lefebvre (1991) besproken. In lived space bevinden zich alle belevingen en ervaringen die mensen in een ruimte op doen. Door te kijken naar beleving en ook naar goede en slechte eigenschappen van een ruimte is geprobeerd de ervaring van de leerlingen over de ruimtes binnen de school te achterhalen. In deze paragraaf zal antwoord gegeven worden op de vierde deelvraag: *Hoe beleven leerlingen de ruimte?*

Wederom wordt er eerst gekeken naar de mediatheek en vervolgens naar de kunstvleugel. De kunstvleugel is weer uitgesplitst in de vakken muziek en tekenen.

4.4.1 Mediatheek

De leerlingen hebben tijdens het interview hun mening gegeven over de mediatheek. Hierbij werd ingegaan op wat ze in het algemeen van de mediatheek en de locatie vinden en welke zaken beter kunnen en welke zaken echt moeten blijven. Ook hebben de leerlingen de plattegrond van de nieuwe mediatheek ingericht.

Allereerst werd er gevraagd naar de algemene mening van de leerlingen met betrekking tot de mediatheek. De meningen liepen erg uiteen en hadden betrekking op verschillende aspecten. De meest voorkomende en opvallende citaten over ruimte worden hieronder benoemd en waar nodig kort toegelicht:

- *"Oud"*;
- *"Serieus"*;
- *"Saai"*. De kleuren in de ruimte worden als saai omschreven. Ook was saai een woord dat regelmatig genoemd werd door de leerlingen hun mening mochten geven;
- *"Productieve plek"*;
- *"Chaotisch, vooral in de pauzes of de weken voor het inleveren van het PWS"* (profielwerkstuk);
- *"Gezellige sfeer"*. Deze sfeer wordt mede gecreëerd door bankjes en de medewerkers van de mediatheek;
- *"Niet gezellig"*. Het is niet gezellig samenwerken in groepjes omdat er iemand op je let of je wel stil bent;
- *"Bibliotheek sfeer"* en *"een rustgevende sfeer"*. Het is er fijner en stiller dan ergens anders in de school. Daarnaast is het er meestal niet druk;
- *"Straalt niet veel uit"*.

Naast de indrukken die hierboven over de mediatheek gegeven zijn, waren er ook concrete zaken die door de leerlingen benoemd werden en een toegevoegde waarde zijn voor de mediatheek:

- *"Fijn dat er veel ramen zijn"*;
- *"Muur hangen op zich wel grappige dingen"*. De decoratie aan de muren, zoals posters, worden als grappig en passend ervaren,
- *"De palen staan waar je de hele tijd om heen moet lopen en tafels in de weg dat is wel niet heel erg praktisch"*. De palen in het midden van de ruimte worden als onhandig en niet praktisch ervaren;
- *"Boeken staan er goed bij dus op zich overzichtelijk in welke talen je alles kan vinden"*;
- De ruimte mag moderner: *"grond heeft echt zo'n oud spul"*.

Locatie mediatheek

De huidige mediatheek bevindt zich op B1. Deze locatie wordt door de leerlingen als goed ervaren. De mediatheek ligt dichtbij de aula, is makkelijk bereikbaar en bevindt zich in een rustig gedeelte van de school.

De nieuwe mediatheek zal zich op A2 gaan bevinden. Het feit dat de mediatheek een verdieping hoger wordt geplaatst wordt niet als een probleem gezien. De leerlingen zijn van mening dat als je naar de mediatheek wilt, je er toch wel heen gaat, ongeacht op welke verdieping het zit. Verder zijn de leerlingen positief over de nieuwe locatie. Ze denken dat A2 een rustigere locatie is. Dit komt doordat er minder mensen langslopen en er geen lokalen boven of naast zitten. Ook denken ze dat de nieuwe mediatheek lichter wordt door de grote ramen en door het balkon, wat zich op A2 bevindt. Ondanks dat het lokaal op de tweede verdieping zit, geeft de A-vleugel een centraal gevoel, waardoor een enkeling zelfs vond dat de nieuwe locatie centraler is dan de huidige locatie.

Verbeterpunten

Uit de interviews bleek dat de leerlingen verschillende ideeën hadden over hoe de nieuwe mediatheek verbeterd kan worden. De verbeterpunten van de leerlingen zijn niet alleen gericht op

het uiterlijk van de mediatheek of het assortiment, maar ook hoe bepaalde processen in de mediatheek anders kunnen.

Het eerste idee gaat over het uiterlijk en onderhoud van de ruimte. De leerlingen zijn van mening dat er geschilderd moet worden. Het kleurgebruik in de mediatheek kan volgens alle geïnterviewde leerlingen beter.

De decoratie in de mediatheek mag moderner. De huidige posters zijn gedateerd en mogen vervangen worden voor recentere exemplaren.

Het assortiment van de bibliotheek mag uitgebreid worden. Er zijn voldoende boeken aanwezig maar een groter aanbod zouden de leerlingen een verbetering vinden.

Naast de concrete zaken in de mediatheek vinden de leerlingen dat de manier van werken in de mediatheek iets losser mag worden. Dit gaat wel gepaard met een andere indeling van de ruimte. Volgens de leerlingen mag het wat meer ontspannen zijn in de mediatheek. Er moet een ruimte gecreëerd worden waar leerlingen gezellig in groepjes kunnen werken zonder dat de andere leerlingen er last van hebben.

De computers in de mediatheek zouden nieuwer en sneller mogen. Ook de ruimte tussen de computers mag iets groter worden, zodat leerlingen voldoende plek hebben voor spullen en samen achter de computers kunnen werken.

Zaken die behouden moeten worden

Naast deze verbeterpunten gaven de leerlingen ook aan dat er verschillende zaken zijn die zeker mee moesten verhuizen naar de nieuwe mediatheek. Hieronder een overzicht van de dingen die de leerlingen graag behouden zien:

- Boeken;
- Computers;
- Balie;
- Printen;
- Stilteruimte.

De leerlingen willen graag de bibliotheek behouden. Ondanks dat het aanbod aan boeken groter mag, willen ze graag dat de indeling van de boeken blijft. Het wordt als handig en gemakkelijk ervaren.

De computers zijn volgens de leerlingen ook onmisbaar in de mediatheek. Ook wil het merendeel van de geïnterviewde leerlingen dat de computers aan de randen komen te staan in de nieuwe situatie.

De leerlingen vinden dat de balie ook behouden moet worden. De mogelijkheid om computers te huren en vragen te kunnen stellen aan de medewerkers achter de balie is voor sommige leerlingen erg belangrijk.

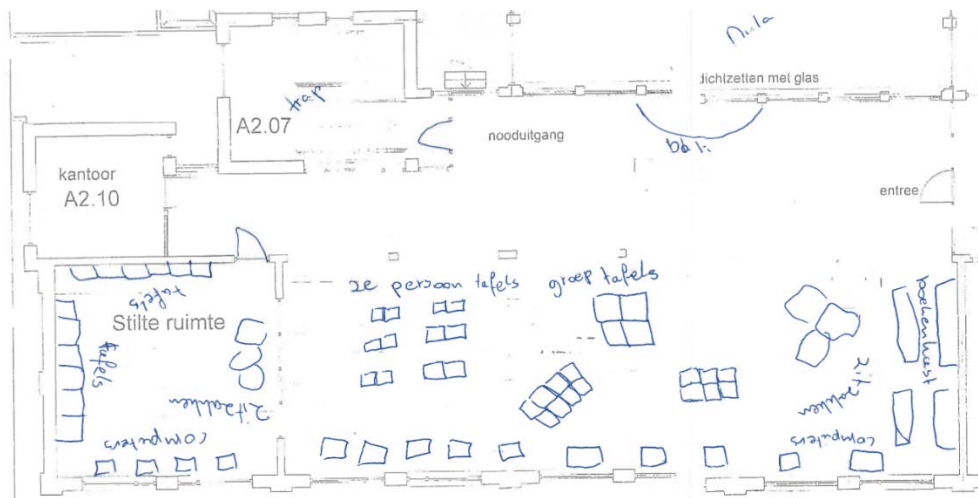
Bijna alle geïnterviewde leerlingen maken gebruik van de mogelijkheid om te printen bij de mediatheek. Het is een faciliteit die behouden moet blijven.

Als laatste moet de stilteruimte behouden worden. Ook de leerlingen die geen gebruik maken van de mediatheek of van de stilteruimte vinden het belangrijk dat de leerlingen die wel de stilteruimte nodig hebben de mogelijkheid hebben ergens in rust te kunnen leren.

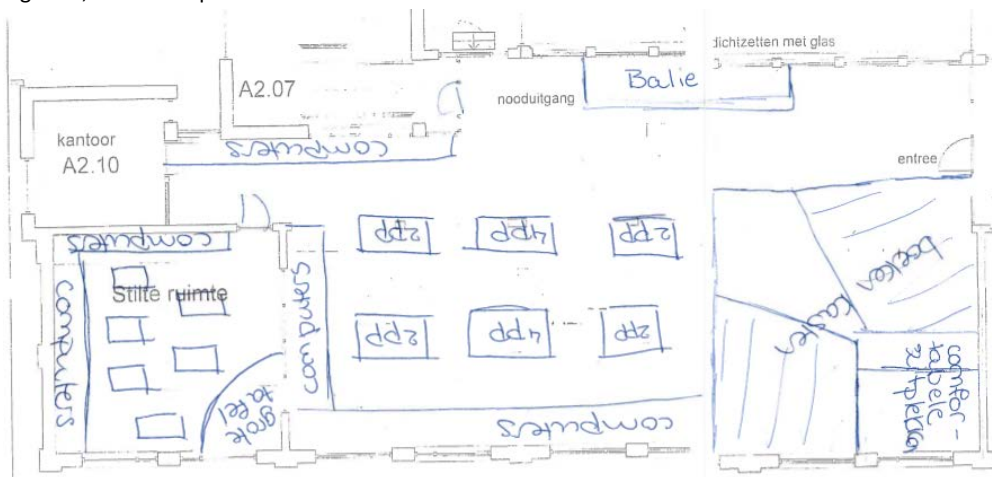
Mental maps van de nieuwe mediatheek

De leerlingen hebben aan het einde van het interview de plattegrond van de nieuwe mediatheek ingericht. Hierbij werd aan de leerlingen meegegeven dat ze zelf mochten bepalen wat er in de

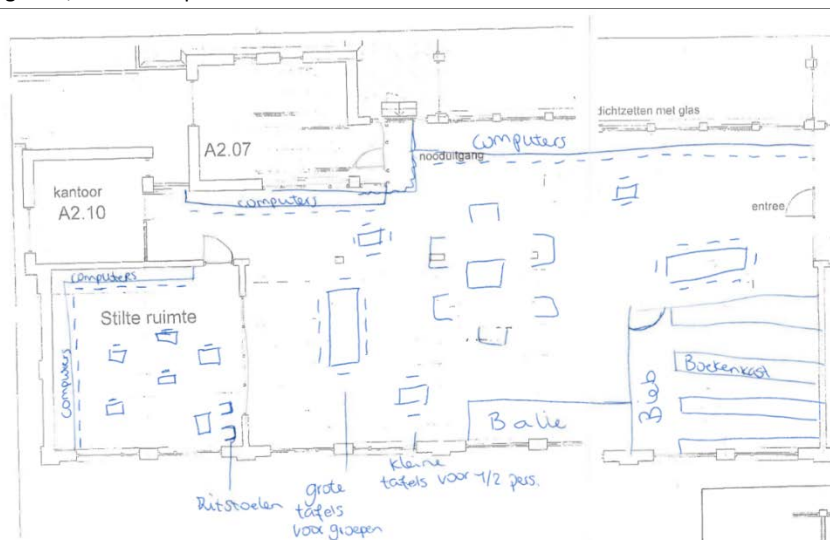
nieuwe mediatheek komt te staan en dat er geen beperkingen zijn. De volgende mental maps werden getekend:



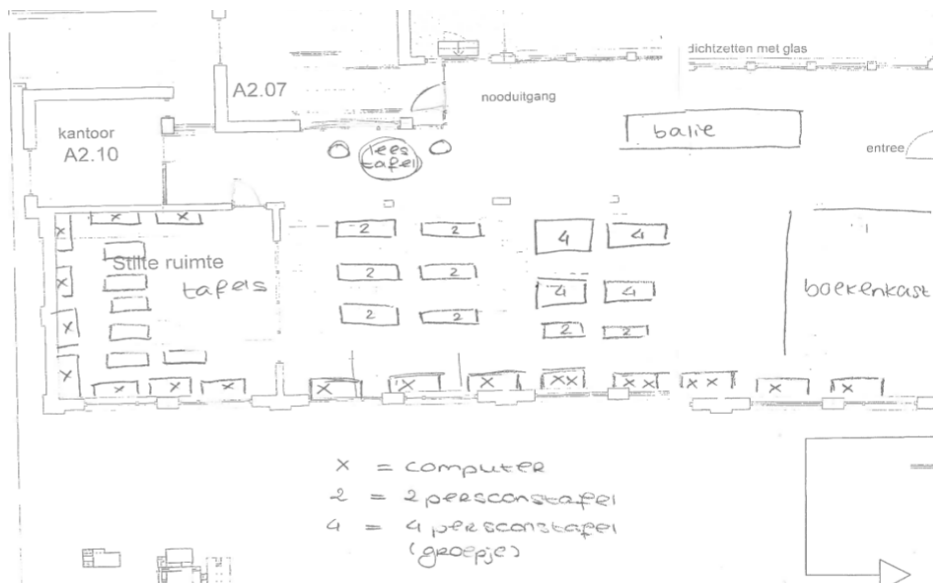
Figuur 8, mental map van Annemei



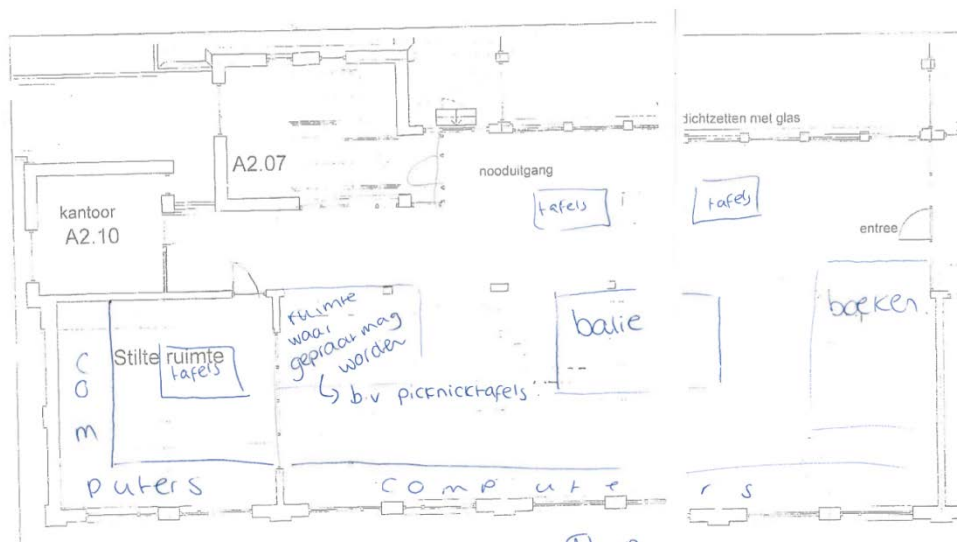
Figuur 9, mental map van Bente



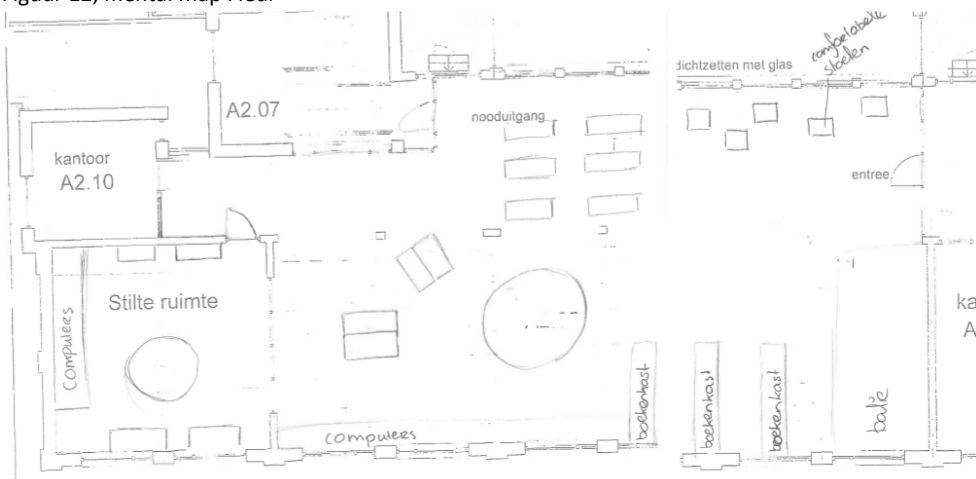
Figuur 10, mental map van Fay



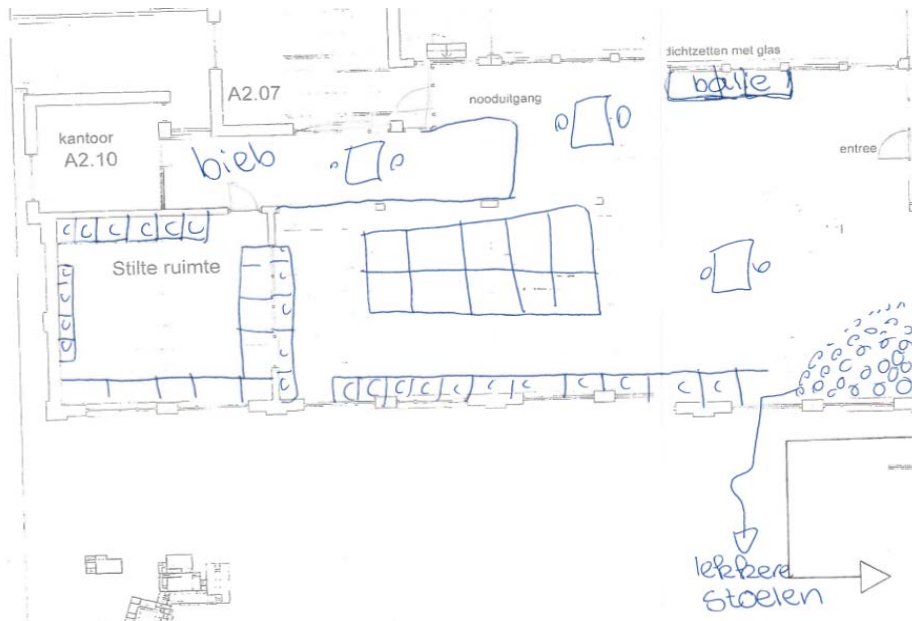
Figuur 11, mental map Fien



Figuur 12, mental map Fleur



Figuur 13, mental map Nina



Figuur 14, mental map Sam



Figuur 15, mental map Tom

De mental maps uit figuur 8 tot en met 15 vertonen enkele overeenkomsten, verschillen en originele ideeën. Er wordt eerst in gegaan op de overeenkomsten en vervolgens op de verschillen. Aan het einde worden de vernieuwde ideeën van de leerlingen besproken.

In de tekeningen zijn enkele opvallende overeenkomsten te benoemen. De eerste overeenkomst is dat alle leerlingen de computers aan de rand(en) van de ruimte plaatsen. In de huidige situatie staan de computers ook aan de randen van de ruimte. Er zou gesteld kunnen worden dat de leerlingen de computers wederom aan de randen tekenen, omdat deze plek als fijn ervaren wordt.

De tweede overeenkomst is dat, met uitzondering van figuur 14, alle leerlingen de boeken op dezelfde plek in de ruimte getekend hebben. De plek waar de boekenkasten getekend zijn is rechtsonder in de hoek. Figuur 13 wijkt hier iets af, hier staat namelijk de balie helemaal in de hoek en staan de boekenkasten links van de balie. In figuur 14 staan de boeken bij de het stilteruimte.

De derde overeenkomst is te zien in de stilleruimte. Deze ruimte wordt door bijna alle leerlingen op dezelfde wijze ingericht. De leerlingen hebben aan de randen van de ruimte tafels met computers getekend. In het midden van de stilleruimte hebben ze tafels getekend waar de leerlingen zelfstandig aan kunnen werken.

Naast overeenkomsten zijn er ook verschillen te zien in de tekeningen. Het opvallendste verschil is de locatie van de balie. In de figuren 8, 9, 11 en 14 wordt de balie tegen het balkon geplaatst. In figuur 10 wordt de balie aan de straatkant geplaatst. In figuur 12 krijgt de balie een centrale plek in de ruimte, namelijk in het midden. In figuur 13 wordt de balie rechts in de hoek geplaatst. In figuur 15 wordt de balie haaks op de rechtermuur getekend is.

Het tweede verschil is de locatie van de tafels om aan te werken. In alle figuren zijn de werktafels terug te vinden op ongeveer dezelfde locatie, namelijk linksonder naast de stilleruimte. De grote, de indeling en de vorm van de tafels variëren. In figuur 8, 9, 10 en 11 verschilt de grootte van de tafels. In die tekeningen worden tafels getekend voor 2, 4 en 8 personen. In figuur 8 worden losse tafels getekend die gezamenlijk groepjes vormen. In figuur 13 is te zien dat ook de vorm van de tafels verschilt. Naast langwerpige tafels worden daar ook ronde tafels in de ruimte getekend.

Het derde verschil is gericht op de zithoek. In de huidige situatie bevinden zich wat leesstoelen in de ruimte. Enkele leerlingen hebben heel nadrukkelijk een leeshoek aangegeven op hun tekening. Op deze tekeningen wordt de zithoek naast de boekenkasten getekend. Het idee dat je dichtbij de boeken kan lezen speelt in de hoofden van leerlingen. In figuur 14 is er ook een duidelijke zithoek getekend. Deze bevindt zich niet bij de boeken.

Naast overeenkomsten en verschillen zijn er ook originele ideeën terug te zien op de tekeningen. Het eerste originele idee is terug te zien in figuur 15. Hier zijn hangmatten getekend die de zithoek vervangen. In figuur 12 zijn er picknicktafels getekend. De picknicktafels in de C-vleugel worden als fijn ervaren en worden daarom ook door de leerling in de mediatheek getekend. Daarnaast zitten de bankjes vast aan de tafel. Er is dus een beperking aan het aantal leerlingen dat kan samen werken per tafel. Deze beperking kan overlast voorkomen.

Het laatste originele idee is ook afkomstig uit figuur 12. Hier is een vlak getekend waarin samengewerkt mag worden en waar de picknicktafels mogen komen te staan. Het tekenen van een vlak is een duidelijke afbakening voor de leerlingen om te weten waar ze wel en waar ze niet mogen samenwerken. Door bijvoorbeeld de kleur van de vloer te veranderen voor plekken waar samengewerkt mag worden, kan er een duidelijk en zichtbaar onderscheid gemaakt worden tussen wel of niet samenwerken. Er is een grens zichtbaar.

4.4.2 Kunstvleugel

De beleving van de creatieve vakken wordt in deze paragraaf apart behandeld. Eerst worden de ervaringen van de muziekl lokalen besproken en vervolgens worden de belevingen van de tekenenlokalen behandeld.

4.4.2.1 Muziek

De muziekl lokalen worden door de leerlingen verschillend ervaren. De beleving is afhankelijk van de docent en wat er in de les gedaan wordt. De ervaringen en belevingen worden hieronder besproken. Allereerst wordt er naar de ervaringen van de lokalen en de oefenruimtes gekeken. Vervolgens wordt de locatie besproken. Als laatste komen eventuele verbeterpunten en zaken die behouden mogen worden aan bod.

Kapel

Tijdens de interviews hebben de leerlingen hun ervaringen en mening over de kapel gegeven. De belangrijkste punten worden hieronder benoemd en waar nodig toegelicht:

- *"Ouderwets"* en *"oubollig"*. Het lokaal wordt door sommige leerlingen als oud omschreven. Hiermee doelen ze niet alleen op de kapel als gebouw maar ook op de tafels en stoelen die in het lokaal staan. De meubels zijn gedateerd;
- *"Stinkt"* en *"muffig"*;
- *"Indrukwekkend"*;
- *"Koud"* en *"koel"*;
- *"Mooie glas-in-loodramen"*;
- *"Weinig lichtinval"* en *"donker"*;
- *"Gehorig"* en *"het galmt"*. Voor muziek is het niet erg dat het lokaal gehorig is. De galm wordt zelfs als fijn ervaren zodat je de muziek beter kunt horen.
- *"Mencia sfeer"*. Een leerling omschreef de Mencia sfeer als: *"Op het Mencia is alles apart, leuk en oud"*;
- *"Posters en schilderijen passen bij muziek"*. Op de posters en schilderijen in de kapel staan afbeeldingen van artiesten en muzikanten;

Kelder

De indrukken die de leerlingen over de kelder hadden worden hieronder benoemd. De belangrijkste uitkomsten worden onder elkaar gezet en waar nodig wordt er uitleg gegeven.

- *"Een normaal lokaal alleen dan met muziekinstrumenten"*;
- *"Ruikt niet fris"*;
- *"Een klein hok"*. De kelder is een kleine ruimte met een laag plafond waardoor het als klein ervaren wordt;
- *"Donkere sfeer"*. Het lokaal is donker, wat zorgt voor een onprettige sfeer. Een negatief gevoel roept het op. De sfeer en donkerte helpen niet met focussen en geeft niet het gevoel alsof je op school zit;
- *"Kil"*;

Oefenruimte

De oefenruimtes bij de kelder worden als fijner ervaren dan bij de kapel. Bij de kelder zijn meer keyboards per oefenruimte en is het warmer dan in de oefenruimtes van de kapel. Ook trekken de oefenruimtes bij de kapel de leerlingen minder aan.

De oefenruimtes zijn groot genoeg als er in tweetallen muziek gemaakt wordt. Als de groepjes groter worden (drie à vier leerlingen) zijn de oefenruimtes te krap. Zowel de kapel als de kelder heeft een grotere oefenruimte waar grotere groepen kunnen oefenen. Er zijn voldoende oefenruimtes beschikbaar.

Locatie

De kapel heeft een gemakkelijke en toegankelijke locatie binnen de school. Andere lokalen hebben geen last van de muziek uit de kapel. Net als de kapel is ook de kelder een goede plek in de school. Dit komt doordat er in de kelder niemand last heeft van het geluid. De muziek hoor je alleen bij de kluisjes en dat maakt volgens de leerlingen niet uit. Wel is het nadelig dat de kelder afgelegen ligt ten opzichte van de rest van de school.

De leerlingen denken dat het verhuizen van beide lokalen naar een vleugel een goed idee is. Ze denken dat het makkelijker is voor de leerlingen die muziek hebben of die in een band spelen. Alles zit dan bij elkaar en dat zou samen oefenen makkelijker maken.

Verbeterpunten

Voor de muzieklokalen hebben de leerlingen enkele verbeterpunten aangedragen. Allereerst zijn beide lokalen donker en grijs. Hier zou iets aan gedaan mogen worden. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door meer kleur te gebruiken in de lokalen. Ook zouden ramen de ruimte lichter kunnen maken. Ten tweede zou er een grotere variatie aan instrumenten in de lokalen aanwezig mogen zijn. Er staan nu voornamelijk piano's in de lokalen. Verschillende instrumenten worden als leuker ervaren. Als laatste mogen de oefenruimtes van beide lokalen groter. Ook zouden de leerlingen het fijn vinden als de oefenruimtes niet aan de lokalen grenzen. Als er geoefend wordt in de oefenruimtes, kan de klas in het muzieklokaal daar last van hebben.

Behouden

De leerlingen zouden ook enkele zaken willen behouden. De leerlingen vinden vooral dat de oefenruimtes in de nieuwe situatie moeten blijven. Ook de faciliteiten in de muzieklokalen mogen verdwijnen. Hiermee bedoelen de leerlingen met name de muziekinstrumenten. Als laatste zouden de posters en schilderijen behouden mogen worden. Deze sluiten aan bij het vak muziek en geven een extra dimensie aan de ruimte.

4.4.2.2 Tekenen

De leerlingen ervaren de tekenlokalen als rommelig. Dit wordt ervaren, omdat het volgens de leerlingen deel uitmaakt van de tekensfeer. Ook de activiteiten in de les zijn bepalend voor de sfeer in het lokaal. Tijdens de les zijn de leerlingen ontspannen bezig, wat zorgt voor een gezellige sfeer. Elke docent op het Mencia geeft zijn eigen draai aan de uitstraling van een lokaal.

De beleving van de tekenlokalen is met de leerlingen besproken. Hieronder wordt per lokaal de uitkomsten uit de interviews besproken. Daarna komen de locaties van de tekenlokalen aan bod. Als laatste worden de benoemde verbeterpunten en zaken die behouden moeten worden behandeld.

Lokaal in de E-vleugel (Stijns lokaal)

Het lokaal van Stijn wordt door de leerlingen met "*rommelig*" en "*chaos*" omschreven. Dit is echter niet storend in een tekenlokaal. Daarnaast is het een gezellig lokaal. Dit komt doordat er veel tekeningen aan de muur hangen en de leerlingen in groepjes zitten. Nadelig is dat het lokaal afgezonderd ligt van het hoofdgebouw. Het lokaal is "*koud*" en "*donker*", wat mede komt doordat het lokaal deels onder de grond zit.

Lokaal in de B2 (Kitty's lokaal)

Het lokaal van Kitty straalt een "*knusse en warme sfeer*" uit. Er hangen weinig tekeningen aan de muren, waardoor het lokaal minder rommelig overkomt. Het is een ruim en licht lokaal. Het kleurgebruik in het lokaal wordt door de leerlingen ook als positief ervaren.

Lokaal in de A0 (Joeps lokaal)

Het lokaal van Joep is een “groot”, “fris” en “licht” lokaal. Het is een rommelig lokaal, wat niet als negatief ervaren wordt. Er liggen gekke objecten in het lokaal die als “bron van inspiratie” gezien worden. Ook komt de rommel als creatief over. “Het is een gezellig lokaal” dit komt mede doordat er in groepjes gezeten wordt en “in het lokaal van Joep “vrije inloop” is”.

Locatie van de tekenlokalen

Het lokaal van Stijn bevindt zich in de E-vleugel. Deze locatie is niet ideaal. Het is onhandig dat de leerlingen buitenom moeten lopen. Ook ervaren de leerlingen een afstand doordat het lokaal niet aan het hoofdgebouw vastzit. Het lokaal van Kitty bevindt zich op B2 en deze locatie wordt als positief ervaren. Het is goed bereikbaar binnen de school. Toch ligt het lokaal “uit de route” waardoor er in de pauzes weinig leerlingen heen gaan om opdrachten af te maken. Het lokaal van Joep bevindt zich op A0. Het lokaal grenst aan de aula en is een centrale plek in de school. Doordat het als “dichtbij” ervaren wordt, lopen leerlingen gemakkelijk binnen om aan opdrachten te werken.

In de nieuwe situatie zullen er twee tekenlokalen in de kunstvleugel gerealiseerd worden. De leerlingen vinden het jammer dat niet elke docent dan een eigen lokaal meer heeft. Toch vinden de leerlingen het fijn dat alle tekenlokalen bij elkaar komen. Het is makkelijk, bijvoorbeeld als er dingen geleend moeten worden uit andere lokalen.

Verbeterpunten

De leerlingen zien het als verbetering dat het lokaal van Stijn gaat verhuizen. Aangeraden wordt om het lokaal in de nieuwe situatie opgeruimder te houden, zodat het minder rommelig overkomt. Ditzelfde geldt voor het lokaal van Joep. Het lokaal van Kitty mag in de nieuwe situatie meer faciliteiten beschikbaar hebben. Nu moeten leerlingen vaak tekenspullen lenen uit andere lokalen en dat wordt als onhandig ervaren. Een verbeterpunt voor alle lokalen is het vervangen van het meubilair. De huidige meubels zijn oud en kapot en geven geen goede sfeer. De leerlingen stelden ook voor om meer te variëren met de tafels in de tekenlokalen: kleine en grote tafels en naast normale tafels ook hogere tafels (statafels).

Behouden

Enkele zaken moeten in alle tekenlokalen behouden worden. Allereerst willen de leerlingen graag dat de tafels in groepjes blijven staan. Dit werkt gezelliger. Daarnaast zouden de leerlingen graag willen dat de tekeningen van de leerlingen aan de muur komen te hangen in de nieuwe situatie.

4.5 Samenvatting van de analyse

In paragraaf 4.1 is de conceived space behandeld. De (beleids)plannen en interviews met deskundigen zijn besproken. In paragraaf 4.2 is gekeken naar de fysieke ruimte. In deze paragraaf is het eerste deel van de perceived space behandeld. In paragraaf 4.3 is het tweede deel van de perceived space behandeld, namelijk hoe de ruimte door de leerlingen gebruikt wordt. In paragraaf 4.4 is er ingegaan op de beleving die de leerlingen van verschillende ruimtes hebben. In deze paragraaf wordt er ingegaan op de lived space.

In de paragraaf 4.5.1 wordt er gekeken hoe gebruik en beleving samenhangen voor de mediatheek. In paragraaf 4.5.2 wordt de link tussen gebruik en beleving van de kunstvleugel bekeken. Om de link tussen gebruik en beleving van de mediatheek duidelijk te krijgen wordt er onder andere gebruik gemaakt van de uitkomsten uit paragraaf 4.1. De kunstvleugel heeft geen

(beleids)documenten. Hoe gebruik en beleving in de muziek- en tekenruimtes samenhangen zal beschreven worden op basis van de uitkomsten uit de interviews.

4.5.1 Conclusie van de analyse over de mediatheek

De conceived space van mediatheek bestaat uit verschillende documenten en interviews met deskundigen. Deze data geven een beeld van hoe de ruimte bedoeld is. Het gedrag dat de leerlingen vertonen staat in verband met de fysieke ruimte. Ook kennen de leerlingen waarden toe aan de uitstraling van de ruimte en processen die zich in de ruimte afspelen.

Allereest is er gekeken naar het eerste deel van de perceived space, namelijk hoe de ruimte eruit ziet. In de beleidsdocumenten en de interviews met deskundigen wordt het uiterlijk van de ruimte niet besproken. Wel worden er sferen benoemd, waar de nieuwe mediatheek aan moet voldoen. Deze worden bij lived space behandeld. Uit de omschrijvingen van de leerlingen over de fysieke ruimte van de mediatheek komen opvallende aspecten naar voren. De bibliotheek, computers en stilteruimte werden door de leerlingen als belangrijke aspecten in de mediatheek benoemd.

Vervolgens is gekeken naar het tweede deel van de perceived space, namelijk het gebruik van de ruimte. Uit de (beleids)documenten en interviews met deskundigen blijkt dat de mediatheek voor volgende zaken bedoeld is: gebruik van computers, (zelf)studie, uitleen van boeken, verkoop van kantoorartikelen en organiseren van bijeenkomsten. De opvallendste conclusie uit de interviews met leerlingen over het gebruik zijn:

- Meeste leerlingen gebruiken de mediatheek niet als studieruimte;
- Alle geïnterviewde leerlingen gebruiken de bibliotheek van de mediatheek regelmatig.
- De leerlingen maken bij groepsopdrachten graag gebruik van de computers;
- Leerlingen leren liever op andere plekken in de school of thuis. Wel geven enkele leerlingen aan productiever te zijn in de mediatheek;
- De leerlingen gebruiken bijna nooit hun 'own device' in de mediatheek. Het is makkelijker om een computer te lenen dan om een eigen laptop mee te nemen.

Als laatste wordt er gekeken naar de beleving van de ruimte. Uit de conceived space komt naar voren dat de mediatheek een rustige en laagdrempelige ruimte moet zijn. De mediatheek zou eigenlijk een centrale locatie krijgen binnen de school. Dit was niet realiseerbaar doordat er geen beschikbare ruimte was. De werkgroep streeft ernaar om beter te faciliteren in de nieuwe situatie. Dit moet vooral op het gebied van kennis, own device en uitleen van studiematerialen. Uit de interviews met de leerlingen zijn de beleving, verbeterpunten en goede aspecten besproken. De belangrijkste uitkomsten zijn:

- Mediatheek wordt als oud, saai en serieus ervaren. Er hangt een bibliotheek sfeer die als rustgevend ervaren wordt. De leerlingen ervaren de rustgevende sfeer niet als positief.
- Verandering van locatie is niet bezwaarlijk;
- De bibliotheek mag uitgebreid worden met een groter aanbod van boeken;
- Er moet op een gezelligere manier samengewerkt kunnen worden zonder dat andere leerlingen daar last van hebben;
- De basisaspecten in de mediatheek moeten behouden worden zoals: bibliotheek, computers, balie, printer en stilteruimte.

De volgende uitkomsten kwamen uit de mental maps die de leerlingen ingetekend hebben. Er is gekeken naar overeenkomsten, verschillen en originele ideeën.

- De stilteruimte is ongeveer op dezelfde manier ingedeeld. Ook de bibliotheek staat bijna overal op dezelfde plek in de ruimte;
- De balie krijgt verschillende locaties in de ruimte toegewezen;
- De werkplekken variëren van grote, indeling en vorm;
- In plaats van een zithoek zijn er hangmatten getekend;
- Picknicktafels in plaats van losse tafels en stoelen zijn er getekend;
- Vlakken plaatsen op de grond, die de leerlingen grenzen geven waar ze wel of niet kunnen samenwerken.

4.5.2 uitkomsten van de analyse over de kunstvleugel

Van de kunstvleugel is geen conceived space bekend. Hoe de ruimte bedoeld is kan bij deze ruimte niet bijdragen aan de relatie tussen gebruik en beleving. Net als in de andere paragrafen wordt de kunstvleugel wederom opgesplitst in de muziekruimtes en de tekenruimtes.

Analyse van de muziekruimtes

Allereerst is er gekeken naar het eerste deel van de perceived space, namelijk hoe de ruimtes eruit zien. Belangrijkste uitkomsten uit de omschrijving zijn:

- Aanwezigheid van keyboards en piano's;
- Aanwezigheid van oefenruimtes;

Vervolgens is er gekeken naar het tweede deel van de perceived space, het gebruik van de muziekruimtes en oefenruimtes. Belangrijkste uitkomsten uit de interviews met de leerlingen zijn als volgt:

- Lokalen worden gebruikt tijdens de les voor theorie- en praktijklessen;
- Buiten de lessen worden de lokalen en oefenruimtes gebruikt om te oefenen voor opdrachten, voor eigen vermaak en voor ZEP-aangelegenheden;
- Leerlingen oefenen liever op school dan thuis.

Als laatste is gekeken naar de lived space, de beleving van de ruimte. Dit zijn de belangrijkste bevindingen:

- De kapel is donker en oud (negatieve ervaring), maar straalt wel de Mencia sfeer uit (positieve ervaring);
- De kelder is kil, klein en donker;
- Er zijn voldoende oefenruimtes. Ze zouden alleen groter mogen zijn;
- Beiden locaties van de lokalen zijn goed, omdat ze geen overlast veroorzaken voor de andere lokalen;
- Lokalen mogen warmer, lichter en frisser gemaakt worden;
- Huidige faciliteiten (o.a. instrumenten) moeten behouden worden in de nieuwe situatie.

Analyse van de tekenruimtes

Allereerst is er gekeken naar het eerste deel van de perceived space, hoe de ruimte eruit ziet. De belangrijkste zaken die tijdens de omschrijving van de ruimtes naar voren kwamen zijn als volgt:

- Er hangen tekeningen aan de muur;
- Er bevinden zich wasbakken;
- Tafels staan in groepjes;
- Er is troep in de lokalen.

Het tweede deel van de perceived space gaat in op hoe de leerlingen de ruimte gebruiken. De belangrijkste gebruiken worden hieronder benoemd:

- Er worden praktische opdrachten gemaakt in de les en soms theorielessen gegeven;
- Opdrachten afmaken buiten de les gebeurt in het lokaal of thuis;

Als laatste is er gekeken naar de lived space. De belangrijkste uitkomsten over de beleving van de tekenlokalen worden hieronder benoemd:

- Lokalen zijn rommelig. Dit wordt matig positief ervaren want de leerlingen zouden het fijn vinden als er opgeruimd zou worden;
- De sfeer in het lokaal afhankelijk van wat er gebeurt in het lokaal;
- Alle tekenlokalen in dezelfde vleugel plaatsen wordt als positief ervaren;
- Meer tekenfaciliteiten in de lokalen zouden de leerlingen fijn vinden;
- In de nieuwe situatie is het zitten in groepjes gewenst;
- In de nieuwe situatie mogen tekeningen weer aan de muur hangen;
- Eventueel variëren qua tafels in het lokaal zou bevorderlijk zijn voor het werken vanuit verschillende perspectieven.

5. Conclusie en reflectie

Dit hoofdstuk beschrijft de conclusie van het onderzoek. In de voorgaande vier hoofdstukken is geprobeerd een overzicht te geven van hoe leerlingen hun ruimtes op school gebruiken en beleven. In de conclusie worden de belangrijkste uitkomsten uit de empirie (hoofdstuk 4) en de theorie (hoofdstuk 1, 2 en 3) samengebracht om de hoofd- en deelvragen te kunnen beantwoorden. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt als volgt: *Op welke manier gebruiken en beleven leerlingen ruimtes binnen hun middelbare school?*

In hoofdstuk 4 zijn de deelvragen behandeld. De resultaten en conclusies uit hoofdstuk 4 zullen worden verwerkt in het beantwoorden van de hoofdvraag.

Vervolgens zal in paragraaf 5.2 een discussie gehouden worden. In de discussie zal worden gereflecteerd op de kwaliteit van het onderzoek. Ook zal er in de discussie een aanbeveling worden gedaan voor vervolgonderzoeken.

5.1. Conclusie

In deze paragraaf zal geprobeerd worden een antwoord te geven op de hoofdvraag: *Op welke manier gebruiken en beleven leerlingen ruimtes binnen hun middelbare school?*

In hoofdstuk 4 is al een overzicht gegeven van de resultaten per deelvraag. In die paragraaf is inzicht gegeven in hoe de leerlingen bepaalde ruimtes binnen het Mencia de Mendoza Lyceum gebruiken en beleven. Het antwoord op de hoofdvraag zal om deze reden bondig zijn.

De uitkomsten zullen worden gecombineerd met de theorie van Lefebvre (1991). Er zal gekeken worden naar de verschillende dimensies van ruimte namelijk: de conceived space, perceived space en lived space. Er zal gekeken worden naar hoe deze drie dimensies in verband staan met de leerlingen van het Mencia de Mendoza Lyceum.

In het theoretisch kader is de triade van Lefebvre (1991) besproken. In de triade worden de conceived, perceived en lived space uiteengezet. In deze verschillende spaces wordt een ruimte gezien als een sociaal product. Door vanuit verschillende dimensies naar een ruimte te kijken, ontstaat er een dieper en completer beeld van de ruimte. Het geeft inzichten in sociale processen van de ruimte en welke betekenissen de ruimte voor mensen kan hebben (Lengkeek, 2002).

In deze conclusie zal er naar de drie verschillende dimensies gekeken worden. Er zal met name in gegaan worden op de perceived en lived space, namelijk het gebruik en de beleving van de ruimte.

In dit onderzoek is allereerst gekeken naar de conceived space, de ruimte zoals de beleidsmakers en de directie de ruimte bedenkt. Daarna is er gekeken naar de perceived space, de manier waarop de leerlingen de ruimte gebruiken. Als laatste is er gekeken naar de lived space, hoe de leerlingen de ruimte ervaren. Ook zal er aan het einde van deze paragraaf een aanbeveling gegeven worden.

Vanuit de conceived space wordt er in gegaan op de bedoelde ruimte. Omdat de kunstvleugel geen beleidsstukken heeft, wordt er bij de conceived space alleen ingegaan op de mediatheek. Uit de beleidsstukken en de interviews met deskundigen blijkt dat er veel is nagedacht over de mediatheek. De mediatheek is bedoeld als een veilig en rustige omgeving. Bij de verhuizing was het de bedoeling dat de mediatheek een centrale plek zou krijgen binnen de school. Dit is niet mogelijk. Als laatste moeten er goede faciliteiten aanwezig zijn in de mediatheek.

In de perceived space wordt er zowel gekeken naar de waarneembare ruimte als naar hoe de ruimte gebruikt wordt. Uit de beschrijving van de leerlingen kan geconcludeerd worden dat de leerlingen gebruik maken van zowel de mediatheek als de muziek- en tekenlokalen. Vooral in de onderbouw maken de leerlingen meer gebruik van de mediatheek. De leerlingen in de bovenbouw geven aan dat ze liever thuis leren en samenwerken op andere plekken in de school. De leerlingen maken wel gebruik van de uitleen van boeken en het printen.

De muziek- en tekenlokalen worden vooral gebruikt in de onderbouw. Dit komt doordat de leerlingen uit de onderbouw de vakken muziek en tekenen verplicht moeten volgen. In de bovenbouw zijn dit keuzevakken. De muziek- en tekenlokalen worden gebruikt voor theorie- en praktijklessen. Buiten de lessen om worden de muzieklokalen en de oefenruimtes gebruikt om te oefenen voor school of voor eigen recreatie. De tekenlokalen worden buiten de lessen om gebruikt door leerlingen om hun tekening af te maken. Hier wordt wisselend gebruik van gemaakt. De bovenbouwleerlingen maken matig gebruik van de tekenlokalen. De leerlinge met tekenen in het profiel komen nog regelmatig in het lokaal, maar de overige leerlingen nauwelijks.

Als laatste wordt de lived space behandeld. In de lived space wordt er gekeken naar de beleving van de verschillende ruimtes binnen het Mencia de Mendoza Lyceum. De beleving werd beoordeeld aan de hand van de waardering van de leerlingen. De leerlingen gebruiken de mediatheek en muziek- en tekenlokalen regelmatig of hebben deze vrij regelmatig gebruikt.

In de mediatheek wordt een rustige sfeer ervaren, maar dit wordt niet altijd als positief ervaren. De mediatheek is te serieus. De nieuwe locatie van de mediatheek wordt wel als positief ervaren. In de nieuwe mediatheek hopen de leerlingen dat de huidige faciliteiten worden uitgebreid en dat het al bestaande aanbod behouden blijft.

De muzieklokalen worden als donker en koud beleefd. De kapel wordt als een bijzonder lokaal ervaren, omdat het een kapel is. Verder zijn de lokalen normale lokalen met muziekinstrumenten. De lokalen zouden frisser en warmer mogen in de kunstvleugel. De oefenruimtes die bij muziek horen zijn voldoende, maar mogen groter zijn.

De tekenlokalen worden als rommelig ervaren, maar dit is niet negatief. De aankleding van de lokalen met tekeningen van de leerlingen worden als een toegevoegde waarde voor het lokaal gezien. Het meubilair in de lokalen mag vernieuwd worden. Wel willen de leerlingen in groepjes blijven zitten.

Voor de verbouwing van de school kunnen enkele aanbevelingen gedaan worden. Allereerst wordt er een aanbeveling voor de mediatheek gegeven. Gewenst is om een ruimte te creëren waar “gezellig” samengewerkt kan worden en tegelijkertijd de rust behouden blijft. Dit kan bereikt worden door duidelijke plekken in de ruimte aan te geven, bijvoorbeeld door grondmarkeringen, waar samengewerkt kan worden. Op deze manier kan er samengewerkt worden en blijft de mogelijke overlast beperkt. Daarnaast mogen er meer faciliteiten komen, met name een uitbreiding van de bibliotheek is gewenst.

De muzieklokalen moeten in de nieuwe situatie een frissere uitstraling krijgen en de variëteit aan instrumenten mag vergroot worden. Als laatste is het gewenst om de oefenruimtes niet aan de lokalen te laten grenzen in verband met mogelijke overlast. Mochten deze toch aan elkaar grenzen, dan is een goede isolatie noodzakelijk. De tekenlokalen mogen opgeruimder, alleen een rommelige sfeer is wel gewenst. Dit bevordert namelijk de creativiteit. De gezellige sfeer moet behouden worden. Dit kan bereikt worden door tekeningen aan de muur te hangen. Als laatste is het variëren

van teken tafels gewenst. Voor muziek en tekenen geldt dat de soort lessen invloed heeft op de sfeer in het lokaal. Om een goede sfeer te verkrijgen is het nuttig om naar het lesprogramma van beide vakken te kijken.

5.2. Reflectie

In deze paragraaf wordt besproken in welke mate het onderzoek de doelstelling bereikt heeft. Hierbij wordt rekening gehouden met de betrouwbaarheid en de validiteit van het onderzoek. Hierbij wordt voornamelijk gereflecteerd op de zaken waar de onderzoeker tegenaan gelopen is tijdens dit onderzoek. Als laatste worden er in deze paragraaf ook aanbeveling gedaan voor een vervolgonderzoek.

Het doel van dit onderzoek luidt als volgt:

Het doel van het onderzoek is inzicht geven in het huidige gebruik en beleving van de ruimtes binnen een middelbare school.

Het veldwerk, wat besproken is in hoofdstuk 4, leverde veel informatie op over het gebruik en de beleving van de leerlingen van het Mencia de Mendoza. Er is ingespeeld op het feit dat er met leerlingen gewerkt is. Toch heeft de gekozen werkwijze enkele beperkingen opgeleverd. Hierdoor zijn bepaalde aspecten minder goed onderzocht dan gehoopt.

Het onderzoek doen met leerlingen was ingewikkeld. Allereerst was er vanuit de onderzoeker alleen ervaring op gebied van onderzoek doen met volwassenen. Het interviewen van leerlingen was ondanks de goede voorbereiding in de vorm van literatuuronderzoek en praktijkvoorbeelden lastig. Vooral bij de onderbouwleerlingen was het moeilijk. Leerlingen geven minder diepgaande antwoorden dan volwassenen. Ook denken zij anders na over dingen in de ruimte dan volwassenen. Dit maakte het lastig om goed te begrijpen wat de leerlingen bedoelden. Het was moeilijk om de leerlingen niet woorden in de mond te leggen en er toch achter te komen wat ze precies bedoelden. In dit onderzoek waren semi-gestructureerde vragen gesteld. Deze bleken vooral bij de onderbouwleerlingen soms nog te vrij en daardoor voor de leerlingen moeilijk te beantwoorden. In een vervolgonderzoek zou het eventueel helpen om specifiekere vragen te stellen. Ook zou het wellicht helpen om naast interviews en mental maps nog een andere onderzoekstechniek te gebruiken om de beleving van een ruimte te meten.

Er zijn acht leerlingen geïnterviewd. Op zich is het aantal leerlingen in orde, al zouden meer leerlingen meer kennis opleveren. Wel is de verdeling van de geïnterviewde leerlingen niet representatief. Er zijn zeven meisjes en één jongen geïnterviewd. Ook de verdeling van opleidingsniveau is ongelijk verdeeld. Er zijn zeven VWO leerlingen geïnterviewd en één HAVO/VWO leerling. Tijdens het onderzoek is er aan de docenten gevraagd of zij leerlingen uit de les konden missen. Meestal mochten er meisjes mee. Ook waren dit toevallig leerlingen van het VWO. Na de acht interviews was er weinig tijd over om nog op zoek te gaan naar jongens. Ook lukte het niet om nog leerlingen van de HAVO te interviewen. Voor een vervolgonderzoek is het belangrijk dat de verdeling jongens/meisjes en de verdeling HAVO/VWO beter gewaarborgd worden.

Naast de gebreken bij interviews was er ook een gebrek aan een concreet plan voor de kunstvleugel. Hierdoor ontbreekt de conceived space van de kunstvleugel. Voor een vervolgonderzoek kan het interessant zijn om naar andere mogelijkheden te zoeken om de conceived space te achterhalen. Door gebrek aan tijd was daar in dit onderzoek geen mogelijkheid meer voor.

Daarnaast maakt dit onderzoek maar gebruik van slechts één casus, namelijk het Mencia de Mendoza Lyceum. Doordat het Mencia de Mendoza Lyceum de laatste school was die zou gaan verbouwen, was het niet mogelijk om meerdere casussen te onderzoeken. Voor een vervolgstudie zou het interessant zijn om meerdere casussen te onderzoeken. De casussen kunnen dan vergeleken worden met elkaar. Ook kan de ene school dan wellicht iets van de andere school leren. Als bijvoorbeeld bepaalde zaken beter gaan op de ene school dan op de andere school.

Als laatste was het Mencia de Mendoza Lyceum de middelbare school waarop de onderzoeker zelf onderwijs gevolgd heeft. Het feit dat de onderzoeker bekend was met de school had voordelen.

De onderzoeker kent de school goed wat handig was met de interviews. Dit was echter ook een nadeel. De onderzoeker heeft moeten uitkijken niet te veel eigen interpretatie toe te kennen aan de antwoorden van de geïnterviewden. Dit is gelukt door goed door te vragen, hierdoor werd duidelijker wat de leerlingen precies bedoelden. Ook was hierdoor minder ruimte voor eigen interpretatie van de onderzoeker.

6. Bronnen

1. Bas, J. van (2008). *Visies en instrumenten. Jong gedaan, oud geleerd*. JSW. Jaargang 93.
2. Beckers, R. (2012). *Het nieuwe leren faciliteren*. HAN Business Publications. Nr.8. pp. 87-103
3. Both, K. (2010). *Ruimte als kwaliteit*. Mensenkinderen. 122, mei, pp.2-4.
4. Buijs, A.E. & Kralingen, R.B.A.S. van. (2003). *Het meten van beleving, inventarisatie van bestaande indicatoren en meetmethoden*. Wageningen: Alterra.
5. Building Breda (2016). Opgevraagd van: <http://www.buildingbreda.nl/Pages/home.aspx>
6. Butler, C. (2009). *Critical legal studies and the politics of space*. Griffith University Australia.
7. Carlebur, O.F.D. (2015). *Adaptief onderwijsvastgoed. Beoordelingsmethode voor schoolgebouwen in het primair- en voortgezet onderwijs*. TU Delft Master of Real Estate & Housing.
8. Cele, S. (2006). *Communicating Place. Methods for Understanding Children's Experience of Place*. Departement of Human Geography. Stockholm University
9. Certeau, M. de (1984) *The Practice of Everyday Life*. University of California Press, Berkeley.
10. Childress, H. (2004). *Teenagers, territory and the appropriation of space*. Duke University. SAGE publications. London. Thousand Oaks and New Delhi. Vol. 11(2): pp. 195-205.
11. Creswell, T. (2014). *Place: an introduction*. Wiley Blackwell.
12. Creswell, J. W. (2012). *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches*. Thousand Oaks: Sage.
13. Cross, J.E. (2001). *What is Sense of Place*. Department of Sociology. Colorado State University.
14. Dam, W. van, & Timmermans, R. & Wit, C. de (2010). *Bouwen met visie. De fysieke leeromgeving als stimuleren factor voor leren*. KPC Groep.
15. Dinter, F. van (1999). *Inspraak en participatie op school. Naar een leerlingbetrokken school*. Brussel en Antwerpen, Koning Boudewijnstichting en Standaard Uitgeverij.
16. Dorsselaer, S. van., Zeijl, E., Eeckhout, S. van den., Bogt, T. ter. & Vollebergh, W. (2007). *HBSC 2005 Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*. Trimbos instituut. Netherlands Institute of Mental Health and Addiction. SCP. Landenius Communicatie BV.
17. Enckevort, F. van, & Beckers, R. (2012). *De aantrekkingskracht van gebouwen*. Magazine10. Pp. 28-30. HAN.
18. Engels, N., & Aelterman, A. (2002). *Het welbevinden van leerlingen in het secundair onderwijs*. Welwijs. Jg 1, nr. 3, pp 28-33.
19. Flowerdew R. & D. Martin (2005). *Methods in Human Geography, guide for students doing a research project*. Essex: Pearson Education Limited.
20. Fouquet, M. (2005). *Van schoolgebouw naar studiehuis. Onderzoek naar de ruimtelijke vertaling van een nieuw pedagogisch-didactisch idee*. Universiteit Gent. Faculteit Toegepaste Wetenschappen. Vakgroep Architectuur & Stedenbouw.
21. Freeman, C., & Aitken-Rose, E. (2005). *Future shapers: children, young people, and planning in New Zealand local government*. Environment and Planning C: Government and Policy, 23(2), 227-246.
22. Freeman, C., & Tranter, P. J. (2011). *Children and their urban environment: Changing worlds*. Routledge.

23. Gans, H. (1968). *People and plans, essays on urban problems and solutions*. London and New York: Basic books.
24. Geraedts, R. P., & Remoy, H. (2013). *Afwegingsmodel adaptief vermogen*. Delft, Centre for Process Innovation in Building & Construction.
25. Gehl, J., L. Gemzøe, S. Kirknæs & B. Søndergaard (2006). *New city life, Copenhagen: The Danish Architectural*. Press
26. Gijsbers, R. (2013). *Noodzaak van flexibele bouwen*. Cobouw. Wetenschap. TU Delft
27. Gill, T. (2008). *Space-oriented Children's Policy: Creating Child-friendly Communities to Improve Children's Well-being*. Children & Society. Volume 22, pp. 136-142. DOI 10.1111.
28. Gottdiener, M. (1993). *A Marx for Our Time: Henri Lefebvre and the Production of Space*. Sociological Theory, 11(129-134).
29. Groof, S., de. & Elchardus, M. & Stevens, F. (2001). *Leerlingenparticipatie in het secundair onderwijs, tussen theorie en praktijk*. Samenvatting van het eindrapport. Tor 2001/15. Vakgroep Sociologie. Vrije Universiteit Brussel.
30. Groof, S. (2004). *Mobiliteit, ruimtebeleving, wonen en ecologie bij jongeren. Oost west, thuis best?! Jeugdonderzoek belicht*. Onuitgegeven onderzoeksrapport, K.U. Leuven. VUB & UGent
31. Habermas, J. (1981). *Part III: Intermediate Reflections: Social Action, Purposive Activity, and Communication*. In J. Habermas, *The Theory of Communicative Action* (pp. 273-337). Boston: Beacon Press
32. Halseth, G. & J. Doddridge (2000). *Children's cognitive mapping: a potential tool for neighbourhood planning*. Planning and Design, 27 (1). Pp. 565-582.
33. Harden, J., Scott, S., Backett-Milburn, K. & Jackson, S. (2000), *Can't Talk, Won't Talk? Methodological Issues in Researching Children*, Sociological Research Online, 5 (2)
34. Hart, R. (1979). *Children's experience of place*. Irvington.
35. Healey, P. (2007). *Urban complexity and spatial strategies: towards a relational planning for our times*. New York: Routledge.
36. Hertzberger, H. (2008). *Ruimte en leren*. Uitgeverij 010, Rotterdam
37. Inglis, D., & Thorpe, C. (2012) *An invitation to social theory*. Polity Press Cambridge.
38. Ivkovic, I. (2013). *Habermas: filosoof van de hoop en de rede*. Filosofie. FM. Nr12./2013
39. Jorgensen, B.S. & Stedman, R.C. (2001). *Sense of place as an attitude: lakeshore owners attitudes towards their properties*. Journal of Environmental Psychology. Vol. 21(3). Pp. 233-248.
40. Knox, P.L. & Marston, S.A. (2014). *Human Geography Places and Regions in Global Context*. Harlow: Pearson.
41. Kwartiermakers, de. (2008). *Strategisch huisvestingsplan 2008-2018*. De Maasstad, Rotterdam.
42. Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Blackwell, Basil. Vertaald in het Engels uit La production de l'espace 1991.
43. Lengkeek, A. (2002). *De verbeelding van de ruimte. Lefebvre als gids bij de productie van postmoderne ruimte*. AGORA 18(4), pp. 7-11.
44. McIntyre, D., Pedder, D., & Rudduck, J. (2005). *Pupil voice: comfortable and uncomfortable learnings for teachers*. Research Papers in Education, 20 (2) 149-168.
45. Meire, J. & Vleugels, I. (2004). *Onderzoek betreffende de vervoersautonomie van kinderen. Fase 1: Literatuurstudie, over de kwalitatieve methodologie van onderzoek bij kinderen en*

- over het onderzoek naar de mobiliteit van kinderen. Onuitgegeven rapport uitgevoerd door Onderzoekscentrum Kind & Samenleving en Langzaam Verkeer.
46. Meire, J. (2011). *Vrije tijd tussen de school(m)uren: kinderen over hun niet-schoolse tijd in vijf brede scholen*. Kind & Samenleving. Brussel.
 47. Merrifield, A. (1993). *Place and Space: A Lefebvrian Reconciliation*. Transactions of the Institute of British Geographers, 18(4), 516-531.
 48. Munnik, L. (2009). *Lijnenschets begane grond. School Mencia de Mendoza*. Dyade.
 49. Plochg, T. & Van Zwieten, M. C. B. (2007). Handboek gezondheidszorgonderzoek. Hoofdstuk 6 *Kwalitatief onderzoek*. Pp. 77-93
 50. Postma, E. (2009). *Het kerkgebouw als utopische ruimte 'Katrina', een kerk op theaterfestival Tweetakt*. Jaarboek voor liturgieonderzoek 25. Pp. 157-183.
 51. Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. London, England: Pion.
 52. Rijksbouwmeester (2009). *Gezond en goed, scholenbouw in topconditie*. Den Haag: Atelier Rijksbouwmeester.
 53. Soja, E.W. (1996). *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places*. Oxford, UK and Cambridge, MA: Blackwell.
 54. Sol, Y., & Stokking, K. (2008). *Leerlingenparticipatie in het VO. Vormen, processen, effecten*. Utrecht: IVLOS en Afdeling Onderwijskonden, Universiteit Utrecht.
 55. Smit, F., Vrieze, G., & Kuijk, J. van. (2005). *Leerlingenparticipatie in het Voortgezet Onderwijs: Onderzoek naar Ervaringen met Nieuwe Vormen van Leren*. Nijmegen: ITS/KUN.
 56. Steijns, Y., & A. Koutamanis (2005.) *Onderwijsvisie & schoolgebouw*. Uitgeverij SUN, Amsterdam.
 57. Thompson, B. (2016). *Sense of place among Hunter-Gatherers*. SAGA. Vol. 50(4). Pp.283-324.
 58. Tuan, Y. (1974). *Topophilia: A Study of Environmental Perception, Attitudes, and Values*. New York: Columbia University Press.
 59. Verschuren, P., & Doorewaard, H. (2007). *Het ontwerpen van een onderzoek*. Den Haag: Lemma.
 60. Visiedocument huisvesting (2011). *Over grenzen heen. Het Mencia de Mendoza Lyceum bereidt zich voor op de internationale samenleving*. Mencia de Mendoza Lyceum.
 61. Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs. (2005). *Leerlingenparticipatie – visie en suggesties voor een schooleigen invulling*. Dienst Leerlingen en Schoolorganisatie. Brussel.
 62. Ward, C. (1978). *The child in the city*. Society, 15(4), 84-91
 63. Werkgroep Nieuwe Mediatheek (2016). *Maak KENNIS met de nieuwe mediatheek*. Mencia de Mendoza Lyceum. Beleidsplan en programma van eisen 2016-2018.
 64. Yin, R. K. (2003). *Case study research Design and methods*. Sage: Thousand Oaks. 2009 (4).

7. Bijlages

7.1. Interviewguide leerlingen

Naam:

Leeftijd:

Leerjaar:

Inleiding

Ik ben Anne van der Horst en ik studeer sociale geografie planologie en milieu. Voor mijn bachelor thesis doe ik onderzoek op het Mencia de Mendoza Lyceum. Het onderzoek gaat over het gebruik en de beleving van de ruimte. Er is gekozen om twee specifieke ruimtes binnen het Mencia te bekijken namelijk de Mediatheek en de Kunstvleugel. Er wordt gekeken naar de huidige situatie en met de uitkomsten wordt geprobeerd de nieuwe situatie na de verbouwing te verbeteren. Tijdens dit interview zullen er vragen gesteld worden over het gebruik en beleving van de Mediatheek en de kunstvakken.

Verbouwing

1. Ben je op de hoogte van de verbouwing die aankomend jaar plaats gaat vinden in het Mencia?

Zo nee:

Rond de zomer gaat het Mencia de Mendoza Lyceum verbouwen. Hierbij gaan er enkele ruimtes binnen de school veranderen van locatie en uitstraling.

Mediatheek

1. Weet je wat er gaat veranderen met de Mediatheek?

Zo nee:

De mediatheek bevindt zich nu op B1 en gaat naar de gehele A2.

Uiterlijk Fysieke ruimte

Kan je de mediatheek beschrijven?

Wordt verder duidelijk mbv rond wandeling door mediatheek.

Gebruik Mediatheek

2. Gebruik je de mediatheek wel eens?

Zo ja:

- Hoe vaak ongeveer?
- Waarvoor gebruik je de mediatheek?
 - Boeken / dvd lenen
zijn er de "juiste" boeken en dvd?
Gebruik je deze voor school of voor jezelf als ontspanning?
 - Leren
Leer je alleen in de mediatheek?

Werk je samen in groepjes in de mediatheek?

- Printen
- Etc.
- Wanneer gebruik je deze?

Zo nee:

- Waarom maak je geen gebruik van de mediatheek?
- Studeer je ergens anders binnen de school? → waar en waarom?

3. Neem je je eigen laptop / tablet / ed. wel eens mee naar de mediatheek om op te werken?

Zo ja?

- Waarvoor
- Is de mediatheek voldoende faciliterend voor “own device”

Zo nee?

- Waarom niet?

4. Studeer je ook op andere plekken binnen de school?

Zo ja?

- Waar?
- Waarom die plek?

Beleving van de mediatheek?

5. Wat vind je van de locatie van de mediatheek?

Qua locatie in de school?

Wat vind je van de mediatheek?

- Uitstraling?
- Sfeer → drukte?
- Welke verbeterpunten zijn er?
- Wat vind je goed aan de mediatheek?

Doorvragen!

Het eerste deel van het interview is geweest. We hebben gesproken over het gebruik en de beleving van de Mediatheek.

Ik zou het nu graag met je willen hebben over de kunstvleugel die na de verbouwing zal ontstaan.

Kunstvleugel

1. Weet je iets over de verandering van de Kunstvleugel?

Zo nee:

De kunstvleugel wordt een speciaal deel binnen de school waar de vakken techniek, muziek en tekenen samen zitten. Deze Kunstvleugel zal gerealiseerd worden onder het huidige C-gebouw waar nu de fietsenstalling is. Laten we het voor het gemak C0 noemen.

Muziek

Voor bovenbouw: heb je muziek in je profiel?

Uiterlijk Fysieke ruimte muzieklokalen

2. In welke lokalen heb je muziek gehad?

- Kelder
- Kapel

Kan je deze ruimte(s) beschrijven?
Verduidelijken dmv rondwandeling.

Gebruik muzieklokalen

3. Waarvoor worden de muzieklokalen gebruikt?

- Les
- Wat wordt er concreet gedaan?

4. Gebruik je de oefenruimtes?

Zo ja:

- Hoe vaak ongeveer?
- Waarvoor?
- Wanneer?
- Repetitie met grote groepen?

Zo nee:

- Waarom niet?
- Oefen je ergens anders binnen/buiten de school?
- Zo ja waar?

Beleving van de muzieklokalen?

5. Wat vind je van de locatie van de muzieklokalen?

Qua locatie in de school?

6. Wat vind je van de muzieklokalen?

- Uitstraling?
- Welk lokaal heeft je voorkeur?
- Welke verbeterpunten zijn er?
- Wat vind je goed aan de muzieklokalen?

Doorvragen!

Tekenen

Voor bovenbouw: Heb je tekenen in je profiel?

Uiterlijk Fysieke ruimte tekenlokalen

7. In welke lokalen heb je tekenen gehad?

- Lokaal buiten (E-vleugel)
- A.0.?
- B.2.?

Kan je deze ruimte(s) beschrijven?
Verduidelijken dmv rondwandeling

Gebruik tekenlokalen

8. Waarvoor worden de tekenlokalen gebruikt?

- Les
Wat wordt er concreet gedaan?

9. Gebruik je de tekenlokalen ook buiten de les om?

Zo ja:

- Hoe vaak ongeveer?
- Waarvoor?
- Wanneer?

Zo nee:

- Waarom niet?

Beleving van de tekenlokalen?

10. Wat vind je van de locatie van de tekenlokalen?

Qua locatie in de school?

11. Wat vind je van de tekenlokalen?

- Uitstraling?
- Welk lokaal heeft je voorkeur, waarom?
- Welke verbeterpunten zijn er?
- Wat vind je goed aan de tekenlokalen?

Doorvragen!

Dankjewel voor het interview. In april hoop ik het onderzoek afgerond te hebben en mocht je interesse hebben kun je het onderzoek dan inzien.

7.2 Observatieschema

- Hoe ziet de mediatheek eruit
- Waarvoor wordt de mediatheek gebruikt?
- Welke activiteiten spelen zich af in de mediatheek?
- Waar vinden de activiteiten specifiek plaats?
- Is het druk?
- Is er voldoende ruimte?

7.3 Observatieprotocol mediatheek 20 januari 2017

9u45 (observatiepunt: aan de balie van de mediatheek)

Nadat ik de medewerkster van de mediatheek verteld heb dat ik een paar uurtjes kom observeren kijkt ze de mediatheek rond en ontvalt het haar dat het nu “irritant druk” is.

Per computer staat één stoel. Twee meisjes gaan samen achter een computer zitten waarbij een meisje de stoel bij een andere computer weg pakt. Niet veel later krijgt een ander meisje de computer zonder stoel toegewezen. De stoel wordt uiteindelijk terug gegeven en het meisje wat nu geen stoel meer heeft haalt er eentje weg bij een tafel. Ongeveer 10 minuutjes later zijn alle stoelen bij de tafeltjes in de buurt weg en zijn deze verplaatst naar de computers.

Aan de balie is het druk bij het uitleen en terugbreng punt. Twee meisjes komen voor normale rekenmachines. Echter is er nog maar een rekenmachine beschikbaar. De medewerkster van de mediatheek denkt mee met de meisjes om te zorgen dat ze toch beiden een rekenmachine kunnen hebben. Al snel blijkt dat ze de rekenmachine niet alle twee tegelijkertijd nodig hebben en dat ze het apparaat om de beurt kunnen gebruiken.

Een van de meisjes blijkt ook nog een boete open te hebben staan en komt die af betalen. Met openstaande boetes is het namelijk niet mogelijk nieuwe dingen (zoals een rekenmachine) te kunnen lenen.

10u05 (observatiepunt: aan de balie van de mediatheek)

De mediatheek loopt rustig aan leger. Dit zal te maken hebben met de wisselingen van de lessen. Om 10u10 begint namelijk het derde lesuur.

Ook wordt er voor de derde keer aan de balie gevraagd om een normaal rekenmachine.

Medewerker achter de balie kijkt me aan en vindt het nu een “chaos”.

Aan de balie worden twee rekenmachines ingeleverd door jongens. Twee meisjes komen boeken inleveren. Een van de meisjes had toevallig een boek extra in haar kluisje liggen en wist niet van wie die was. Verder was ze ook nog een boek kwijt dacht ze. De medewerkers van de mediatheek zuchten diep.

Leerlingen van de Internationale school komen vragen of ze boeken mogen lenen. Tijdens het zoeken lopen ze regelmatig naar de balie of er een bepaald boek aanwezig is.

10u40 (observatiepunt: zittend aan de grote tafel met rug naar de balie toe)

Werken verschillende groepjes leerlingen in de samenwerkingsruimte aan de computers. Bedoeld is dat ze met maximaal 2 leerlingen per computer zitten. Ergens zitten 3 leerlingen bij de computer waarbij een jongen erg druk is met een spelletje op zijn telefoon.

Bij meerdere computers zitten 3 leerlingen samen te werken.

Aan verschillende tafels zijn leerlingen aan het leren. Een leerling zondert zich met oortjes af en richt zich zijn werk, een ander is druk bezig op zijn telefoon (foto 1)

Aan de grote tafel zit een groep van 5 jongens onder het maken van de economie vragen te kletsen.

In de lounge stoelen is iemand aan het schrijven in een schriftje. Typisch dat hiervoor geen tafel gebruikt wordt.

Twee meisjes gaan bij een meisje staan die achter de computer zit. Er wordt op de tafel erachter gezeten/ gehangen. Met telefoon in de hand wordt gezellig gekletst.

10 min later lopen de twee meisjes weg en roepen halverwege de mediatheek nog iets tegen het meisje achter de computer.

Groepje jongens zit achter de computer. Een jongen ervan heeft zijn jas aan en staat naast bij de computer. Een van zijn voeten staat op de stoel.

Regelmatig lopen leerlingen op en neer naar buiten waar de printer staat om iets te printen.

In de mediatheek bevindt zich ook de deur naar de kamer van de systeembeheerder. Deze loopt regelmatig op en neer door de mediatheek met een grote sleutelbos die rinkelt.

10u55 (observatiepunt: zittend aan de grote tafel met rug naar de balie toe)

Verschillende groepjes leerlingen verlaten de mediatheek. Waarschijnlijk omdat om 11u de kleine pauze begint.

11u00 (observatiepunt: zittend aan de grote tafel met rug naar de balie toe en lopend door de mediatheek)

Enkele leerlingen verlaten de mediatheek maar het grootste deel blijft bij het gaan van de bel rustig zitten.

Kort na de bel stroomt de mediatheek vol met leerlingen. Een jongen zegt “laten we lopen naar de chille stoelies” en loopt vervolgens naar de loungestoelen. Ze ploffen er neer en gaan gezellig zitten kletsen. De schoolboeken liggen dicht op het tafeltje voor hun.

Er staan leerlingen bij de balie om computers te regelen. (ik zit net te ver van dat gedeelte van de balie om te kunnen verstaan wat ze precies zeggen).

Het rumoer is sinds het begin van de pauze harder geworden. Er wordt harder met elkaar gesproken.

In de stilleruimte zitten veel leerlingen te werken. Het is er aardig vol maar er is nog voldoende plek voor meer leerlingen.

Aan de uitleen-terugbreng balie van boeken is het erg druk.

Stoel wordt bij tafeltjes weggehaald om gezellig met zn 3en te kunnen leren.

Het volume in de mediatheek wordt luider. Er wordt aan de grote tafel met tijdschriften en kranten wel over schoolwerk gepraat maar het volume is luider dan dat er voor de pauze met elkaar gesproken werd.

Op de meeste tafels liggen schoolboeken open en lijkt het erop dat er daadwerkelijk ook iets aan school gedaan wordt. In de hoek (bij de internationalisering) zitten twee leerlingen die met hun telefoon bezig zijn en met elkaar bespreken wat ze op hun telefoon zien.

Achteraan staat een groepje van 4 leerlingen om een tafel heen waar twee meisjes bezig zijn met hun huiswerk.

Er zijn gedurende de pauze nog ca 4 à 5 computers in de samenwerkingsruimte vrij. Ook in de stilleruimte is 1 à 2 computers vrij. Verder zijn er nog enkele tafels vrij waaraan leerlingen kunnen werken. Wel zijn de stoelen bij verschillende tafels weggehaald waardoor het niet meer mogelijk is om aan die tafels te werken.

Aan het eind van de pauze lopen enkele leerlingen weer weg uit de Mediatheek. Ook sprinten twee meisjes nog snel naar binnen naar een computer.

Aan het eind van de pauze begint Claudia (medewerker van de mediatheek) alvast wat stoelen (die van de tafels naar de computers zijn verplaatst) terug te zetten. De leerlingen zijn gewoon opgestaan zonder hun stoelen terug te zetten.

11u20 (observatiepunt: zittend aan de grote tafel met rug naar de balie toe)

Zodra de bel gaat staat het merendeel van de leerlingen in de mediatheek op en gaan. Een leerling met een eigen laptop (het eerst own device wat ik zie) heeft zijn laptop net 3 minuten neer gezet en verlaat de mediatheek ook. Benieuwd wat hij in de afgelopen 3 minuten gedaan heeft.

Buiten voor de mediatheek is het een chaos. Leerlingen stoppen al hun spullen in hun tassen (tassen mogen op last van de brandweer niet naar binnen).

In een minuut is de rust in de mediatheek geheel terug gekeerd.

11u25 (observatiepunt: zittend aan de grote tafel met rug naar de balie toe)

Rustig aan de lopen er wat leerlingen de mediatheek binnen. Het is erg rustig. De medewerkers van de mediatheek praten op gedempte stem wat met elkaar. De leerlingen die nu samenwerken fluisteren.

11u30 (observatiepunt: zittend aan de grote tafel met rug naar de balie toe)

Het voelt als een stilte na de storm (foto 10). De mediatheek is rustig en ook de samenwerkingsruimte komt over als een stilleruimte.

Alleen de deur van de mediatheek naar de gang staat open. Hierdoor komt het geluid van de gang de mediatheek binnen. Een meisje kijkt boos / geïrriteerd naar de gang.

Twee jonge jongens komen binnen en praten op normale toon. Hierdoor komt het eerste rumoer de mediatheek weer in. Twee meisjes komen de mediatheek binnen en praten ook hardop. Ze overleggen hardop achter de computer over wat ze gaan doen.

Foto's 20 januari 2017 (eigen materiaal)



Foto 1: Tafeltjes achteraan in het midden(10u40)



Foto 2: Mediatheek bij binnenkomst (11u10)



Foto 3: Boekenkasten en uitleen en inleverbalie (11u10)



Foto 4: Boekenkasten (11u10)



Foto 5: Balie (11u10)



Foto 6: Voorbij de balie. Linksachter de stilleruimte en links losse tafeltjes om aan te werken (11u10)



Foto 7: Grote lees tafel (links) en bij het raam de lounge zitjes waar jongeren hangen (11u10)



Foto 8: Stilteruimte, twee grote tafel en kleine tafels in het midden (11u10)



Foto 9: Stilteruimte (11u10)



Foto 10: Tafeltjes achteraan in het midden (11u30)



Foto 11: Lounge set (1) bij de internationaliseringshoek (11u30)



Foto 12: Lounge set (2) (11u30)

7.4 Observatieprotocol mediatheek 31 januari 2017

11u25 (tafel voor de balie)

Pauze is net afgelopen. Het is rustig in de mediatheek. De medewerkster vertelde me net dat het topdrukte was in de kleine pauze. Op de balie ligt een hele stapel met boeken. De medewerkster van de mediatheek heeft geen tijd gehad om die tijdens de pauze op te ruimen vanwege de drukte.

Één meisje leent net een computer in de samenwerkingsruimte. Twee jongens lenen ook een computer in de samenwerkingsruimte.

Het is relatief rustig. Aan de losse tafels achteraan werken sommige jongens en meisjes alleen aan de tafeltjes. Twee meisjes aan twee aparte tafels hebben een soort gebarencode en seinen naar elkaar. De meeste leerlingen hebben oortjes in en zitten op hun ipod of telefoon.

Twee jongens zitten met hun boeken zitten in de rode lounge set. De boeken liggen dichtgeslagen op hun schoot en ze zijn druk met hun telefoon.

Een meisje vraagt aan de balie naar papier met lijntjes.

Aan de computers in de samenwerkingsruimte wordt rustig door leerlingen apart gewerkt. Twee jongens beginnen een gezellig gesprek, de toon waarop ze praten blijft wel rustig. Twee jongens lopen binnen met losse papiertjes in hun handen. Ze gaan uit elkaar zitten. Het lijkt erop alsof ze een toets moeten inhalen. Twee leerlingen wachten geduldig tot ze een computer krijgen in de samenwerkingsruimte. Omdat er maar één stoel per computer staat wordt er van elders een stoel vandaan gehaald.

Een meisje wil iets printen maar het bestand is in photoshop waardoor ze het niet op de computers kan openen en het bestand is te groot voor haar telefoon. De medewerkers kunnen haar niet verder helpen. Vervolgens bespreken ze achter de balie dat ze nog geen mailadres hebben waar de leerlingen heen kunnen mailen.

11u30 (tafel voor de balie)

Het is een stort vloed van leerlingen die computers komen lenen en hun pasje komen terugbrengen.

De meeste computers in de samenwerkingsruimte zijn bezet. Zijn er nog 3 à 4 vrij.

Een jongen betaalt een boete voor een boek. Twee meisjes komen boeken lenen.

Het geluidsvolume in de mediatheek valt nog mee. Je hoort wat computergeluiden en wat rumoer maar niet echt hinderlijk. Iemand telefoon gaat af, er komt een soort rapmuziek uit de hoek.

Een jongen leent een boek wat dusdanig oud is. Hij mag hem lenen maar er wordt een nieuw exemplaar van het boek besteld. De mediatheekmedewerkers bestellen nieuwe boeken. Veel boeken zijn versleten en/of zien er vies uit. Er wordt in de computer gekeken hoeveel van die boeken er al

zijn en of ze veel uitgeleend worden. Populaire boeken of belangrijke boeken worden meteen bijbesteld andere boeken worden misschien niet direct vervangen.

Er staat een rij bij het uitlenen en inleveren van boeken (4 leerlingen). In de tussentijd wil een meisje ook nog een computer.

Buiten bij de printer is het druk. Continu staan er leerlingen bij de printer te hangen.

11u40 (tafel voor de balie)

Het is vrij rustig in de Mediatheek (foto 1).

Groep met meisjes komen binnenlopen en ploffen neer in de andere vrije lounge set

Een jongen komt melden dat de printer het niet doet, de medewerkster loopt mee naar buiten.

Een groep van ca. 6 leerlingen komt luid binnen. Ze gaan hardop pratend bij de balie staan en vragen om een rekenmachines aan de andere medewerkster. De medewerkster benadrukt dat ze vandaag terug gebracht moeten worden. Het gepraat wordt harder de medewerkster vraagt of de jongens rustig aan willen doen. Een geïrriteerd lawaai komt de uit de groep leerlingen.

Het computeraccount van een van de leerlingen werkt niet. Hij probeert het nogmaals op een andere computer maar dat werkt ook niet. Hij wordt verzocht om ergens anders (heb niet verstaan waar) het te controleren

Medewerkers van de mediatheek bespreken hun werkdruk. Een van de twee is bezig met de administratie en is daar veel tijd mee kwijt. Het moet wel af.

Een meisje komt vragen om specifieke boeken. De medewerkster helpt met het maken van een goede keuze. Bespreekt het niveau van een van de Engelse boeken.

Twee meisjes en een jongen kijken in de kast met tijdschriften en kranten. Ze leggen ze neer op de leestafel en bladeren ze snel door. Een van de meisjes kijkt opnieuw in de kast opzoek naar iets. Het andere meisje loopt met een krant naar de balie. Er is geen mediatheekmedewerker achter de balie het meisje met de krant loopt wat rond met haar telefoon in haar handen. Vervolgens praat ze wat met de andere twee leerlingen die ook met de kranten bezig zijn.

De medewerkster komt terug bij de balie en excuseert zich dat ze er even niet was, ze was een leerling bij de boeken aan het helpen. De leerlingen moesten voor het vak Nederlands een artikel hebben over emoticons in de weekend uitgave. De mediatheekmedewerkster zegt dat de weekenduitgave apart achter de balie ligt en geeft het tijdschrift aan de leerlingen.

De drie leerlingen bespreken de inhoud van de weekenduitgave hardop voor de tijdschriftenkast en lopen vervolgens de mediatheek uit.

Een groep van ca 10 leerlingen loopt de mediatheek binnen met ieder een blaadje in de handen. Ze lopen naar de leesboeken toe waar ze opzoek gaan naar een boek. Er staat wederom een rij bij de uitlenen en inleverbalie. Enkele leerlingen hebben nog een boete openstaan die ze betalen.

Aan de losse tafeltjes en computers wordt rustig gewerkt.

Een meisje mag een boek niet lenen. Ze moet nog een boek inleveren waar nog een boete voor openstaat. Het meisje is allang vergeten dat ze nog een boek moet inleveren. Per dag dat een boek te laat wordt ingeleverd komt er 10 cent bij de boete legt de medewerkster rustig uit.

Rustig aan begeeft de grote groep vanuit de boekenkasten richting de balie om boeken te lenen. Opvallend is dat veel leerlingen een boetes hebben openstaan.

Na een klein wandelingetje door de mediatheek (om alle blinde hoeken even te zien) is opvallend dat er maar één leerling in de stilte ruimte zit. Ze werkt aan Frans. Ook zitten er een groepje leerlingen rond een computer te hangen.

De jongens uit de lounge set verlaten de mediatheek.

11u55 (tafel voor de balie)

Bij de uitleen en inleverbalie blijft het druk. Het is een continue rij die zich steeds blijft aanvullen. De medewerkster helpt nog snel een leerling met het terug geven van een computer voordat ze gaat lunchen. Daardoor blijft de medewerkster die de administratie doet alleen achter. De leerlingen aan de uitleen en inleverbalie moeten gewoon even wachten (wat maar enkele secondes is)

Een jongen en een meisje werken samen achter de computer. De lage jongens stem is goed hoorbaar.

Wederom lopen er leerlingen naar de boekenkasten.

Nieuwe groep jongens is in de lounge set gaan zitten en heeft het erg gezellig. Groepje meisjes uit de andere lounge set komt kleine papiertjes halen bij de balie. Alle meisjes pakken een papiertje per persoon en lopen dan weer terug.

Groepje jongens kwam binnen lopen om iets te doen. Ze maakten fluitend geluid. De medewerkster vraagt of ze dat buiten willen gaan doen. Haar toon is streng. De medewerkster loopt op en neer van haar eigen computer (waar achter ze aan het werk is) naar de leerlingen die boeken komen inleveren. Een meisje wil een boek verlengen maar heeft een boete openstaan en geen geld bij zich. De medewerkster stelt voor het boek apart te leggen zodat het meisje het morgen kan ophalen als ze haar boete betaald. De overige teruggebrachte boeken worden in een schap gelegd en worden (denk ik) later terug in de boekenkast gezet.

12u05 (tafel voor de balie)

Naast een telefoon met oortjes heeft geen enkele leerling "own device" bij zich. Vraag me af hoeveel leerlingen gebruik maken van bijvoorbeeld hun eigen laptop.

Een meisje wil niet wachten bij de uitleen en inleverbalie en loopt naar de medewerkster achter de computer. Ze stelt haar vraag over de beschikbaarheid van een boek. Deze blijkt er niet te zijn.

Bij de uitlenen en inleverbalie heeft zich een rij gevormd die veel geluid is gaan maken. Wordt hardop over het verhaal in het boek gesproken. Pas als de medewerkster naar de andere kant van de balie loopt wordt het rustig.

Enkele leerlingen verlaten de mediatheek waardoor het aan de computers en losse tafels rustig wordt. Over enkele minuten gaat de bel die aangeeft dat het vijfde lesuur gaat beginnen.

Opvallend aan de leerlingen is dat ze voornamelijk een Nederlandse afkomst hebben. Er zijn maar enkele leerlingen met een buitenlandse achtergrond.

12u10 (tafel voor de balie).

De bel gaat. Enkele leerlingen verlaten de mediatheek. Het gestommel uit andere lokalen is goed te horen. Voornamelijk stoelen die worden aangeschoven en luidden stemmen.

Een jongen heeft geen zin om op de baliemedewerkster te wachten en ruilt zelf zijn computerkaart voor zijn pasje terwijl zij druk bezig is bij de uitlenen en inleverbalie.

Stemmen van andere lokalen zijn goed te horen (letterlijk te verstaan).

De mediatheek loopt rustig weer vol. Er staat een rij bij de uitleen van computers. In de rij wordt gekletst door een groepje jongens. Een jongen heeft een tussenuur en bespreekt met een vriend wat hij in deze tijd gaat doen.

Een jongen koopt een snelhechter.

Een meisje gaat rustig met een boek in de lounge set zitten. Ze leest geconcentreerd het boek en het verbaast me dat ze niet op haar telefoon bezig is.

Drie jongens (denk bovenbouw) zijn met z'n drieën aan een tafeltje gaan samenwerken. Ze praten duidelijk hoorbaar. Twee zijn geconcentreerd bezig, de derde zit op zijn telefoon en ziet eruit alsof hij geen idee heeft waar het vak overgaat. Ze zijn goed te horen en zijn een licht storende factor in een, voor de rest rustige, mediatheek.

Een meisje vraagt of ze zelf een computer mag pakken. Dat vindt de medewerkster prima.

Twee jongens werken samen aan een computer recht voor de balie. Ze praten op normale toon, niet bizar hard, toch is het goed hoorbaar.

In tegenstelling met het vorige lesuur is het nu echt rumoerig druk in de samenwerkingsruimte. Een leerling (denk van een verdieping boven) tikt tegen de verwarmingsbuis aan. Dit is goed hoorbaar in de mediatheek.

De andere medewerkster is terug van haar pauze.

12u20 (tafel voor de balie)

Een jongen komt twee Engelse boeken lenen. Het is een leerling van de ISB. Blijkbaar is het verlenen van boeken aan een ISB leerlingen minder snel gedaan dan bij een normale leerling van Mencia. Het is niet eenvoudig scannen. Nadat de medewerkster veel op de computer getikt heeft kan de jongen de boeken meenemen. Opvallend is dat de jongen een van de weinige is die de medewerkster bedankt.

Een meisje wil graag een computer in de samenwerkingsruimte.

Een meisje is komen vragen of ze iets kan afdrukken in A3 formaat. De medewerkster vraagt of de leerling al gekeken heeft bij de printsettings. Dit heeft ze niet dus gaat ze nu doen.

Een vrolijke jongen komt samen met een meisje een boek lenen voor de boekleesdag. De jongen en het meisje verlaten de mediatheek.

Bij de printer buiten is het druk. De medewerkster is gaan kijken bij de printer en heeft geholpen. Als de printer het binnenkort weer niet doet moet iemand er eens naar kijken hoor ik haar tegen de andere medewerkster zeggen.

Het meisje dat iets in A3 wil printen krijgt het niet voor elkaar. De medewerkster komt haar helpen met het aanmaken van een account. De medewerkster blijft geduldige bij het meisje staan totdat het haar gelukt is.

12u30 (tafel voor de balie)

Het is rustig aan de balie. Een meisje heeft problemen met de printer die uitstaat. De losse tafels zitten redelijk vol met leerlingen. Er wordt zowel zelfstandig gewerkt als in groepjes. Er komt wat rumoer vandaan.

Enkele leerlingen komen rekenmachines terugbrengen.

Een meisje van een computer voor de balie (ze zit er al zeker een uur) gaat kletsen met een meisje aan de tafel naast me. Ze fluistert zachtjes, maar ze heeft duidelijk geen zin meer in de opdracht waar ze mee bezig is. Niet veel later loopt het meisje wat een tafel naast me zit met haar spullen naar het meisje achter de computer. Het ene meisje probeert te studeren voor een proefwerk (dat heb ik ze horen zeggen) terwijl het andere meisje achter de computer bezig is.

Het meisje wat alleen in de lounge set een boek aan het lezen is, zit nog steeds rustig te lezen. Een jongen die twee stoelen naast zit kijkt een filmpje op zijn telefoon met zijn oortjes in.

De jongens aan de computers voor de balie praten luidkeels over hun project over Michelangelo.

Een lerares Nederlands loopt langs de boekenkasten en haalt verschillende boeken uit de kast die rustig bekeken worden. Vervolgens loopt ze met het boek naar de uitlenen en inleverbalie. Vervolgens loopt de lerares met het geleende boek de mediatheek uit.

12u45 (tafel voor de balie)

Jongen komt een boek inleveren. Hij heeft geen geld bij zich maar hij weet dat er een boete op de boeken staat. Hij levert de boeken in en komt later de boeten betalen, zegt hij.

De Michelangelo jongens achter de computer proberen in hun beste Latijns een tekst hardop te lezen. Ze praten gewoon hardop, door hun lage stemmen zijn goed te horen in de mediatheek.

De drie jongens die aan het samenwerken waren zitten nog steeds te kletsen. De jongen die er net niks van snapte voert uitbundig een gesprek met een van de andere jongens aan de tafel. De derde jongen heeft oortjes ingedaan en zit met over elkaar geslagen armen iets te lezen. Hij zondert zich duidelijk af van de andere twee tafelgenoten.

Er zijn maar 4 computers bezet. De leerlingen zijn achter de computers bij de balie gezet. Achterin de ruimte zijn alle computers vrij.

Nu het vijfde lesuur op zijn eind loopt verlaten enkele leerlingen weer de mediatheek.

12u55 (tafel voor de balie)

Een van de medewerksters gaat naar huis toe. Ze heeft een lang weekend vrij. In de pauze staat er dus maar één medewerker in de mediatheek.

T

wee leerlingen van de ISB komen met hun jassen aan de mediatheek binnen. Ze hebben beiden een laptop bij zich. Het zijn de enige leerlingen met own device. De medewerkster van de mediatheek loopt naar de jongens toe om aan te geven dat ze hun jas buiten moeten ophangen. De jongens excuseren zich en lopen naar buiten om hun jas op te hangen. Paar minuten later komt er een derde ISB leerling met laptop naar binnen. Ze hebben de loungestoelen aan de tafel van internationaliseringshoek gezet en zijn daar gaan werken.

13u00 (tafel voor de balie)

Een groep van vier leerlingen is aan twee computers naast elkaar gezet. Ze maken veel lawaai en praten hardop. Ze proberen elkaar te overstemmen.

Aan de balie is het ook weer druk. Leerlingen komen voor computers en leveren boeken in en komen boeken lenen. Een jongen gaat op de tafel naast me zitten en begint een praatje met een vriend.

De medewerkster helpt eerst alle leerlingen bij de computers waardoor de rij bij de boeken steeds langer wordt.

Binnen 5 minuten zitten alle computers vol. Leerlingen werken zowel alleen als in groepjes. In tegenstelling met voor de pauze zijn de leerlingen die samenwerken veel rumoeriger.

Een leerling wil in de stilte ruimte zitten. Er wordt haar duidelijk verzocht rustig te werken.

Een groepje jongens loopt binnen, een leerling hangt een verhaal op bij de anderen en doet met een luidde stem. Het groepje gaat zitten aan de leestafel. Ze hebben geen boeken of ander studiespullen bij hun en komen duidelijk chillen.

Twee jongens gaan bij een computer zitten en komen stoelen verzamelen.

Aan alle losse tafels komen groepjes leerlingen te zitten. De meeste van hun hebben geen studiespullen bij en komen pauze houden.

Een groep jongens gaat ander de andere kant van de leestafel zitten.

13u10 (tafel voor de balie en wandeling gemaakt)

De ruimte is net de kantine. Veel lawaai en er wordt gechilld door de leerlingen. Het zijn voornamelijk jongens die in groepjes in de mediatheek komen hangen.

De ISB leerlingen zijn serieus met boeken in de weer en eentje zondert zich met een koptelefoon af. Op de andere lounge set zit een groepje jongens. Ze hebben allemaal een telefoon vast en praten amper met elkaar.

Een groepje meisje die boeken in hun handen hebben zoeken een vrije tafel. Die is er echter niet meer. Ze gaan nog een rondje lopen om te kijken of er nog een tafel vrij komt.

Door de verschillende groepjes jongens wordt voornamelijk gehangen met opgeslagen boeken op tafel.

Een nieuw groepjes meisjes komt de mediatheek binnen opzoek naar een plekje.

Stoelen worden overal vandaan gehaald en bij elkaar gezet zodat iedereen bij elkaar kan zitten (foto 2 t/m 4)

Enkele computers zijn bezet, hier wordt wel serieus aan gewerkt. Althans op het scherm staat een project open.

De verschillende groepjes leerlingen maken veel geluid. Echter zitten de meeste leerlingen wel op hun plek en zijn ze bezig met iets

In de stilte ruimte zitten twee leerlingen achter de computers en zitten twee andere leerlingen te lezen. De ene leest een leesboek en de ander leest Franse woordjes.

Een jongen in de lounge set zit met zijn voeten op tafel.

De medewerkster stuurt een paar leerlingen de mediatheek uit omdat ze zich niet gedragen. De andere jongens die deel uitmaken van het groepje van de uitgestuurde jongens verlaten de mediatheek ook.

Er was een tekort aan stoelen.

13u15 (achter de balie)

Vanwege het stoelen tekort heb ik besloten achter de balie te gaan zitten zodat de leerlingen mijn stoelen kunnen gebruiken. Vanachter de balie heb je goed uitzicht over de mediatheek.

Bij de uitleen en inleverbalie blijft het druk en ook blijven leerlingen de computerpasjes terugbrengen en ophalen.

Je zou de ruimte kunnen beschrijven als georganiseerde chaos. Veel leerlingen, veel drukte maar ze zitten allemaal op een stoel (geen groepjes die om tafels heen gaan staan). Ook zijn de meeste leerlingen bezig, sommigen zijn bezig op hun telefoon of kletsen rustig. Er wordt geen echt vervelend gedrag vertoond.

13u20 (achter de balie)

Het lijkt rustiger te worden in de mediatheek dan aan dat het was aan het begin van de pauze. Er zijn ongeveer vijf tafels leeg. De stoelen zijn wel weggehaald bij deze tafeltjes maar aan het begin van de pauze zaten hier nog losse groepjes aan. Er kan gezegd worden dat er grotere groepjes gevormd zijn.

Drie meisjes zijn ijverig bezig met aardrijkskunde. Ze werken rustig samen.

Twee meisjes gaan bij de leestafel staan en beginnen een gesprek met een groepje jongens. De meisjes gaan op tafel zitten en kletsen. De meisjes laten verschillende dingen van hun telefoon aan de jongens zien.

Twee meisjes zitten aan een tafel voor de balie. Het ene meisje oefent een soort van presentatie. Het andere meisje luistert rustig en kijkt op een papiertje of het ene meisje niks vergeet.

13u25 (achter de balie)

Het wordt rustiger. Veel leerlingen verlaten de mediatheek. Groepjes vertrekken hun plek en laten alles staan. Stoelen worden wel aangeschoven maar niet terug gezet naar waar ze vandaan komen. Ook komen er veel computers vrij.

In de stilte ruimte wordt nog rustig gewerkt. De leerlingen lijken geen last te hebben van de drukte in de mediatheek.

Het groepje jongens bij de lounge set verlaat hard kletsend de mediatheek. De medewerkster maakt "ssst" geluiden naar de jongens. Hier wordt maar half naar geluisterd.

13u30 (achter de balie)

De mediatheek loopt leeg. Bijna de gehele samenwerkingsruimte is leeg. De stoelen staan wel netjes bij de tafels. Ze staan dan wel niet bij de juiste tafels toch zijn ze wel netjes aangeschoven.

De medewerkster van de mediatheek maakt een ronde langs de tafels en zorgt dat alle tafels weer voorzien van 2 stoelen per tafel.

De meisjes die bezig zijn met de presentatie zijn de enige die nog te horen zijn. Ze doet een spreekbeurt over Slovenië.

Aan het einde van de pauze lopen rustig wat leerlingen binnen die apart gaan werken, meeste met oortjes in. Ook werkt een kleine groepje meisjes achteraan samen. Zij zijn amper te horen.

13u35 (achter de balie)

Er zijn weinig leerlingen in de mediatheek en de leerlingen die er zijn werken rustig.

Foto's 31 januari 2017 (eigen materiaal)



Foto 1: tafeltjes achter de balie (11u40)



Foto 2: tafeltjes achter de balie (13u10)



Foto 3: leestafel met daarachter de twee lounge sets (13u10)



Foto 4: tafeltjes achteraan (13u10)